

*БЕЛАРУСКАЕ ГРАМАДСКА-КУЛЬТУРНАЕ ТАВАРЫСТВА
Галоўнае праўленне ў Беластоку*

**Беларускi
кафяндар**
1998

Мінск
«Беларусь»
1997

УДК 008(=826)(=438)(059)
ББК 70(4Бен)+70(4П)
Б 43

Выдадзена па заказу
Беларускага грамадска-культурнага таварыства
Галоўнага праўлення ў Беластоку

Складальнік Уладзімір ЮЗВЮК

Літаратурная апрацоўка Міколы ГАЙДУКА

Wydanie sponsorowane przez
Ministerstwo Kultury i Sztuki
Rzeczypospolitej Polskiej.

ISBN 985-01-0164-4

© У. Юзвюк. Складанне, 1997

Шчаслівага

Жадае

ГП БГКТ
у Беластоку

Алесь Барски

МОЙ КРАЙ — МАЯ СВЯТЫНЯ

Мой родны край — гэта мая святыня,
У ёй лячу душу, у ёй малюся.
Таму у горкім свеце мы не гінем,
Што кроўна звязаны мы з Беларусяй.
Над Саколдай, над Нарваю і Бугам
Зямля нас песьціць і сардэчна грэе,
Няволіць нас духмянасьць песні луга,
Ад польных гімнаў радасных п'янеем.

Прыпей:

Спявай, спявай нам песні, Белавежа,
Так, як спывае над калыскай маці,
Мы да цябе як родныя належым,
І ў гэтым шчасце наша і багацце.

Ці я іду пад родным зорным небам,
Ці скучаю ў гарачых промнях,
Я чую дабрыню айчыннай глебы,
Якая пранікае ў сэрца і далоні.
Дзяды мае, бацькі — мае карэнні,
Вы і зямля — гэта мая айчына.
Нащу у сэрцы вечнае гарэннне,
Мой родны край — гэта мая святыня.

Прыпей:

Спявай, спявай нам песні, Белавежа,
Так, як спывае над калыскай маці,
Мы да цябе як родныя належым,
І ў гэтым шчасце наша і багацце.

КАЛЯНДАРЫУМ, ГІСТАРЫЧНЫЯ И ІНШЫЯ ЗВЕСТКІ
(Апрацаўа Уладзімір Юзвук)

Скарочаны каляндар на 1998 год											
		СТУДЗЕНЬ					Люты				
П	5	12	19	26			П	2	9	16	23
А	6	13	20	27			А	3	10	17	24
С	7	14	21	28			С	4	11	18	25
Ч	1	8	15	22	29		Ч	5	12	19	26
П	2	9	16	23	30		П	6	13	20	27
С	3	10	17	24	31		С	7	14	21	28
Н	4	11	18	25			Н	1	8	15	22
САКАВІК											
П	2	9	16	23	30		П	6	13	20	27
А	3	10	17	24	31		А	7	14	21	28
С	4	11	18	25			С	1	8	15	22
Ч	5	12	19	26			Ч	2	9	16	23
П	6	13	20	27			П	3	10	17	24
С	7	14	21	28			С	4	11	18	25
Н	1	8	15	22	29		Н	5	12	19	26
МАЙ											
П	4	11	18	25			П	1	8	15	22
А	5	12	19	26			А	2	9	16	23
С	6	13	20	27			С	3	10	17	24
Ч	7	14	21	28			Ч	4	11	18	25
П	1	8	15	22	29		П	5	12	19	26
С	2	9	16	23	30		С	6	13	20	27
Н	3	10	17	24	31		Н	7	14	21	28
ЛІПЕНЬ											
П	6	13	20	27			П	3	10	17	24
А	7	14	21	28			А	4	11	18	25
С	1	8	15	22	29		С	5	12	19	26
Ч	2	9	16	23	30		Ч	6	13	20	27
П	3	10	17	24	31		П	7	14	21	28
С	4	11	18	25			С	1	8	15	22
Н	5	12	19	26			Н	2	9	16	23
ВЕРАСЕНЬ											
П	7	14	21	28			П	5	12	19	26
А	1	8	15	22	29		А	6	13	20	27
С	2	9	16	23	30		С	7	14	21	28
Ч	3	10	17	24			Ч	1	8	15	22
П	4	11	18	25			П	2	9	16	23
С	5	12	19	26			С	3	10	17	24
Н	6	13	20	27			Н	4	11	18	25
ЛІСТАПАД											
П	2	9	16	23	30		П	7	14	21	28
А	3	10	17	24			А	1	8	15	22
С	4	11	18	25			С	2	9	16	23
Ч	5	12	19	26			Ч	3	10	17	24
П	6	13	20	27			П	4	11	18	25
С	7	14	21	28			С	5	12	19	26
Н	1	8	15	22	29		Н	6	13	20	27
СНЕЖАНЬ											

СТУДЗЕНЬ

Стыль		Дні	Святы і імяніны		Уск- зах. Сонца
Новы	Стары		Каталіцкая	Праваслаўная	
1	19	Ч	Новы год	Цімафей	
2	20	П	Макара	Ігната	
3	21	С	Генавефы, Дануты	Ульянны, Пятра	7.45—
4	22	Н	Яўгенія, Рыгора	Анастасіі	15.43
5	23	П	Эдуарда, Эмільяна	Паўла	
6	24	А	Трох Карапёў	Куція, Жэні	
7	25	С	Люцыяна, Юльяна	Каляды	
8	26	Ч	Севярына	Др. дз. Каляд	
9	27	П	Юльяна, Марыяны	Сціпанана	
10	28	С	Яна, Вітгельмы	Агаты	7.42—
11	29	Н	Ганарата, Фелікса	Марка	
12	30	П	Бенядзікта, Аркадзія	Фядоры, Анісі	15.48
13	31	А	Веранікі, Багуміла	Малані	
14	1	С	Фелікса	Новы год	
15	2	Ч	Паўла, Макара	Серафіма Сароўс.	
16	3	П	Маркела	Малахій	7.40—
17	4	С	Антона, Яна	Антона, Сціпанана	16.02
18	5	Н	Малгажаты, Пятра	Апалінара	
19	6	П	Генрыкы, Марты	Вадохрышча	
20	7	А	Фабіяна	Аланаса	
21	8	С	Агнешкі, Яраслава	Юрыя, Юльяна	
22	9	Ч	Вінцэнта	Піліпа	
23	10	П	Раймуна, Марыі	Рыгора	7.33—
24	11	С	Фяліцы, Рафала	Міхайла	16.12
25	12	Н	Паўла, Мілаша	Таццяны	
26	13	П	Палікарпа	Якуба	
27	14	А	Яна, Пішыслава	Ніны	
28	15	С	Аўгустына	Паўла	
29	16	Ч	Францішка	Леаніды	
30	17	П	Марціна, Мацея	Антона	7.24—
31	18	С	Яна, Марцэйны	Максіма	16.21

1.01.1919 — утварэнне БССР. 1.01.1929 — утварэнне АН Беларусі. 17.01.1945 — вызваленне Варшавы. 18.01.1882 — нар. у Бельску юдомы архітэктар І. Лангбард. Першая ў Беластоку забастоўка тэкстыльшчыкаў. 20.01.1892 — нар. Б. Таращкевіч і Р. Шырма. 22.01.1863 — пачатак Студзенскага паўстання.

Статуты Вялікага княства Літоўскага

Пачаткам заканадаўства ў Вялікім княстве Літоўскім лічыцца Судзебнік Казіміра 1468 года, у аснову якога было пакладзена беларускае звычаёвае права і граматы на беларускай мове. Статут ВКЛ упершыню прыняты ў 1529 годзе. У яго 13 раздзелах і 278 параграфах абагульнены законы дзяржаўнага, зямельнага, адміністрацыйнага, сямейнага, крымінальнага і іншага права, згодна з якім людзі, багатыя і бедныя, павінны судзіца паводле аднолькавага права. Статут стаўся адным з першых прававых дакументаў у Еўропе. Відаць, таму быў перакладзены на лацінскую і польскую мовы, але на беларускай упершыню надрукаваны лацінкай у 1841 годзе ў Познані.

Перамены ў сацыяльна-еканамічным жыцці краіны выклікалі патрэбу змены статута. Створаная камісія, пакліканая з католікаў, праваслаўных, «чужаземных» юрыстаў і іншых асоб, працавала над новым зместам 15 гадоў. Але канчаткова ён быў ухвалены на Бельскім сойме ў 1564 годзе. Апрача ўдакладнення законаў уведзена паняцце тэрытарыяльнага падзелу ВКЛ на частку цэнтральную (з блізкім Падляшшу Берасцейскім і Ваўкавыскім паветамі) і землі «прыслухоўваючая», у межах якіх знайшлося заходніяе Падляшша з гарадамі Бельск, Мельнік і Драгічын. Польшча (Карона) у статуте залічана да непрыяцеляў — яна рыхтавала унію.

Аднак важныя падзеі ў краіне ў другой палове XVI ст. прымусілі да чарговай змены статута ВКЛ. Зноў камісія, дапаўненні і непрызнанніе уніі зацягнулі ўвядзенне дакумента ў жыццё да смерці С. Баторыя. Зацвердзіў яго ў 1588 годзе Жыгімонт Ваза, загадаў нават «письмом польским и русским друковать». У гэтым статуте была абмежавана ўлада князёў праз скліканне Рады, сойм успрыняў правадаўства, а суды — правасуддзе. Можна ў гэтым дашкуўвацца падзелу ўлады.

Статут перавыдаваўся на розных мовах калі дзесяці разоў, нават на нямецкай мове, а як судовы дапаможнік выкарыстоўваўся ў многіх краінах Еўропы. На Падляшшы дзеянічаў да 1840 года.

Усе выданні статутаў з'яўляюцца таксама помнікамі старожытнай беларускай мовы. Ніколі ў наважытнай гісторыі права Польшчы не займалі яны належнага месца з увагі на падкрэсленне ў іх самабытнасці беларуска-літоўскай дзяржавы.

ЛЮТЫ

Стыль		Дні	Святы і імяніны		Усх.- зах. Сонца
Новы	Стары		Каталіцкія	Праваслаўныя	
1	9	Н	Ігната, Брыгіды	Макара, Арсенія	7.17— 16.25
2	20	П	Грамінцы	Яўхіма	
3	21	А	Блажэя, Гіапаліта	Максіма, Яўгена	
4	22	С	Андрэя	Цімафея	
5	23	Ч	Агаты	Клімента, Генадзя	
6	24	П	Дароты, Багдана	Ксеніі	7.14— 16.36
7	25	С	Рамуальда, Рышарда	Рыгора, Віталія	
8	26	Н	Яна, Пятра	Язэпа, Марыі	
9	27	П	Апалоній, Цырыля	Дэмітра, Івана Злот.	
10	28	А	Схаластыкі, Яцка	Яфрэма, Аркадзя	
11	29	С	Марыі, Лазара	Рамана, Якуба	
12	30	Ч	Мадэста, Юльяна	Васілія, Рыгора, Івана	
13	31	П	Рыгора, Кацярыны	Мікіты	
14	1	С	Валянчына, Цырыля	Трыфана	7.05— 16.51
15	2	Н	Юзафа, Фаўстына	Грамінцы	
16	3	П	Папелец, Юльяны	Сямёна, Ганны	
17	4	А	Юльяна, Лукаша	Кірылы	
18	5	С	Канстанціны, Сімеона	Агаты	
19	6	Ч	Кандрата	Хрысціны	
20	7	П	Лявона, Людмілы	Луکі	6.51— 17.02
21	8	С	Элеаноры, Фелікса	Тодара	
22	9	Н	Пятра, Малгажаты	Нікіфара, Генадзя	
23	10	П	Марты, Рамана	Валянчыны	
24	11	А	Мацея, Богуша	Уласа, Усевалада	
25	12	С	Віктара, Цэзара	Аляксея	
26	13	Ч	Аляксандра, Міраслава	Зоі, Святланы	6.34— 17.13
27	14	П	Габрыеля	Кірылы, Канстанціна	
28	15	С	Рамана	Ефрасінні	

2.02.1943 — перамога пад Сталінградам. 2.02.1946 — падполлем НЗВ спалены вёскі Шпакі, Зані і Маленцы на Беласточчыне. 12.02.1839 — уз'яднанне уніяцкай царквы з праваслаўнай. 19.02.1473 — нар. М. Капернік. 22.02.1810 — нар. Ф. Шапэн. 26.02.1956 — першы з'езд БГКТ.

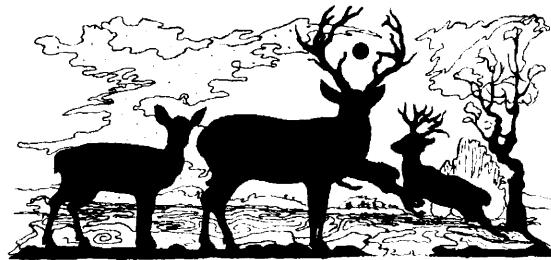

Калектыв «Васілёчкі» з Бельска на аглядзе «Беларуская песня-97» у Беластоку.
Фота С. Грынявіцкага.

Бельскі аматарскі калектыв «Васілёчкі» быў заснаваны па ініцыятыве старшыні аддзела БГКТ і некалькіх іншых дзеячаў у 1964 годзе. У канцы шасцідзесятых гадоў налічваў ужо звыш 40 асоб, кіраваў ім тады Юры Шурбак. У рэпертуар былі ўведзены беларускія, рускія, украінскія і польскія песні, з якімі выступаў ён на святах і вечарынах спачатку ў Бельску, а пасля ў Беластоку і іншых мясцовасцях. Усюды быў горача прымаемы. На працягу свайго больш як 30-гадовага існавання даў 664 канцэрты, у тым ліку ў 1995 годзе — 15, а ў 1996-ым — 19. Хутка ў аглядах і конкурсах БГКТ стаўся бесканкурэнтным.

Многія гады яго дзейнасцю кіраваў Сяргей Лукашук, а зараз яго месца заняў Уладзімір Сахарчук. Хор гэты і надалей у конкурсах займае другія (1994—1997) або трэція месцы. У 1984 годзе яго ўдзельнікі выступалі ў вядомым польскім фільме Т. Саланевіч «Трыпціх нарвянскі».

Немагчыма пералічыць усіх многагадовых членоў калектыву. Ад пачатку ў ім удзельнічаюць Еўдакія Навакоўская, Павел Лемеш і Уладзімір Весялоўскі. Адзначым таксама Веру Раеўскую, Анну Прыступ, Уладзіміра Жэпка, Марыю Цар, Васілія Антыпюка і іншых.

САКАВІК

Стыль		Дні	Святы і імяніны		Уск.-зах. Сонца
Новы	Стары		Каталіцкія	Праваслаўныя	
1	16	Н	Альбіна, Антона	Фёдара, Марыяны	6.23— 17.17
2	17	П	Гелены, Паўла	Льва, Уласа	
3	18	А	Кунягунды, Мартыны	Архіла, Яўгенія	
4	19	С	Казіміра, Лючы	Карнілы	
5	20	Ч	Вацлава, Еўзебія	Рыгора, Цімафея	
6	21	П	Віктара, Ружы	Яўгенія, Маўрыкія	6.18— 17.29
7	22		Тамаша, Мілагосты	Антонія	
8	23	Н	Дзень жанчын	Дзень жанчын, Івана	
9	24	П	Францішкі, Кацярыны	Тараса	
10	25	А	Цымпрыяна, Бажыслава	Парфіра, Севасціяна	
11	26	С	Бенядзікта, Канстанцына	Пракопа	
12	27	Ч	Бярнарда, Рыгора	Васілія, Кіры, Марыны	6.03— 17.42
13	28	П	Бажэны, Хрысціны	Касіяна	
14	1	С	Лявона, Матыльды	Еўдакія, Антаніны	
15	2	Н	Клеменса, Лонгіна	Фядота, Агафона	
16	3	П	Гліара, Ізабель	Яўтропія, Кляоніка	
17	4	А	Гертруды, Збігнева	Паўла, Якава, Юльянны	
18	5	С	Эдварда, Цырылі	Адрыйна, Леаніда	
19	6	Ч	Юзафа, Багдана	Аркадзія	
20	7	П	Аляксандра, Вілпэнта	Васілія	5.46— 17.54
21	8	С	Бенядзікта, Любаміра	Феафілакта	
22	9	Н	Кацярыны, Багуслава	40 мучанікаў	
23	10	П	Пелагеі, Фелікса	Міхайла, Таісы	
24	11	А	Марка, Габрыеля	Сафронія, Георгія	
25	12	С	Благавешчанне	Феафана, Шымана	
26	13	Ч	Тодара	Марыі, Нічыпара	
27	14	П	Яна, Лідзі,	Расціслава	5.30— 18.06
28	15	С	Эрнеста	Аляксандра	
29	16	Н	Анелі, Яна	Юльянны, Музы	
30	17	П	Яўстрафія, Бертольда	Аляксея	5.14— 18.08
31	18	А	Анелі Бальбіны	Кірылы	

4.03.1956 — вышаў першы нумар «Нівы». 5.03.1569 — першае далучэнне часткі Паддяшши да Польшчы. 5.03.1896 — нар. бел. пісьменнік К. Крапіва. 12.03.1966 — адкрыццё Беларускага этнаграфічнага музея ў Белавежы. 19.03.1965 — тысічны канцэрт эстраднага колектыву БГКТ «Ліёніха». 25.03.1918 — абавязчэнне Беларускай Народнай Рэспублікі.

Праваслаўныя святы паводле новага стылю

1. ДВУНАДЗЕСЯТЫЯ РУХОМЫЯ НА 1998 ГОД:
Вербніца — 12 красавіка, Вялікдзень — 19 красавіка, Ушэсце — 28 мая, Тройца — 7 чэрвеня.

2. ДВУНАДЗЕСЯТЫЯ НЕРУХОМЫЯ:
Каляды — 7 студзеня, Вадохрышча — 19 студзеня, Грамніцы — 15 лютага, Благавешчанне — 7 красавіка, Спас — 19 жніўня, Успенне — 28 жніўня, Прачыстая — 21 верасня, Уздзвіжанне Крыжа Гасп. — 27 верасня, Увядзенне ў храм Прасвятой Багародзіцы — 4 снежня.

3. ВЯЛІКІЯ, СЯРЭДНІЯ І АСАБЛІВА ШАНУЕМЫЯ:
Абразанне — 14 студзеня, Серафіма Сароўскага — 15 студзеня і 1 жніўня, Васілія Вялікага, Грыгорыя Багаслова і Іаана Златавуста — 12 лютага, Юрія — 6 мая, Іова Пачасўскага — 19 мая, 10 верасня і 10 лістапада, Іаана Багаслова — 21 мая, Міколы — 22 мая і 19 снежня, Кірылы і Мяфодзія — 24 мая, Іаана Хрысціцеля — 7 ліпеня, Сяргея Раданежскага — 8 ліпеня і 8 каstryчніка, Пятра і Паўла — 12 ліпеня, Уладзіміра — 28 ліпеня, Ілі — 2 жніўня, Марыі Магдаліны — 4 жніўня, Панцеляймона — 9 жніўня, Усячэнне галавы Іаана Хрысціцеля — 11 верасня, Пакровы — 14 каstryчніка, Варвары — 17 снежня.

4. НЕКАТОРЫЯ РЭГІЯНАЛЬНЫЯ:
Гаўрыла — 3 мая (свята ў Заблудаве), Андрэя Вялікага — 25 чэрвеня, Антонія — 23 ліпеня (свята ў Рагачах), Ганны — 7 жніўня (свята ў Старакорніне), Спас — 19 жніўня (свята на св. гары Грабарка), Трэці дзень Тройцы — свята ў Крынічы, Холмскай іконі Божай Маці — 9 лістапада (свята ў Гайнавіцы).

5. ПАСТЫ:
Куція Вадохрышча — 18 студзеня,
Вялікі пост — сем тыдняў перад Вялікаднем,
Пятраўка — 15 чэрвеня — 11 ліпеня, Спасаўка — 14—27 жніўня,
Усячэнне галавы Іаана Хрысціцеля — 11 верасня, Уздзвіжанне — 14 верасня,
Калядны пост — 28 лістапада — 6 студзеня,
Серады і пятніцы ўсяго года, за выключэннем усяедных сядміц.

КРАСАВІК

Стыль		Дні	Святы і імяніны		Усх.-зах. Сонца
Новы	Стары		Каталіцкія	Праваслаўныя	
1	19	С	Гражыны, Тодара	Дар'і, Клаўдзія	
2	20	Ч	Францішка, Уладзіслава	Святланы, Алены	
3	21	П	Рышарда	Фамы, Якуба	5.12—
4	22	С	Вашлава	Васілія, Ісака	18.18
5	23	Н	Вербніца	Нікані, Лідзі	
6	24	П	Цэлесціна	Захара, Арсенія	
7	25	А	Даната, Руфіна	Благавішчанне	
8	26	С	Дзіяніза,	Алы, Ларысы, Ірынея	
			Радаслава		
9	27	Ч	Марыі, Дабраславы	Матроны, Мануіла	
10	28	П	Міхала, Макара	Сцяпаны	4.57—
11	29	С	Піліпа	Марка	18.30
12	30	Н	Вялікдзень	Вербніца	
13	31	П	Вялікдзень	Апалонія, Венյаміна	
14	1	А	Юстыны, Валяр'яна	Марыі, Яўхіма	
15	2	С	Анастасії, Вашлава	Ціта, Палікарпа	
16	3	Ч	Бенядзікта, Урбана	Мікіты, Паўла	
17	4	П	Рудольфа, Роберта	Іосіфа, Георгія	4.42—
18	5	С	Алайнія, Аліші	Хвядоры, Платона	18.43
19	6	Н	Леанарда, Уладзіміра	Вялікдзень	
20	7	П	Агнешкі, Часлава	Вялікдзень	
21	8	А	Анзельма, Фелікса	Ірадзіёна	
22	9	С	Ляўона, Лукаша	Вадзіма	
23	10	Ч	Юрыя, Войцеха	Марыі, Іаанны	
24	11	П	Філіпіса, Рыгора	Андзіта	4.26—
25	12	С	Марка, Яраслава	Васілія, Афанасій	18.54
26	13	Н	Мажэны, Марцэліны	Артамона, Крыскента	
27	14	П	Зыты, Тэафіля	Марціна	
28	15	А	Пяўла, Валерый	Трафіма, Анастасій	
29	16	С	Пятра, Роберта	Агапі, Ірыны, Нікі	4.12—
30	17	Ч	Мар'яна, Кацярыны	Сымона	18.55

2.04.1805 — нар. аўтар казак Х. Андэрсан. 7.04.1957 — выйшаў першы нумар «Зоркі» — дадатак «Нівы» для дзіцяцей. 12.04.1961 — касмічны палёт Ю. Гагарына. 21.04.1840 — нар. Ф. Багушэвіч. 22.04.1870 — нар. У. Ленін. 19.04.1881 — нар. У. Ігнатоўскі. 23.04.1886 — нар. З. Бядуля.

Гурток «Арэшкі» з вёскі Арэшкава ў час абрадавага агляду «Дажынкі-97» у Нарве. Фота С. Грынявіцкага.

Аматарскі калектыв «Арэшкі» з вёскі Арэшкава Гайнаўскай гміны быў арганізаваны ў жніўні 1972 года з мясцовых спявачак, якія на вясковых урачыстасцях займалі выконвалі беларускія фальклорныя песні. Ніколі не мелі прафесійнай дапамогі, песням «навучыліся ад сваіх мамаў і бабуляў». На працыгу 25-гадовай дзеяніасці калектыву найчасцей выступаў у сваім наваколлі. Амаль кожны год удзельнічаў у рэгіянальных конкурсах, фестынах і фестывалях беларускай песні, якія былі арганізаваны Беларускім грамадскім-культурным таварыствам. Налічылі мы каля 125 канцэртаў, у тым ліку ў 1995 годзе — 15, а ў 1996-ым — 9 канцэртаў. Наведвалі Гродна і Слуцк.

На аглядах займалі найчасцей высокія першыя і другія месцы ў катэгорыі беларускай фальклорнай песні. Калектывам «Арэшкі» кіруе яго ўдзельніца Надзея Грушэўская.

МАЙ

Стыль		Дні	Святы і імяніны		Усх- зах. Сонца
Новы	Стары		Каталіцкія	Праваслаўныя	
1	18	П	Свята Працы	Свята Працы	
2	19	С	Анатолія, Зыгмунда	Антонія	
3	20	Н	Канстытуцыя 3 Мая	Анастасій, Гаўрылы	4.05 — 19.10
4	21	П	Моніка, Фларына	Пралавенне	
5	22	А	Ірэны, Вальдемара	Віталія, Кімента	
6	23	С	Яна, Юдзіты	Юрыя Пабеданосца	
7	24	Ч	Людмілы, Гізелі	Савы, Валеяніца	
8	25	П	Станіслава	Марка, Сільвестра	3.59 — 19.18
9	26	С	Дзень Перамогі	Дзень Перамогі	
10	27	Н	Ізідара, Антгайні	Сымона, Сцяпана	
11	28	П	Францішкі, Мамерта	Кірылы Тураўск., Віталія	
12	29	А	Панкрака	Мемнона	
13	30	С	Роберта, Сэрвата	Якуба	
14	1	Ч	Дабеслава, Баніфадція	Тамары	
15	2	П	Софі, Яна	Барыса, Глеба	3.46 — 19.29
16	3	С	Андрэя, Венчыслава	Цімафея, Феадосія	
17	4	Н	Веранікі, Славаміра	Пелагеі, Селівона	
18	5	П	Фелікса	Ірыны, Адрыяна	
19	6	А	Мікалай	Дзяніса, Іова	
20	7	С	Базыля, Бернардзіна	Анакія, Ніла	
21	8	Ч	Ушэсце	Іаана Багаслова	
22	9	П	Глены, Юлій	Мікалай	
23	10	С	Міхала, Івонь	Сымона, Таісы	3.36 — 19.38
24	11	Н	Іаагнны, Зузанны	Кірылы, Мяфодзія	
25	12	П	Урбана, Рыгора	Андрэя Валікага	
26	13	А	Дзень Маші, Філіпа	Гійеры, Макара	
27	14	С	Яна, Юлія	Кідары, Мікіты	
28	15	Ч	Агусціна, Яраміра	Ушэсце	
29	16	П	Магдалены	Фёдара	
30	17	С	Фелікса, Фердынанда	Ефрасінні, Сцяпана	3.27 — 19.45
31	18	Н	Зялёныя Святкі	Аляксандры, Клаудзі	

1.05.1899 — устанаўленне Міжнароднага Свята Працы. 2.05.1799 — нар. А. Бальзак.
5.05.1818 — нар. К. Маркс. 8.05.1945 — капітуляцыя гітлераўскай Германіі. 9.05.1945 — Дзень
Перамогі. 17.05.1845 — нар. бел. этнограф М. Нікіфароўскі. 28.05.1881 — нар. І. Луцкевіч.

Калектыв «Красуні» з Краснага Сяла на аглядзе «Беларуская песня-97»
у Беластоку. Фота С. Грыневіцкага.

Аматарскі калектыв «Красуні» з Краснага Сяла, гміны Боцькі, арганізуецца ў 1990 годзе па ініцыятыве Валянціны Марціновіч і гміннага асяродка культуры ў Боцьках. Першыя рэпетыцыі з хрыстамі правёў Сцяпан Копа, дзякуючы да памозе якога калектыву адразу заняў на раённым аглядзе беларускай песні ў Бельску першае месца. Пасля частка ўдзельнікаў па розных прычынах адышла. Да сёння ўдзельнічаюць у яго працы: Валянціна Марціновіч, Люба Бандарук, Марыя Валосік, Галіна Грабарук, Лідзія Юрчук і Анна Якімюк.

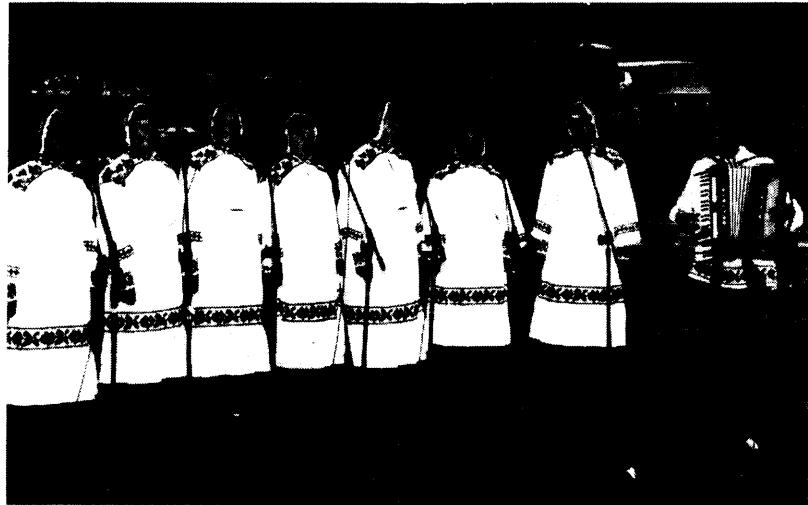
На працягу сямігадовай дзеянісці калектыву выступіў каля 100 разоў. Большасць канцэртаў праведзена ў сваім асяроддзі і на мерапрыемствах, якія арганізавала БГКТ. Члены гэтага невялікага калектыву супрацоўнічаюць з аматарскім гуртам «Клекоцякі» з Боцькаў, супольна з якім ўдзельнічалі ў свяце калядак і некалькіх канцэртах. З удзячнасцю за дапамогу і апеку адклікаюцца аб войсе сваёй гміны Юльяне Баране і Сцяпане Капе.

ЧЭРВЕНЬ

Стыль		Дні	Святы і імянны		Усх.-зах. Сонца
Новы	Стары		Каталіцкая	Праваслаўная	
1	19	П	Дзень дзіцяці	Дзень дзіцяці	
2	20	А	Мары, Эразма	Аляксея, Аляксандра	
3	21	С	Лешка	Канстанцына, Алены	
4	22	Ч	Кароля, Францішка	Васілісы	
5	23	П	Валеры, Баніфата	Ефрасінні, Ігара	
6	24	С	Паўшыны, Норберта	Мялеція, Сцяпана	
7	25	Н	Роберта, Вяслава	Тройца	
8	26	П	Медарда, Максіма	Святадухаў Дзень	
9	27	А	Пелагеі	Ніла	
10	28	С	Багуміла, Малгажаты	Ігната, Мікіты	
11	29	Ч	Фелікса, Барнабы	Фядосі	
12	30	П	Яна, Ануфрый	Ісака, Якава	
13	31	С	Люцыяна, Антона	Ермія	
14	1	Н	Базыля, Валеруся	Усцінні, Валяр'яна	3.16—19.59
15	2	П	Віта, Іаланты	Нічылара	
16	3	А	Аліны, Юстыны	Лук'яна	
17	4	С	Божае цела	Марфы, Мары	
18	5	Ч	Марка, Альжбеты	Дарафея, Маркіяна	
19	6	П	Гервасія, Пратаса	Тэклі	
20	7	С	Богны, Фларанцыны	Валеры	
21	8	Н	Аліцыя, Алёйза	Фёдара, Яфрэма	3.14—20.01
22	9	П	Паўліна, Флавія	Кірылы, Аляксандра	
23	10	А	Ванды, Зянона	Цімафея, Антаніны	
24	11	С	Яна	Варфаламея, Варнавы	
25	12	Ч	Люцы, Вільгельма	Ануфрый	
26	13	П	Паўла, Яна	Ганны, Акуліны	
27	14	С	Мар'і, Уладзіслава	Елісея, Міфодзія	
28	15	Н	Лявона, Ірэнуша	Амоса, Мадэста	3.15—20.01
29	16	П	Пятра, Паўла	Ціхана, Яўтропія	
30	17	А	Эміш, Люцыны	Мануіла, Савела	3.18—20.02

14.06.1867 — нар. бел. этнограф М. Доўнтар-Запольскі. 16.06.1942 — знішчэнне вёскі Райск на Беласточчыне. 22.06.1941 — нападзенне Германіі на СССР. 24.06.1838 — нар. Я. Мажэйка. 24.06.1925 — утварэнне Грамады (БСРГ). 28.06.1891 — нар. П. Валошын.

Калектыв «Тыневічанкі» з вёскі Тыневічы Вялікія. Фота С. Грынявіцкага.

Аматарскі калектыв з вёскі Тыневічы Вялікія, гміны Нарва, арганізаваўся ў 1980 годзе пры гуртку вясковых гаспадыняў з мэтай падрыхтавання некалькіх фальклорных песняў на свята дажынак у Нарве. У наступным годзе ён ужо ўдзельнічаў у раённым аглядзе беларускай песні ў Гайнайцы, а пасля выступаў на беларускіх фестывалях БГКТ у Гарадку, Ліцвінавічах, Нарве, Бельску, Шымках і іншых мясцовасцях.

У 1985 годзе з нагоды пятай гадавіны дзейнасці прыняў назву «Тыневічанкі», а яго ўдзельнікі выбралі сваім кірауніком сяброўку Валянціну Франкоўскую. Няма патрэбы ў пералічванні ўсіх яго 86 выступленняў, большасць якіх арганізавана ў сваёй вёсцы і гміне. Адзначым толькі, што калектыв выступаў таксама на ўрачыстых вечарынах з нагоды Дня жанчын у Дубічах Царкоўных і Арэшкаве, ўдзельнічаў у фестывалі калядак у Нарве і Чаромсе, сакральнай музыцы ў Заблудаве, купаллі БГКТ у Белавежы, прымаў у сябе калектыв з Гродна і выїжджаў туды з рэвізітам. На фестывалі «Беларуская песня-96» у Беластоку заняў трэцяе месца.

У апошнім часе да калектыву «Тыневічанкі» належаць: Валянціна Франкоўская, Сафія Асташэўская, Яўгенія Данілюк, Анна Дудзіч, Сымон Карнілюк (акампаніятар), Марыя Ляўчук, Ніна Савіцкая, Ольга Свентахоўская, Марыя Фірс і Анна Хірка.

ЛІПЕНЬ

Стыль		Дні	Святы і імяніны		Усх.-зах. Сонца
Новы	Стары		Каталіцкія	Праваслаўныя	
1	18	С	Галіны, Мар'яна	Ляоній, Іпація	3.19—
2	19	Ч	Мары, Урубана	Іуды	19.59
3	20	П	Яцка, Анатоля	Міфодзій, Аланаса	
4	21	С	Тодара, Інацэнта	Юльянна, Цярэнція	
5	22	Н	Караліны, Антона	Галактіёна, Юльны	
6	23	П	Люцы, Дамінікі	Агрыпіны, Іосіфа	
7	24	А	Цырыля, Міфодзія	Іаана Хрысціцеля	
8	25	С	Альжбеты, Пракопа	Сяргея Рад.	
9	26	Ч	Зянона, Веранікі	Давыда, Дзяніса	
10	27	П	Філіпа, Амеліі	Іааны, Інесы	3.24—
11	28	С	Вольгі, Пелагеі	Івана, Сяргея	19.53
12	29	Н	Яна, Гальберта	Пятра, Паўла	
13	30	П	Эрнеста, Малгажаты	12 Апосталаў	
14	1	А	Марцэля,	Кузьмы, Дзям'яна	
			Банавентуры		
15	2	С	Генрыха, Уладзіміра	Юліты, Ювіналія	
16	3	Ч	Мары, Яўстافія	Анатоля, Піліпа	
17	4	П	Багдана, Аляксея	Андрэя, Хвядоссі	
18	5	С	Каміла, Шымана	Сяргея, Ганны	3.31—
19	6	Н	Вадзіслава, Вінцэнта	Валянціна, Луکі	19.45
20	7	П	Часлава, Гераніма	Фамы, Евангела	
21	8	А	Андрэя, Данеля	Пракопа, Феафіла	
22	9	С	Свята Адраджэння	Свята Адраджэння	
23	10	Ч	Богны, Апалінара	Антона	
24	11	П	Хрысціны, Кінгі	Вольгі	
25	12	С	Якуба, Крыштофа	Ітарыя, Фёдара	3.40—
26	13	Н	Ганны, Міраслава	Серапіена, Сцяпана	19.35
27	14	П	Юліі, Наталиі	Юста, Анісіма	
28	15	А	Віктара, Інацэнта	Уладзіміра	
29	16	С	Алафа, Марты	Юліі, Аляйчыны	
30	17	Ч	Юліты, Людмілы	Маргарыты, Лазара	3.50—
31	18	П	Ігната, Любаміра	Емільяна, Якінфа	19.29

1.07.1569 — Люблинская унія. 7.07.1882 — нар. Я. Купала. 15.07.1410 — Грунвальдская бітва.
21.07.1991 — абавязчэнне незалежнасці Рэспублікі Беларусь. 22.07.1944 — Дзень Адраджэння
Польшчы. 27.07.1944 — вызваленне Беластоку Савецкай Арміяй.

Калектыв «Лісічкі» з пачатковай школы ў Ласінцы. Фота С. Грынявіцкага.

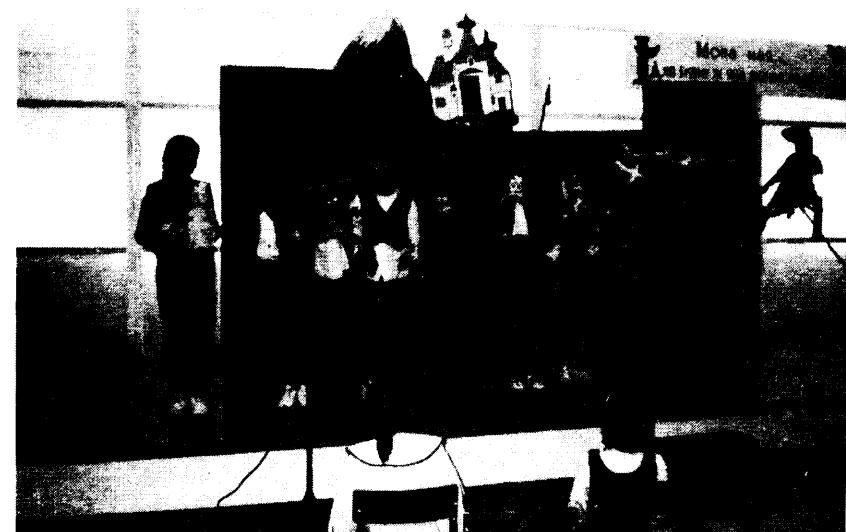
Наймалодшы ўдзельнік конкурсу «Беларуская песня-97
для дзяцей» Янка Шэмэт з калектыву «Пронар» у Нарве.

ЖНІВЕНЬ

Стыль		Дні	Святы і імяніны		Усх.-зах. Сонца
Новы	Стары		Катацьція	Праваслаўныя	
1	19	С	Пятра, Юстына Карыны, Густава	Серафіма Сароўс. Ілі	3.56— 19.24
2	20	Н			
3	21	П	Лідзі, Аўгусціны	Сямёна, Ануфрыя	
4	22	А	Дамініка, Пратаса	Мары Магдаліны	
5	23	С	Мары, Станіслава	Трафіма, Апалінара	
6	24	Ч	Славы, Якуба	Барыса, Глеба	
7	25	П	Дароты, Кандрата	Ганны	4.01—
8	26	С	Цыпрыяна, Эмільяна	Ермалая, Параскевы	19.11
9	27	Н	Рамана, Рамуальда	Панцеляймона	
10	28	П	Барыса, Ваўжынца	Прокара, Ніканора	
11	29	А	Зузанны, Філамены	Калішка, Серафімы	
12	30	С	Клары, Гілярыя	Андроніка, Валянціна	
13	31	Ч	Дзіяны, Гілаліта	Еўдакіма, Юліты	
14	1	П	Альфрэда, Эўзебія	Макавея	
15	2	С	Успенне	Сцяпана, Васілія	4.12—
16	3	Н	Роха	Кузьмы, Антона	18.57
17	4	П	Яцка, Мірана	Еўдакій	
18	5	А	Гелены, Браніслава	Яусігнея, Ноны	
19	6	С	Юльяна, Баліслава	Спас	
20	7	Ч	Бярнарада, Сабяслава	Дамеція, Пімена	
21	8	П	Іааны, Францішкі	Леаніда, Емяльяна	
22	9	С	Цэзара, Тыматэуша	Юльяна, Дэмітрыя	
23	10	Н	Філіпа, Алатынара	Лаўрэнція, Рамана	
24	11	П	Ежы, Бартадамея	Сусанны, Раісы	
25	12	А	Луізы, Людвіка	Фоція, Аляксандра	
26	13	С	Мары, Зефірыны	Максіма, Ціхана	
27	14	Ч	Юзафа, Калясанта	Міхея, Фядосія	
28	15	П	Аўгусціна, Вышаміра	Успенне	4.37—
29	16	С	Яна, Сабіны	Дзяміда, Якіма	18.27
30	17	Н	Ружы, Шчэснага	Мірана, Паўла	
31	18	П	Багдана, Раймунда	Іларыёна, Паўла	

1.08.1914 — пачатак першай сусветнай вайны. 1.08.1944 — пачатак Варшаўскага паўстання.
6.08.1945 — выбух першай атамнай бомбы над Хірасімай. 7.08.1910 — нар. бел. кампазітар Г. Ігновіч. 27.08.1856 — нар. укр. пісьменнік І. Франко.

Вучнёўскі лялечны тэатр з Рыбалаў. Фота С. Грыневіцкага.

Дзіцячы лялечны тэатр Гайнайскага дома культуры. Фота С. Грыневіцкага.

ВЕРАСЕНЬ

Стыль		Дні	Святы і ім'яніны		Усх.-зах. Сонца
Новы	Стары		Каталіцкая	Праваслаўная	
1	19	A	Ідзія, Браніслава	Андрэя, Фёклы	
2	20	C	Сцяпана, Юльяна	Самуіла, Світлана	
3	21	Ч	Ізабель, Сымона	Фадзея, Васы	
4	22	П	Разалі, Ліліяна	Агафоніка, Яўлалі	4.47— 18.10
5	23	C	Дароты, Ваўжынца	Калініка	
6	24	H	Беаты, Яўгенія	Яўціхія, Арсенія	
7	25	P	Рэгіны, Мельхіёра	Варфаламея, Ціта	
8	26	A	Сеўнай	Адрыяна, Наталя	
9	27	C	Пятра, Сяргея	Пімена, Ліверэя	
10	28	Ч	Лукаша, Мікалая	Майсея, Ганны, Іова	
11	29	P	Яцка, Прота	Усіччыне гал.І.Хр.	5.00— 17.54
12	30	C	Марыі, Гвідана	Аляксандра	
13	31	H	Філіпа, Яўгені	Купрыяна, Генадзія	
14	1	P	Цыпрыяна, Бярнарда	Сымона, Марфы	
15	2	A	Альбіна, Нікадзіма	Маманта, Івана	
16	3	C	Эдзіты, Карнелія	Анфіма, Васілісы	
17	4	Ч	Юстына, Францішкі	Майсея, Вавіла	
18	5	P	Ірэны, Юзафа	Захара, Раісы	
19	6	C	Януша, Канстанцы	Рамана, Кірылы	5.10— 17.37
20	7	H	Філіпіны, Яўстафія	Сазонта, Іаана	
21	8	P	Гіаліта, Матэвуша	Прачыстая	
22	9	A	Тамаша, Маўрыца	Акіма, Ганны	
23	10	C	Тэкі, Багуслава	Клімента, Пятра	
24	11	Ч	Герарда, Тодара	Сяргея, Германа	5.21— 17.21
25	12	P	Аўрэлій, Ладзіслава	Юльяна, Фёдара	
26	13	C	Юстыны, Цыпрыяна	Карніла, Валія'яна	
27	14	H	Космы, Даміана	Уздзіжанне Кр.Гаси.	
28	15	P	Марка, Вацлава	Мікіты, Філафея	
29	16	A	Міхала, Міхаліны	Яўхімі, Людмілы	
30	17	C	Соф'і, Гераніма	Веры, Надзеі, Любові	5.33— 17.16

1.09.1939 — нападзенне Германіі на Польшчу, пачатак другой сусв. вайны. 11.09.1855 — нар. бел. этнограф Е. Раманаў. 4.09.1920 — адкрыццё Бел. драм. тэатра імя Я. Купалы. 17.09.1912 — нар. Максім Танк. 17.09.1939 — уз'яднанне Зах. Беларусі з БССР. 30.09.1892 — нар. З. Верас.

Васіль Петручук

ХЛАПЕЦ І ДЗЯЎЧЫНА

І вецер так ціха шумей над краінай,
І золак імглісты ўставаў.

А хлопец у садзе сваёй шэрвакай
Вясельную песню спяваў:

— Ах, выйдзі за мяне, мая дарагая,
Я буду галубкай цябе называць.

— Я веру, мой мілы, я веру, каханы,
Што будзеш мяне ты кахаць.

І я бы хацела быць вечна тваёю
Няхай нават у хаце старой,
Аднак ўспамяні, што чаўпе твая мама,
Дык як жа я буду тваёй.

Ты возьмеш за жонку такую дзяўчыну,
Якую палюбіць і маці і ты,
А мне давядзенца блукаць адзінока,
Мой лёс — гэта лёс сіраты...

— А я не хачу ні слухаць, ні бачыць
Нікога другога, калі ўжо не ты.

Я маму сваю па нагах пацалую,
Я веру ў яе дабрату.

— Да зволь мне, матулю, жаніща з каханай,
Мы шчасце да дому ўнісём,
Мы будзем цябе шанаваць, дарагая,
Ды цешыцца нашым жыццём.

— Па трупе майм ты ажэнішся з ёю!
Я буду за вамі праклённы насыць...
Сказала матуля і — упала, ссінейшы,
Бо сэрца малое спынілася біць.

А сонца зазяла за садам вішнёвым,
І золак халодным ўжо болей не быў:
Хлапец ажаніўся з каханай дзяўчынай
Ды ў шчасці, як голуб з галубкай, пражыў.

КАСТРЫЧНІК

Стыль		Дні	Святы і імяніны		Уск.-зах. Сонца
Новы	Стары		Каталіцкая	Праваслаўная	
1	18	Ч	Дануты, Рэмігіуша	Софі, Ірыны	
2	19	П	Тзафія, Дзіяніза	Трафіма, Фёдара	
3	20	С	Тэрэзы, Герарда	Яўстрафія, Міхайла	
4	21	Н	Разаліш, Францішкі	Кандрата, Андрэя	5.36— 17.05
5	22	П	Пляніца, Апалінара	Іоны, Фокі	
6	23	А	Артура, Брунона	Андрэя, Ірайды	
7	24	С	Мары, Марка	Фёклы, Уладзіслава	
8	25	Ч	Брыгіды, Пелагеі	Сяргея Раданежскага	
9	26	П	Людвіка, Дзіяніза	Іаана Багасл.	
10	27	С	Паўліна, Францішкі	Пімена, Ігната	5.47— 16.49
11	28	Н	Эміля, Альдоны	Харытона, Вячаслава	
12	29	П	Серафімы, Яўстрафія	Феафана	
13	30	А	Тэафіля, Эдварда	Рыгора, Міхайла	
14	1	С	Дзені настайніка	Пакрова	
15	2	Ч	Тэрэзы, Ядвігі	Усціны, Канстанціна	
16	3	П	Гаўла, Амбражэя	Дзяніса	5.57— 16.34
17	4	С	Віктара, Малгажаты	Ерафея, Гурыя	
18	5	Н	Юльяна, Лукаша	Пятра, Аляксея	
19	6	П	Пятра, Земавіта	Фамы, Макара	
20	7	А	Ірэны, Клеапатры	Сяргея, Юльяна	
21	8	С	Уршулу, Гілара	Холмскай Ік. Божай Маці	
22	9	Ч	Філіпа, Кардуля	Якуба, Андроніка	
23	10	П	Тодара, Севіянына	Яўлампія, Васіяна	6.06— 16.19
24	11	С	Рафала, Марыяна	Філіпа, Зінаіды	
25	12	Н	Інгі, Крысцина	Андроніка, Кузьмы	
26	13	П	Люцыяна, Эварыста	Карпа, Веняміна	
27	14	А	Івоны, Сабіны	Назара, Параскевы	
28	15	С	Тадэвуша, Сымона	Лук'яна, Яўхімія	
29	16	Ч	Эўзебій, Віялеты	Лонгіна	6.22— 16.09
30	17	П	Зенобій, Пішчымыслава	Восія, Андрэя	
31	18	С	Урбана, Сатурніна	Луکі, Іосіфа	

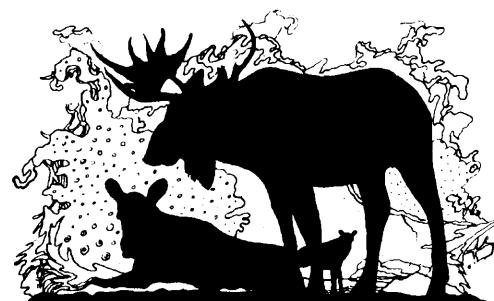
1.10.1949 — утварэнне Кітайскай Народнай Рэспублікі. 4.10.1957 — запушчаны ў СССР першы штучны спадарожнік Зямлі; 450-годдзе заканчэння «валочнага памеру» на Падоляшчы.
24.10.1945 — утварэнне ААН. 30.10.1921 — заснаванне Бел. дзярж. універсітэта.

Калектыв «Журавінкі» з вёскі Агароднічкі. Фота С. Грынявіцкага.

Аматарскі калектыв «Журавінкі» з вёскі Агароднічкі, каля Беластока, арганізавалі члены гуртка вясковых гаспадыняў у 1978 годзе, каб паспяваць на свяце свайго гміннага мястэчка Супрасль. Калектыв працаваў без інструктарскай дапамогі, а яго кіраўніком была адна з удзельніц Ніна Аўгустыновіч. Спачатку канцэрты былі арганізаваны ў сваёй вёсцы і гміне, а пасля ў суседній — Васількоўскай. Самадзейнікаў горача ўспрымалі на дажынках, святах з нагоды Дня маці, Дня дзіцяці, свята пажарнікаў, камбатантаў і іншых урачыстасцях. З кожным годам калектыву паўніраў кантакты. Пачаў прымаць удзел у фестывалях БГКТ, купаллі ў Белавежы, днях сакральнай музыки ў Заблудаве, калядках у Міхалове і Драгічыне і гэтак далей.

У хроніцы калектыву «Журавінкі» адзначана прысутнасць на яго канцэртах дастойных гасцей: прэм'ер-міністра Польшчы У. Цімашэвіча і яго намесніка М. Петрэвіча, а таксама шматлікія ўзнагароды і адзначэнні. Гэта заслуга найбольш актыўных членоў калектыву: Ніны Аўгустыновіч, Антаніны Галубовіч, Ніны Жукоўскай, Валянціны Кажанецкай, Варвары Лісевіч, Лідзіі і Ніны Матэйчукоў, Веры Сянкевіч, Анны Сушка і Ірэны Трэцяк.

ЛІСТАПАД

Стыль		Дні	Святы і імяніны		Уск.- зах. Сонца
Новы	Стары		Каталішкія	Праваслаўная	
1	19	Н	Усіх Святых	Клеапатры	6.31— 16.05
2	20	П	Багдана, Бажылара	Арцёма, Матроны	
3	21	А	Сільвii, Губерта	Іларыёна, Якуба	
4	22	С	Каролія, Альгерда	Казанскай	
5	23	Ч	Альжбеты, Славаміра	Якуба, Ігната	
6	24	П	Фелікса, Леанарда	Іаана, Афанасія	6.34— 15.54
7	25	С	Антона, Мельхіера	Кірылы, Лазара	
8	26	Н	Севярына, Віктарына	Дэмітрыя	
9	27	П	Урсына, Тодара	Іконы Божай Маці	
10	28	А	Андрэя, Любаміра	Іова, Параскевы	
11	29	С	Дзень незалежнасці	Дзень Незалежнасці	
12	30	Ч	Рэнаты, Вітольда	Зіновія, Марка	
13	31	П	Мікалая, Станіслава	Спірыдона, Нікадзіма	6.47— 15.41
14	1	С	Серафіма, Ваўжынца	Кузьмы, Дзям'яна	
15	2	Н	Альберта, Леапольда	Маркіяна	
16	3	П	Эдмунда, Гертруды	Іосіфа, Агапія	
17	4	А	Саламеі, Рыгора	Нікандра, Сымона	
18	5	С	Анелі, Рамана	Галакціёна, Рыгора	
19	6	Ч	Альжбеты, Севярыны	Аляксандры, Клаудзій	
20	7	П	Фелікса, Анатоля	Фядота, Кірылы	7.00— 15.33
21	8	С	Януша, Конрада	Міхала	
22	9	Н	Марка, Ціцілі	Анісіфора, Парфіра	
23	10	П	Феліціаты, Клеменса	Эрасты, Радзівона	
24	11	А	Яна, Флоры	Віктара, Максіма	
25	12	С	Эразма, Кацярыны	Іаана, Ніла	
26	13	Ч	Конрада, Сільвестра	Іаана, Нічылара	
27	14	П	Валір'яна, Віргінія	Піліша	7.11— 15.28
28	15	С	Рыгора, Здзіслава	Гурыя, Сымона	
29	16	Н	Блаажэя, Сатурніна	Мацвея, Сяргея	
30	17	П	Андрэя, Маўры	Рыгора, Нікана	

3.11.1882 — нар. Я. Колас. 7.11.1917 — пачатак Каstryчніцкай рэвалюцыі. 11.11.1918 — фармальнае заканчэнне першай сусветнай вайны і аднаўленне незалежнасці Польшчы. 27.11.1903 — нар. П. Пестрак. 29.11.1859 — нар. М. Янчук. 30.11.1899 — нар. бел. пісьменнік М. Лынькоў.

80-ая ўгодкі заканчэння першай сусветнай вайны

Першая сусветная вайна пачалася ў Еўропе 28 чэрвеня 1914 года, у дзень забойства Ф. Фердынанда ў Сараеве. Аўстра-Венгрыя аб'явіла вайну Сербіі, 1 жніўня Германія — Расіі, трэй дні пасля — Францыя, а праз дзень Вялікабрытанія разам са сваімі дамініёнамі — Германіі. Японія далучылася да Антанты, а Турцыя і Італія — да аўстра-германскай кааліцыі. Кожная з дзяржаў імкнулася да перадзелу ўжо падзеленага свету.

У вайне ўдзельнічала 33 краіны, у якіх пражывала каля 1,5 мільярда насельніцтва. На франтах краіны Антанты сканцэнтравалі звыш шасці мільёнаў чалавек, а яе праціўнікі — удвая менш. З пачатку вайны, у 1914 годзе, перамогі дабіліся войскі Антанты. Але ў наступным годзе Германія нанесла шмат паражэнняў Расіі — фронт усталяваўся на яе тэрыторыі на лініі Зах. Дзвіна, Смаргонь і Баранавічы.

Крывавая баі вяліся на заходнім фронце, асабліва пад Вердэнам. Вырашэнняў не прынёс таксама і 1916 год. На ўсходнім фронце пачалася працяглая акопная вайна. Салдаты, стомленыя вайной і ахопленыя ідэямі рэвалюцыі, началі «братанне» з дагэтуюшнімі ворагамі. Пасля перамогі Каstryчніцкай рэвалюцыі ў Расіі і паширэння яе ў Германіі савецкі ўрад, згодна са сваім лозунгам «Далоу вайну», парушыў усе ваенныя дагаворы і 15 снежня 1917 года заключыў у Брэсце з аўстра-германскай кааліцыяй перамір'е. Хутка, аднак, германскія войскі занялі значную тэрыторыю Расіі, але ў выніку распаду арміі ўтрымаць яе ў сваім уладанні не здолелі.

На заходнім фронце, пасля ўступлення ў вайну ЗША, ініцыятыва перайшла на бок Антанты. У такіх абставінах першай капітулявала Балгарыя, потым Турцыя і Аўстра-Венгрыя, а 11 лістапада 1918 года — Германія. Дзень гэты прызнаны заканчэннем вайны і адначасова аднаўленнем незалежнасці Польшчы.

Вайна прынесла чалавецтву аграмадныя страты: 10 млн забітых, 20 млн параненых і 10 млн памёршых ад эпідэмій. Сусветная грамадскасць падзялілася на дзве сістэмы. Капіталістычныя краіны падзялілі Аўстра-Венгрыю, амежавалі тэрыторыю Германіі. На ўсходзе Савецкая Расія надалей працягвала вайну супраць уласнай контэррэвалюцыі і знешній інтэрвенцыі.

СНЕЖАНЬ

Стыль		Дні	Святы і імяніны		Уск- зах. Сонца
Новы	Стары		Каталіцкая	Праваслаўная	
1	18	A	Наталія, Элігуша	Платона, Рамана	7.22—
2	19	C	Бальбіны, Паўліны	Аўдзея, Іларыёна	15.24
3	20	Ч	Францішкі, Ксавера	Рыгора, Прокла	
4	21	P	Барбары	Уладz. у хр. Пр.Баг.	
5	22	C	Сабы, Крысціна	Філімона, Валір'яны	
6	23	H	Мікалая, Эмельяніна	Аляксандра Неўскага	
7	24	P	Амбражэя, Марціна	Кацярыны	
8	25	A	Марыі	Кімента, Пятра	
9	26	C	Веслава, Леакадій	Інаксенія, Алітгія	
10	27	Ч	Юліі, Данеля	Якуба, Паладзія	
11	28	P	Дамаза, Вальдэмара	Сцяпана, Васілія	7.31—
12	29	C	Адэлайды,	Парамона, Філумена	15.23
13	30	H	Аляксандра Люцій, Атыші	Андрэя	
14	1	P	Альфрэда, Ізідара	Навума, Філарэта	
15	2	A	Цзіліны, Вальдземара	Авакума, Феафіла	
16	3	C	Альбіны, Здзіславы	Іаана	
17	4	Ч	Алімші, Лазара	Варвары	
18	5	P	Грацыяна, Багуслава	Савы, Гурыйя	7.34—
19	6	C	Урбана, Дарыуша	Мікалая	15.25
20	7	H	Дамініка, Багумілы	Амбражэя, Ніла	
21	8	P	Тамаша, Севярына	Патапа, Анфісы	
22	9	A	Зянона, Ганараты	Ганны	
23	10	C	Вікторы, Славаміры	Фамы, Міны	
24	11	Ч	Адама, Евы	Данілы, Нікана	
25	12	P	Каляды	Спірыдана, Аляксандра	7.43—
26	13	C	Каляды, Шчэпана	Яўгенія, Арсенія	15.28
27	14	H	Яна, Максіма	Калініка, Апалона	
28	15	P	Тэафілій, Цэзара	Паўла, Сцяпана	
29	16	A	Тамаша, Дамініка	Агэя, Феафаній	
30	17	C	Сабіны, Яўгенія	Данілы, Азарыя	
31	18	Ч	Сільвестра, Малані	Севасціяна, Зоі	7.45— 15.33

1.12.1896 — нар. маршал Г. Жукаў. 9.12.1922 — заснаванне Гродзенскага гіст.-арх. музея.
9.12.1891 — нар. М. Багдановіч. 21.12.1896 — нар. маршал К. Ракасоўскі. 24.12.1798 — нар. А. Міцкевіч. 30.12.1922 — РСФСР, УССР, БССР і Зак. ССР утварылі СССР.

Да 200-годдзя з дня нараджэння

Наш славыны зямляк Адам Міцкевіч нарадзіўся 24.12.1798 года ў Завосці каля Навагрудка ў сям’і збяднелай беларускай шляхты. Скончыў ён Навагрудскую гімназію, а ў 1815 годзе — Віленскі ўніверсітэт і тры гады працаваў настаўнікам у Коўне. Затым быў у ссылцы ў Цэнтральнай Расіі (Пецярбургу, Маскве, Адэсе). Пад уздзеяннем прагрэсіўных палітычных плыніяў і асабістых перажыванняў — смерці маці ды выхаду замуж каханай Марыі Верашчакі — закінуў сваю геройка-камічную творчасць і захапіўся патрыятычна-рамантычнай тэматыкай, заснаванай на беларуска-літоўскай мінуўшчыне і фальклоры («Гражына», «Конрад Валенрод», частка «Дзядоў», «Крымскія санеты» і іншыя творы).

У 1829 годзе ён эміграваў у Заходнюю Еўропу і як пачынальнік польскага рамантызму ўзначаліў левас крыло польскай эміграцыі. Наведаў многія цэнтры тагачаснай культуры, у tym ліку Германіі, Швейцарыі, Італіі, Францыі і затрымаўся ў Парыжы. Там чытаў лекцыі па літаратуре, часта паклікаўся на беларускія легенды, песні, а нашу мову зацічваў да «...самай гарманічнай і з усіх славянскіх моў найменш змененай». Хутка, аднак, апынуўся пад уплывам рэлігійна-містычных плыніяў і пачаў чакаць бліжэй не акрэсленых палітычных перамен у Еўропе ды сваё ў іх пасланніцтва. У такой атмасфери Міцкевіч пісаў свой найбольшы літаратурны твор — «Пан Тадэвуш». У 1848 годзе ён выехаў у Рым, дзе, разлічваючы на дапамогу папы, арганізаваў невялікі польскі легіён, які пры арміі Напалеона III змагаўся б за незалежнасць Польшчы. Але ўжо ў 1855 годзе лёс незалежнасці звязваў з Крымскай вайной. З гэтай думкай выехаў у Стамбул, дзе і памёр.

Творчасць А. Міцкевіча зрабіла велізарны ўплыў не толькі на польскую, але таксама на беларускую і на ўсю сусветную літаратуру. Большасць яго твораў перакладзена на беларускую мову. Беларускі народ ушанаваў памяць таленавітага паэта заснаваннем у Навагрудку Дома-музея А. Міцкевіча. На Беласточчыне яго імя атрымалі школы, установы і вуліцы многіх гарадоў.

НАША СУЧАСНАСЦЬ

Уладзімір Юзвюк Парламенцкія выбары 1997

21 верасня 1997 года ў Польшчы адбыліся-парламенцкія выбары 460 паслоў у сейм і 100 сенатараду у сенат. Кандыдатаў у парламент вылучалі дваццаць сем партый і арганізацый, а таксама некалькі дзесяткаў меншых груповак. Выбарчыя права мела 28,5 млн жыхароў краіны, але галасавала ўсяго 48 % ад іх ліку. Рухавікамі ўсёй даволі спакойнай выбарчай кампаніі былі найвялікшыя супрацьстаяўныя сабе блокі: Саюз левых дэмакратаў (СЛД) і выбарчая акцыя «Салідарнасць» (ABC). За левых традыцыйна выказаліся жыхары падночна-заходнія, а за правых паднёва-ўсходнія Польшчы. Трэба заўважыць, што сучасныя падзелы на левых і правых цалкам умоўныя, зводзяцца да ацэнкі мінушчыны Народнай Польшчы і будучай ролі рима-каталіцкага касцёла ва ўсім жыцці краіны ці толькі ў некаторых галінах. Адрознення ў праграмах дзеянасці дашукацца цяжка.

У новым сейме ABC мае 201, а СЛД — 164 паслы. Чарговыя месцы занялі Унія вольнасці (УВ) — 60, Польскае людовае староніцтва (ПСЛ) — 27, Рух адбудовы Польшчы (РОП) — 5 і нямецкая нацыянальная меншасць — 2 паслы. Дагэтуляшняя вырашальнай кааліцыя, асабліва СЛД, прайграла мала, але асірацела і чарговай моцнай кааліцыі не створыць. У выбарах найбольш страціла ПСЛ.

У нашым Беластоцкім ваяводстве выбарчыя права мела 516,5 тысячы жыхароў. Да выбараў пайшло 52 %. Выбары выйграва таксама ABC, якая атрымала 44 % галасоў. Чарговыя месцы занялі: СЛД — 25 %, УВ — 7 % і РОП — 6 % галасоў. Апошнія выбарчыя блокі набралі ў маштабе краіны менш, чым неабходны мінімум, — 5 % галасоў. Агульная вядомства выбарчыя вынікі паказваюць даволі спрошчаны вобраз электарата Беласточчыны. У рэчаіснасці ён вельмі дыферэнцыяваны і чарговы ўжо раз пацвердзіў выразны падзел на прасалідарніцкую польска-каталіцкую заходнюю частку і на левую беларуска-праваслаўную ўсходнюю частку. Аб гэтым сведчаць вынікі апошніх і некалькіх папярэдніх парламенцкіх выбараў у гмінах.

Назвы гмінаў	Пры- сут- насць, %	Вынікі выбараў у сейм 1997 года, %				Вынікі папярэдніх парламенцкіх і прэзідэнцкіх выбараў у % за СЛД			
		ABC	СЛД	Права- slaў- ныя	Іншыя	1991	1993	1995	
		1	2	3	4	5	6	7	8
Беласток	58	45	26	4	25	17	24	43	
Бельск	54	26	41	11	22	36	43	69	
Бельск-гм.	42	19	49	13	19	46	58	80	
Белавежа	46	11	56	9	24	44	58	81	
Боцькі	50	44	25	6	25	20	23	50	
Браньск	62	69	8	0	23	3	13	24	
Браньск-гм.	61	67	4	0	29	4	3	17	
Васількова	52	60	12	4	24	6	11	30	
Вышкі	67	70	5	1	24	3	5	19	
Гайнаўка	47	18	50	13	18	39	49	80	
Гайнаўка-гм.	41	3	60	14	23	71	64	97	
Гарадок	45	13	59	11	17	55	64	87	
Гродзіск	51	38	13	9	40	11	12	37	
Дабрынева	53	70	8	1	21	5	7	25	
Дзядкавічы	44	36	6	1	57	3	5	29	
Драгічын	43	52	11	3	34	5	9	37	
Дубічы Царк.	43	1	51	17	31	51	64	97	
Дуброва Бел.	50	47	12	2	49	10	13	39	
Заблудаў	50	55	14	12	19	11	17	43	
Карыцін	46	57	9	0	34	4	9	35	
Кляшчэлі	50	8	51	22	19	51	63	90	
Кнышын	48	59	15	0	26	7	11	29	
Крынкі	54	50	21	9	20	12	22	50	
Крыпна	49	65	7	0	28	4	5	25	
Кузніца	43	67	10	3	20	5	9	37	
Лапы	61	58	10	0	32	6	10	25	
Мельнік	49	25	36	15	24	30	41	71	
Мілейчыцы	48	15	49	16	20	51	52	81	
Міхалова	40	26	38	15	21	31	44	75	
Монькі	44	51	18	0	31	11	14	39	
Нараўка	41	7	59	18	16	50	67	94	
Нарва	43	14	46	24	16	42	54	88	
Новы Двор	41	36	28	5	31	17	24	56	
Нурэц Ст.	35	17	50	12	21	40	44	82	
Орля	43	1	61	25	13	75	78	98	
Пасвентнае	53	58	7	0	35	4	5	29	
Рудка	55	70	7	1	22	4	7	27	
Саколка	41	46	21	3	30	13	18	46	
Сідра	34	44	19	2	35	16	17	58	
Супрасль	54	43	23	10	24	13	21	50	
Сураж	66	63	7	2	28	4	7	26	

SOJUSZ LEWICY DEMOKRATYCZNEJ

DOBRE DZIŚ — LEPSZE JUTRO

Kandydat
na posła
(poz. 5)

Lista
6

Jan SYCZEWSKI

Białorusin roku 1996, lat 60. St. wykładowca w Politechnice Białostockiej, przewodniczący Zarządu Głównego Białoruskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego w Polsce, żonaty, córka studiuje w Akademii Medycznej.

Mój program wyborczy to:

- równość praw mniejszości narodowych, etnicznych i religijnych,
- rozwój społeczeństwa obywatelskiego,
- zwiększenie szans rozwoju gospodarczego Białostocczyzny,
- państwo demokratyczne i sprawiedliwe,
- rozwój gospodarczy i wzrost zarobków,
- systematyczne zmniejszanie bezrobocia i ludzkiej biedy,
- skuteczna walka z przestępcością,
- rozwój oświaty równych szans na europejskim poziomie,
- nowoczesne systemy: emerytalny i ochrony zdrowia.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Сухаволя	48	64	11	0	25	6	9	37
Сямяцьчы	47	40	26	11	23	19	25	55
Сямяцьчы-гм.	37	30	30	16	24	19	34	67
Тураслъ Касц.	60	67	10	1	22	6	9	23
Тыкацін	52	60	5	0	35	6	7	21
Харошча	49	56	12	1	31	5	10	29
Чаромха	46	7	56	13	24	59	63	90
Чорная Бел.	49	58	16	1	25	11	18	40
Чыжы	41	1	59	24	16	55	63	98
Шудзялава	38	37	32	7	24	13	22	58
Юхновец	58	63	13	3	21	10	15	29
Янаў	35	54	11	1	34	8	7	46
Ясвілы	46	61	8	0	31	5	6	28
Ясенойка	46	57	10	0	33	4	5	30

Паказаныя ў табліцы вынікі парламенцкіх выбараў адлюструюць не толькі існуючы нацыянальна-веравызначны падзел жыхароў Беласточчыны, але ўзмоцненую на яго базе сталую палітычную арыенштродку. Звыш 60 % галасоў за АВС аддали выбаршчыкі гмінаў Браныцк — горад і гміна, Вышкі, Дабрынёва, Крыпна, Сураж, Сухаволя, Юхновец, Ясвілья, якія знаходзіцца на заход ад гістарычна ў́кшталтаванай этнічнай мяжы. Тут была традыцыйна высокая падтрымка прасалідарніцкіх груповак у папярэдніх выбарах.

Паказчык галасоў, аддадзеных за СЛД, знізіўся. Звыш 60 % галасоў ён атрымаў толькі ў гміне Орля, тады калі ў папярэдніх выбарах было такіх гмінаў дзеяць, а ў прэзідэнцкіх выбарах 1995 года (А. Квасынскі—Л. Валенса) — вясемнаццаць. Выбар, што праўда, быў просты, і таму падзел электарата добра заўважальны. У апошніх выбарах АВС атрымала перамогу дзякуючы стварэнню шырокай кааліцыі правых прасалідарніцкіх груповак і падтрымцы касцёла. Наш нацыянальна меншасны электарат быў падзелены і разрознены. Дзве беларускія арганізацыі ўключыліся са сваімі кандыдатамі ў склад агульнадзяржаўных выбарчых камітэтаў. БГКТ далучыла да найбольш аўтарытэтнага ў нашым асяроддзі СЛД на чале з прэм'ер-міністрам Уладзімежам Цімашэвічам і дагэтульшнім паслом Сяргеем Плевам, дзякуючы чаму яго кандыдат, старшыня ГП Янка Сычэўскі, увайшоў разам з упамянутымі вышэй у новы сейм. Спрайдзіліся нашыя прадбачанні выбараў — У. Цімашэвіч атрымаў каля 54 тысяч галасоў і чарговы раз стаў абсолютным пераможцам. Выбаршчыкі далі высокую ацэнку не толькі дагэтульшній яго працы, але і саракагадовай дзеянасці БГКТ. Найвялікшую падтрымку СЛД атрымала ў гмінах Орля, Гайнайка, Нараўка, Чыжы, Гарадок, Белавежа, Чаромха і іншыя.

Дастойныя гості беларускага фестывалю ў Ласінцы. 1997 г. У першым радзе: трэці злева — прэзідэнт Польшчы А. Квасынскі, побач — прэм'ер-міністр Польшчы У. Цімашэвіч і ваявода беластоцкі А. Гаеўскі.

Беларускі саюз са сваім кандыдатам, старшынёй Яўгенам Валіпам, далучыўся да Уніі працы, якая атрымала на Беласточчыне 11,5 тысячы галасоў (4,5 %), але прайграў. Памылка ў выбары групоўкі прычынілася да страты часткі галасоў выбаршчыкаў.

Самастойна прынялі ўдзел у выбарах згуртаванне славянскай нацыянальнай меншасці «Праваслаўныя» (вельмі заблытаны назоў) на чале з Яўгенам Чыквінным. Атрымала яно 13,6 тысячы галасоў, асабліва ў гмінах Беласток, Бельск, Гайнайка, Гарадок, Міхалова, Заблудаў і іншых, але, незалежна ад падтрымкі праваслаўнай царквы, таксама прайграла. Яно было найбольш канкурэнтным для СЛД.

Двух кандыдатаў у сенатары самастойна выставіла Беларуское дэмакратычнае аб'яднанне, першы з якіх, Міхась Кандрацюк, атрымаў каля 27,5 тысячы галасоў, а другі, Янка Тапалянскі, — 20 тысяч галасоў, але абодва прайгралі кандыдатам АВС.

У выніку палітычных змаганняў у новы сейм увайшло з Беластоцкага ваяводства пяць паслоў АВС і трох паслы СЛД, аб якіх мы вышэй ужо ўпаміналі, а таксама двух сенатараў з АВС.

Выказанні многіх лідераў пераможных партый і арганізацый энтузіазму не выклікаюць. Узнікае шмат сумненняў, засцярог і пытанняў адносна месца нашай нацыянальнай меншасці ў жыцці краіны, а прынамсі Беласточчыны, адказы на якія будзем атрымліваць на працягу ўсіх чатырох гадоў працы новага парламента Польшчы.

Barbara Godlewska
Rzecznik prasowy
wojewody białostockiego

BIAŁOSTOCCZYZNA I JEJ PROBLEMY

Województwo Białostockie położone jest w północno-wschodniej części Polski. Obejmuje obszar 10 055 km² i jest czwartym co do wielkości województwem kraju. Zamieszkuje tu 700,7 tys. ludzi, z czego ponad 63% żyje w miastach. Województwo podzielone jest na 55 gmin, w tym: 5 miejskich, 15 miejsko-wiejskich i 35 wiejskich. Stolicą województwa jest prawie 300-tysięczny Białystok.

Położenie województwa — geograficzny środek Europy, bezpośrednie sąsiedztwo Białorusi oraz dobre połączenia drogowe i kolejowe — od Berlina przez Warszawę, Białystok do Grodna, Wilna i Sankt-Petersburga — predysponują region do roli pionierstwa łączącego Zachodnią i Wschodnią Europę. Sprawiają też, że Białostocczyzna jest w chwili obecnej jednym z najbardziej atrakcyjnych pod względem inwestycyjnym rejonów Polski.

Współpracę transgraniczną kształtuje w dużym stopniu istniejące tu przejścia graniczne:

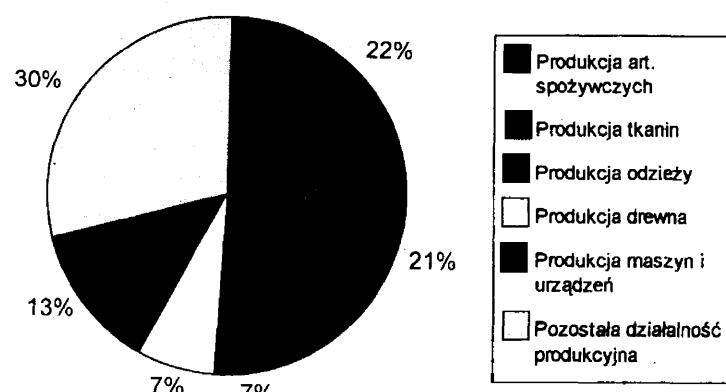
drogowe — w Kuźnicy Białostockiej, Bobrownikach i Połowcach,
kolejowe — w Kuźnicy Białostockiej, Siemianówce i Czeremszze.

Województwo stwarza wiele możliwości podejmowania bezpośrednich inwestycji zagranicznych, typu: wykup, przejęcie lub «greenfield». Oferuje nie tylko wysokokwalifikowane kadry lecz również łatwy dostęp do nowych chłonnych rynków zbytu. W chwili obecnej najczęściej inwestują tu Niemcy, Amerykanie i Rosjanie.

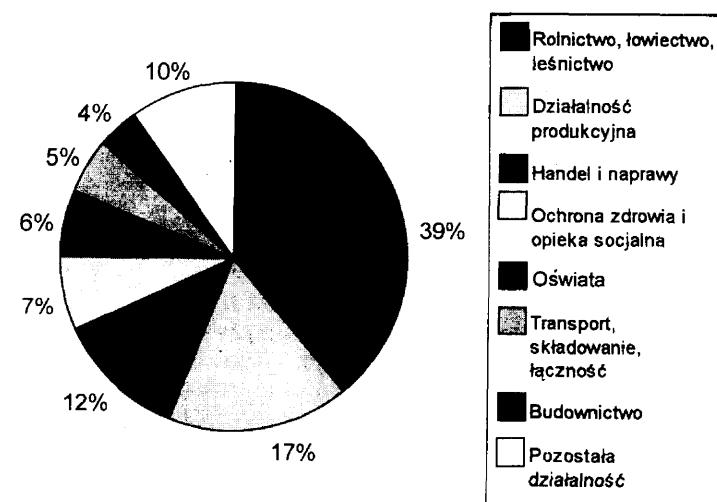
W gospodarce województwa dominuje sektor prywatny, który obejmuje 97% podmiotów gospodarczych i wytwarza ponad 50% całej produkcji regionu. Działalność gospodarczą prowadzi ponad 38,5 tys. podmiotów gospodarczych, w tym prawie 32 tys. zakładów osób fizycznych, 4461 spółek oraz 81 przedsiębiorstw państwowych.

Przemysł województwa skupia się głównie w Białymstoku i pozostałych ośrodkach miejskich. Najlepiej prosperuje przemysł spożywczy. Warunki naturalne regionu oraz bogata baza surowcowa wpływają stymulująco na jego rozwój. Na terenie województwa rozwija się również przemysł tekstylny (mający tradycję sięgającą okresu rozbiorów), maszynowy oraz przetwórstwo drewna i produkcja mebli. Istnieje też możliwość rozwoju innych branż przemysłowych przyjaznych środowisku naturalnemu.

Struktura produkcji (wg ilości zatrudnionych)

Struktura zatrudnienia w gospodarce narodowej (wg działów EKD)

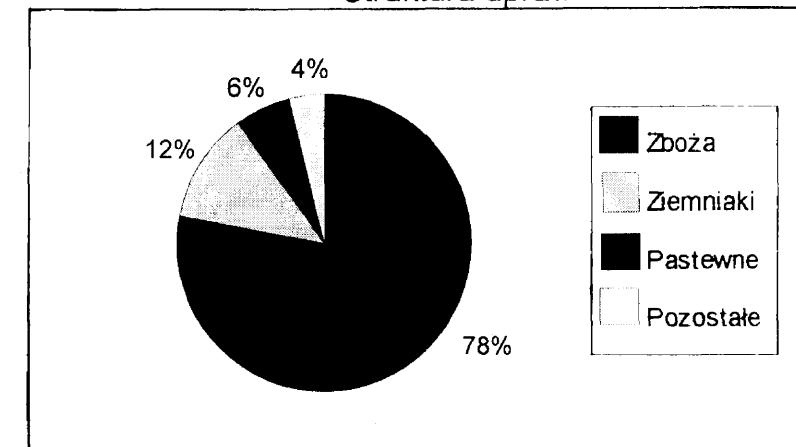

Białostocczyzna jest województwem o charakterze rolniczo-przemysłowym. Użytki rolne zajmują ok. 60% jego powierzchni. Podstawowymi użytkownikami ziemi są właściciele indywidualnych gospodarstw rolnych. W ich posiadaniu jest 98,2% użytków rolnych.

Średnia powierzchnia indywidualnego gospodarstwa wynosi 10,21 ha i jest znacznie wyższa od średniej w kraju.

Warunki glebowo-klimatyczne sprawiają, że powierzchnia gruntów ornych jest stosunkowo niewielka i wynosi 37,6% powierzchni województwa. Decydują też o strukturze zasiewów.

Struktura upraw

Województwo Białostockie wyróżnia się dużą powierzchnią użytków zielonych (21,1%), co sprzyja hodowlie żywca wołowego i produkcji mleka. Działem priorytetowym w produkcji zwierzęcej jest hodowla bydła mlecznego.

Bardzo duża lesistość (31,8%), liczne zbiorniki wodne oraz zdrowe środowisko stwarzają możliwość rozwoju działań specjalnych produkcji rolnej, takich jak: pszczelarstwo i rybactwo. Doskonałe są również warunki do tworzenia gospodarstw ekologicznych i produkcji rolnej metodą integrowaną oraz rozwoju agroturystyki.

Problemy kulturalne woj. Białostockiego z uwzględnieniem mniejszości narodowych

Białostocczyzna leżąca na wschodniej ścianie Rzeczypospolitej jest miejscem wyjątkowym. Tu stykają się różne narody, kultury i religie. Piękne jest to, że ta właśnie różnorodność nie dzieli, lecz łączy. Wymownym tego przykładem jest dobre współcześnieństwo ludności, wieloletnia działalność towarzystw narodowościowych, rozwój oświaty w języku mniejszości narodowych, międzynarodowy Festiwal Muzyki Cerkiewnej.

Do «pełni szczęścia» — realizacji zadań zaplanowanych brakuje jednak środków finansowych i to nie tylko na działalność artystyczną, ale przede wszystkim na remonty placówek kultury, modernizacje, zakup książek, czynszu, zakup specjalistycznego sprzętu (urządzenia sieci komputerowej w WBP i podłączenie do sieci INTERNET) czy nawet wykonanie tak bardzo potrzebnych podjazdów do teatrów, kin, filharmonii i bibliotek.

Brak środków finansowych na zakup dzieł sztuki, prowadzenie badań naukowych co w konsekwencji może doprowadzić do nieodzownych strat w dokumentowaniu i gromadzeniu przejawów życia artystycznego i kulturalnego Białostocczyzny. Gwałtownie rosnące koszta utrzymania bazy instytucji kultury nieproporcjonalnie do wzrostu dotacji państewowych.

Z drugiej zaś strony poważnym problemem są dysproporcje płacowe (wynikające ze zróżnicowania przepisów) między pracownikami instytucji artystycznych (teatry, filharmonia) a kadrą merytoryczną pozostałych instytucji kultury (Muzeum Okręgowe, WBP, WOAK). Powoduje to odpływ najlepszych artystów z instytucji w poszukiwaniu lepiej płatnych miejsc pracy.

Obok państwowych instytucji działalność kulturalną w województwie prowadzą instytucje samorządowe:

- 1) Muzeum Wojska,
- 2) Biuro wystaw Artystycznych, Galeria «Arsenał»,
- 3) Muzeum Wojska, Galeria Słendzińskich,
- 4) 49 miejskich, miejsko-gminnych i gminnych ośrodków kultury, 36 wiejskich domów i klubów kultury, 169 wiejskich świetlic,
- 5) 116 miejskich, miejsko-gminnych i gminnych bibliotek publicznych (w tym 63 filie) i 108 punktów bibliotecznych.

Podporządkowanie bibliotek samorządom lokalnym spowodowało nie zawsze uzasadnioną likwidację mienia filii i punktów bibliotecznych. Księgozbiór ze zlikwidowanych filii uległ rozproszeniu. Konsekwencja tych działań jest zmniejszająca się liczba czytelników, zmiana w środowisku wiejskim.

Przejęcie z dniem 1 stycznia 1996 r. szkół przez gminy, powoduje zmniejszenie środków finansowych przeznaczonych na kulturę. W dalszej konsekwencji istnieje niebezpieczeństwo likwidowania filii bibliotecznych i miejskich placówek kultury, a także gminnych placówek kultury.

Działalność państwowych i samorządowych instytucji kultury wypełniają m. in.:

- 3 teatry niepaństwowe («Wierszalin», «Klapa», Teatr «3/4»),
- muzea społeczne w Siemiatyczach, Sokolce, Drohiczynie i Surażu,
- związkowe i prywatne galerie sztuki — 7,
- kina należące do różnych podmiotów — 7,
- świetlice OSP — 64,
- stowarzyszenia społeczno-kulturalne — 40,
- gazety lokalne — 21.

Znacząca rolą w kształcaniu kultury województwa odgrywają środowiska twórcze:

Związek Polskich Artystów Plastyków, ZAP, Polska Sztuka Użytkowa-Okręg W-ski, Związek Artystów Rzeźbiarzy, Związek Literatów Polskich, Zjednoczenie literackie «Białowieża». Młodzi aktorzy skupiają się wokół pisma «Kostki» b. poczytnego.

Stowarzyszeniem twórczym skupiającym aktorów i reżyserów teatralnych jest Związek Artystów Ziemi polskich, natomiast muzyków zatrudnionych w filharmonii i szkołach muzycznych skupia Stowarzyszenie Polskich Artystów Muzyków.

We wsiach Białostocczyzny mieszka 85 twórców ludowych członków Białostockiego oddziału Stowarzyszenia Twórców Ludowych.

Jak już wspomniano na wstępie wielokulturowa specyfika województwa przejawia się m. in. w istnieniu 8 organizacji mniejszości białoruskiej, 2 mniejszości ukraińskiej, 2 Tatarów polskich oraz pisma «R-Rom P-o Drom», wokół którego stykają się Cyganie polscy.

Najdłuższym stażem działalności kulturalnej — na rzecz środowiska białoruskiego może poszczycić się BTKS, które w lutym 1996 r. skończyło 40 lat. Z szerokiego zakresu działalności BTKS wymienić należy m. in. opiekę nad amatorskim ruchem artystycznym, realizację imprez służących pielęgnowaniu i rozwijaniu białoruskiej kultury. Istotnym kierunkiem działalności BTKS są również problemy oświaty i szkolnictwa mniejszości białoruskiej na Białostocczyźnie, działalność wydawnicza, organizacja muzeum w Hajnówce i inne.

Ukraińska mniejszość narodowa, która od niedawna ujawniła się na terenie Białostocczyzny, skupiona jest w 2 stowarzyszeniach:

- Związku Ukraińców Podlasie z siedzibą w Bielsku Podlaskim,
- Oddziale Regionalnym w B-stoku — zw. Młodzieży Niezależnej.

Zamieszkały województwo białostockie Tatarzy skupieni są w 2

Эстрадны калектыў Бельскага дома культуры «Маланка». Фота С. Грынявіцкага.

wsiach Bohoniki i Kruszniany. Ich kulturę, tradycje i obyczaje chroni i upowszechnia Związek Tatarów Polskich — org. o charakterze świeckim i Muzułmański Związek Religijny w RP.

Amatorski ruch artystyczny mniejszości narodowych, w zdecydowanej większości białoruski rozwija się przede wszystkim w dwóch dziedzinach — muzyka (32 zespoły) i teatr (9 zespołów).

Tytuły prasy mniejszości narodowych i etnicznych ukazujące się na Białostocczyźnie to:

- «Niwa» tygodnik ukazuje się od 1956 r.,
- «Czasopis»,
- «Nad Buhom i Narwoju» — ukraińskie pismo Podlasia,
- «Rom p-o Drom» — pierwsze w Polsce pismo cygańskie,
- «Świat Islamu» — miesięcznik społeczno-kulturalny Tatarów polskich wydawany przez gminę w Bohonikach.

Problemy mniejszości narodowych są poruszane na antenie radia Białystok i regionalnej telewizji.

Książki w języku białoruskim znajdują się w 12 bibliotekach gminnych, 2 miejskich, 1 miejsko-gminnej, 14 filiach bibliotecznych, 4 oddziałach dla dzieci.

Problemy o których mowa na wstępie dotyczą również mniejszości narodowych. Z powodu braku finansów ZG BTSK, redakcja «Niwy» i «Czasopisu» napotyka na ogromne trudności z utrzymaniem lokali, niemożnością pozykowania nowych.

Brak środków finansowych to również poważna bariera w realizacji programów działalności merytorycznej.

Mimo tych wszystkich kłopotów zauważa się niespotykany dotąd wzrost aktywności kulturalnej mniejszości narodowych.

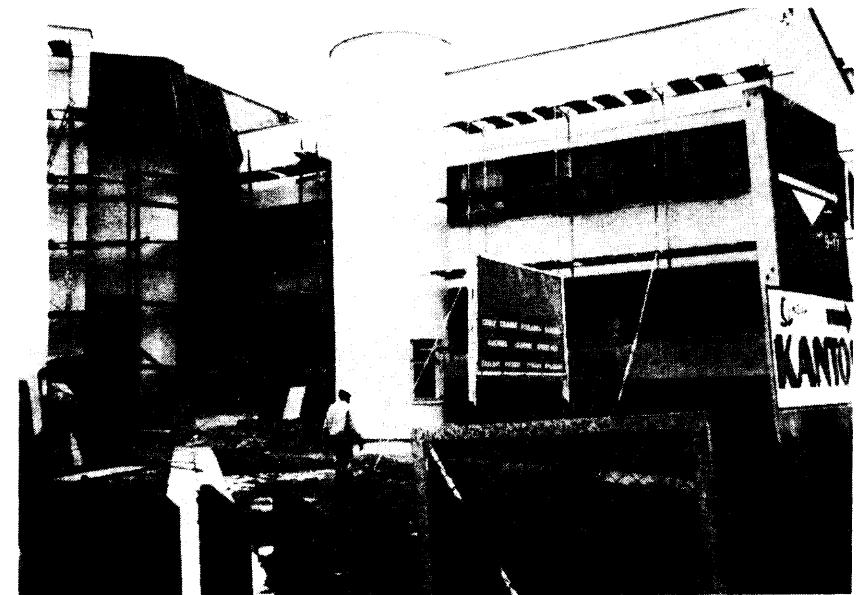
Уладзімір Юзвюк

Асірацелы музей

Дынамічны пачатак пабудовы Беларускага музея ў Гайнаўцы ў 1986—1993 гадах быў затрыманы ў выніку недахопу фінансавых сродкаў. Абяднелая грамадскасць і дзяржаўна-кааператыўная ўстановы не здолелі далей аказваць Грамадскаму камітэту пабудовы музея належнай падтрымкі. Устрымала таксама 500-мільённую датаци ў год Міністэрства культуры і мастацтва. Усе заняліся ўладкаваннем у перыяд «трансфармацыі» ўласных спраў. Намаганні невялікай групы дзеячаў, згуртаваных вакол упамянутага камітэта і яго старшыні Канстанціна Майсені, дапамога Рэспублікі Беларусь і беларускага замежжжа стварылі магчымасць прадаўжэння пабудовы аб'екта павольнымі тэмпамі на цэлае чарговае дзесяцігоддзе. Вырашэння праблемы не знойдзена.

У такіх абставінах, пасля працяглых унутрыарганізацыйных спрэчак, 22 лютага 1996 года было падпісаны трохбаковае пагадненне паміж Грамадскім камітэтам пабудовы музея і асяродкам беларускай культуры ў Гайнаўцы і Галоўным праўленнем Беларускага грамадска-культурнага таварыства ў Беластоку, з аднаго боку, і беластоцкім ваяводам — з другога, аб стварэнні на базе часткі пабудаванага аб'екта дзяржаўнага Музея беларускай культуры.

Неразуменне прычын таго пастановы выклікала абвінавачанні беларускіх дзеячаў абездвюх арганізацый у дапушчэнні да «продажу» дзяржаве Беларускага музея ў Гайнаўцы. Музеем будуемы аб'ект яшчэ не быў, а вымушанае фінансавымі абставінамі падпісанне пагаднення наляжыла прыкры адбітак на заканчэнне ўсяго велізарнага, як на нашыя магчымасці, грамадскага пачыну. Камітэт не паспей выкананец свайго задання ў больш спрыяльны для яго дзейнасці перыяд. Трэба, аднак, памятаць, што ён перадаў нашаму грамадству 2100 кв. метраў плошчы аб'екта з прадбачаных праектам 2692 кв. метраў цэлай пабудовы. Яго частка «А» (860 кв. м) ад вясмы гадоў выкарыстоўваецца камітэтам і гандлёвой установай, з дзяр-

Тынкаванне Беларускага музея ў Гайнаўцы, 1994 г. Фотаархіў Беларускага музея.

жавы якой ён утрымліваецца. Другая частка «Б» (1100 кв. м) паступова ўваходзіць у эксплуатацыю. Тут размяшчаецца бюро камітэта, чытальня, клуб-кавярня, кіёск, гасцінныя пакоі і адкрытая ад 1 красавіка 1997 года пры дапамозе гарадской управы, адзіная ў Гайнаўцы, кіназала на 50 месц, хая змясціць можа ў некалькі разоў больш.

Побач няскончаная частка «Ц» (каля 600 кв. м), якая мае шэсць выставачных залаў і некалькі дапаможных памяшканняў. І за ўсё гэта вялікае дзякую Грамадскому камітэту. Спрэчкі выклікаў недахоп некалькіх мільярдаў (старых!) золотых на заканчэнне пабудовы часткі «Ц» пасля ўстрымання Міністэрствам культуры і мастацтва датациі, а можа, нават больш — пошуку прац тое ж міністэрства выхаду з абставін прац перадачу будаванага аб'екта дзяржаве. Выклікала гэта недавер да ўладаў.

Прэзідыум ГП і праўленне Грамадскага камітэта ўжо ў першай палове 1994 года разглядалі прычыны фінансавага қрызісу ў вядзенні пабудовы і шляхі яго пераадolenня. Выказана трох канцеп-

цыі выходу са становішча: 1) перадача аб'екта ўладам дзеля арганізаціі дзяржаўнай установы з захаваннем яго дагэтуляшній уласнасці праз Грамадскі камітэт і ГП БГКТ (А. Барычэўскі, Я. Сычэўскі); 2) працягванне пабудовы аб'екта надалей самастойна ў існуючых цяжкіх фінансавых умовах (Х. Галёнка, К. Майсеня); 3) падзел аб'екта на дзве ўстановы: дзеянічаючы ўжо асяродак беларускай культуры Грамадскага камітэта і ГП БГКТ і дзяржаўны беларускі музей, таксама з захаваннем дагэтуляшній формы яго уласнасці (У. Юзвюк, А. Іванюк, Я. Хіліманюк).

Першая прапанова абгрунтоўвалася на тым, што Грамадскі камітэт не будзе мець дастаткова фінансавых сродкаў на заканчэнне будовы аб'екта, а пасля — на яго ўтрыманне на належным узроўні. Другая ўлічвала невялікае паляпшэнне становішча камітэта і павольнае самастойнае заканчэнне пабудовы, арганізаціі музея і выкарыстанне цэлага аб'екта згодна з уласнымі патрэбамі. Урэшце трэцяя прапанова адкідвала перадачу дзяржаве ўжо збудаваных частак «А» і «Б», якія даюць 150—200 млн золотых у год прыбылку, а таксама іншыя сродкі на скромнае іх утрыманне. З урадавым бокам дагаворвацца толькі аб музейнай частцы «Ц» аб'екта.

Пасяджэнням і спрэчкам у вырашэнні проблемы не было канца. Пакінем, аднак, гэтыя пытанні будучым даследчыкам. Нагадаем толькі, што спярша пленум ГП вырашыў большасцю галасоў пачаць пераговоры з беластоцкім ваяводам аб арганізаціі беларускага дзяржаўнага музея. Да канца 1995 года не было на гэта згоды Грамадскага камітэта. Яго праўленне апрацавала арганізацыйна-праграмны праект музея і асяродка беларускай культуры і 18.10.1995 года ўручыла копію Міністэрству культуры і мастацтва, каб зняць напружанне становішча. Документ гэты заслугоўвае асаблівай увагі даследчыкаў. Пералом у падыходзе да вырашэння проблемы наступіў пасля ўдакладнення ўрадавым бокам умоў прыняція аб'екта, паводле якіх пагадненніне можа датычыць толькі музейнай часткі і пры захаванні не толькі палярэднай уласнасці зямельнага ўчастка і будаванага аб'екта, але і экспанатаў. Пагадненне магло быць анульвана ў 3-месячны тэрмін.

Змяшчаем змест падпісанага пагаднення (пераклад на бел. мову аўтара).

I. Трохбаковае Пагадненне, падпісаное 22 лютага 1996 года ў Беластоцку паміж беластоцкім ваяводам, прадстаўленым намеснікам ваяводы Гжэгажам Рыкоўскім, Грамадскім камітэтам пабудовы музея і асяродка беларускай культуры ў Гайнаўцы, прадстаўленым Канстанцінам Майсенем, і Галоўным праўленнем Беларускага грамадска-культурнага таварыства, прадстаўленым Янам Сычэўскім, наступнага зместу:

§ 1. Мэтай пагаднення ёсьць стварэнне Музея беларускай куль-

туры ў Гайнаўцы як дзяржаўной установы культуры, якая далей будзе называцца «Музеем», на аснове пастановы ад 25 кастрычніка 1991 года аб арганізаціі і вядзенні культурнай дзейнасці (Дз. У. №114, паз. 493) і пастановы аб ахоўванні культурнай спадчыны і аб музеях ад 15 лютага 1962 г. (Дз. У. № 10, паз. 48 з пазд. зм.).

§ 2. Музей ствараецца як дзяржаўная установа культуры без змены права уласнасці на зямельны ўчастак, аб'ект і экспанаты на карысць арганізатора установы.

§ 3. Дзеля рэалізацыі пагаднення дамаўляючыяся бакі бяруць на сябе наступныя абавязательствы:

Беластоцкі ваявода 1) падрыхтуе і складзе да ўправы Рады міністраў прапанову аб прызнанні фінансавых сродкаў на новыя заданні ў бюджэце ваяводы на 1997 год, якія будуць прызначаны на прыстасаванне памяшканняў музейнай часткі і працу музея (мерытарычнай дзейнасці, аплату электраэнергіі, абагрэву памяшкання, камунальных аплат); 2) падрыхтуе праект пастановы стварэння музея, яго статута і атрымае зацвярджэнне ўпамянутых дакументаў праз Міністэрства культуры і мастацтва (пры дамоўленасці іх з бакамі пагаднення); 3) уядзе музей у рэестр установы культуры Беластоцкага ваяводства; 4) захавае шлях кансультатыў з Грамадскім камітэтам пабудовы і ГП БГКТ пры: акрэсленні статутных асноў установы, кадравай палітыкі музея; 5) звернеца да ломжынскага ваяводы (за згодай Міністра культуры і мастацтва) аб перадачы экспанатаў беларускай культуры, якія знаходзяцца ў Музеі імя К. Клюка ў Цеханоўцы, пачне заходы аб прыняціі экспанатаў, якія знаходзяцца ў веданні гміны Белавежа і Акруговага музея ў Беластоку.

II. Грамадскі камітэт пабудовы музея і асяродка беларускай культуры ў Гайнаўцы і галоўнае праўленне беларускага грамадска-культурнага таварыства ў Беластоцку: 1) бясплатна перакажуць на аснове адступлення («ужычэння») частку памяшканняў у аб'екце па вуліцы 3 Мая, 42 з прызначэннем на дзейнасць музея і перададуць у дэпазіт сабраныя экспанаты; 2) апрацујуць праекты сцэнарыяў сталых экспазіцый; 3) выступяць да ўправы Рады міністраў аб прызнанні фінансавых сродкаў на заканчэнне пабудовы музея.

§ 4. Пагадненне ўваходзіць у дзеяніць з днём падпісання.

§ 5. Пагадненне падпісваецца на неабмежаваны перыяд.

§ 6. Кожны бок дамоўленасці можа адмовіцца ад пагаднення пры захаванні 3-месячнага перыяду.

(Тры неразборлівыя подпісы: нам. ваяводы Г. Рыкоўскага, старшыні ГП БГКТ Я. Сычэўскага і старшыні Грамадскага камітэта К. Майсені.)

Рэалізуючы пагадненне, беластоцкі ваявода выдаў загад аб пакліканні ад 1 студзеня 1997 года Музея беларускай культуры ў Гайнаўцы. 10.05.1996 г. адбылася сустрэча бакоў дамоўленасці па

Гурток «Любашкі» з вёскі Дабрыводы ў час абрацавага агляду ў Нарве ў 1997 г.

справе выпрацавання пастулатаў дзейнасці музея. Узгоднена ў прысутнасці старшыні Грамадскага камітэта К. Майсені, старшыні ГРК і прадстаўніка БГКТ У. Юзвюка, паўнамоцнага ваяводы па справах нацыянальных меншасцей С. Галіцкага, дырэктара Акруговага музея А. Лехоўскага і працаўнікоў ваяводской управы Г. Стрэнкоўскай, В. Швед і М. Шышко прапанова бюджэту на 1997 год склада: 500 тысяч злотых на даканчэнне пабудовы, на бягучыя кошты ўтрыманні — 242 тысячи злотых і 162 тысячи злотых — на ўтрыманні 15 штатных працаўнікоў. У наступным 1998 годзе кошты ўтрыманні павялічыць на 30 %.

Хутка аказалася, што яшчэ патрэбны статут музея. Іншоу пачаліся пасяджэнні, дыскусіі, прысвежаныя яго зместу. Канчаткова праўленне Грамадскага камітэта прыняло змест 4.11.1996 года. Ад таго часу, прынамсі, да паловы бягучага года задамавілася цішыня.

Фінансавае становішча Грамадскага камітэта пабудовы музея было ў апошніх гадах дрэннае. У 1995 і 1996 гадах складчыны аплочвала каля 70 правадзейных членоў заснавальнікаў музея, і былі яны хутчэй сімвалам маральнай падтрымкі, а не рэчавай дапамогі ў пабудове аб'екта. Складалі адпаведна ўсяго 979 і 1500 злотых у год, гэта значыць, каля 10 % усіх іншых ахвяраванняў.

Сярод іх першынство захавалі Аляксандр і Ніна Баршчэўскія, Сцяпан Васілюк, Хведар Галёнка і працаўнікі камітэта Канстанцін Майсені і Ілья Адзіевіч. Надалей сярод ахвяравальнікаў не было дзеячаў беларускіх міні-арганізацый на Беласточчыне.

Сярод іншых ахвяравальнікаў у 1996 годзе былі: прыхільнікі пабудовы музея, якія ўнеслі 1400 злотых, суродзіцы з-за мяжы (у пераліку долараў на злотыя) — 4725 злотых, установы і асобы праўнія — 5130 злотых, а таксама рамеснікі і ўдзельнікі грамадскіх пачынаў. Асаблівай увагі заслугоўваюць малавядомыя праўленню камітэта ахвяравальнікі Славамір і Бажэна Бароўскія з Беластока, якія на працягу апошніх гадоў унеслі 200 злотых. Вялікае ім дзякую.

Неабходна падкрэсліць значную дапамогу Рэспублікі Беларусь, якая пераказала ў тым жа 1996 годзе будаўнічых матэрыялаў на суму 29 250 злотых (без уліку рухомай маёмы). На жаль, не было датациі нашых дзяржаўных устаноў.

Такім чынам статутны фонд Грамадскага камітэта пабудовы музея ўзрос на 42 000 злотых і дасягнуў сумы 266 тысяч злотых пры балансавай сUME ўсёй пабудовы роўнай 637 380 злотым. Вышэйвыказаную балансавую суму склалі: датациі дзяржаўных і кааператыўна-самаўрадавых устаноў, у тым ліку асабліва Міністэрства культуры і мастацтва; ахвяраванні насельніцтва, землякоў з-за мяжы, рамеснікаў, праўных асобраў, ўдзельнікаў грамадскіх пачынаў і іншых; дапамога Рэспублікі Беларусь у будаўнічых матэрыялах.

Не адолькава тлумачылася ў апошнія гады прыбытковасць Грамадскага камітэта, якая будзе складаць у будучым асноўную кропніцу фінансавання яго дзейнасці. Прывытак гвалтоўна павялічыўся пасля падпісання паразумення з гандлёвым прадпрыемствам аб некалькіх памяшканнях часткі «А» музейнага аб'екта. Ва ўсіх папярэдніх гадах склаў ён 32,3 тысячи злотых, у 1995 годзе — 27,4 тысячи, а ў наступным 1996 годзе — усяго 470 злотых. На зніжэнні прыбытку зацяжылі кошты прыніцця на працу чарговага спецыяліста, праца якога на арганізаваным варштаце павялічыла непасрэдна фонду пабудовы музея на 28 300 злотых.

Незалежна ад усяго капіталаўкладанні на пабудову музейнага аб'екта склалі ў 1995 годзе 54,4 тысячи, а ў 1996 годзе — 39,9 тысячи злотых. Валодаючы невялікім і няпэўнымі фінансавымі сродкамі, камітэт не змог працягваць пабудовы музейнай часткі пры каштоўных паслугах дагэтульшняга выкананы. Вырашыў арганізаваць уласны варштат, дзяякоўчы якому выкананы шэраг дробных, але карысных аддзелачных работ, у тым ліку: абкладка дубовой клепкай вестыбюля, памяшканняў бюро, гасцінных пакояў, зробленыя сталы і крэслы для клуба-кавярні, амаль усе дзвёры, перароблены запасы дрэва на больш прыдатныя піламатэрыялы.

Калектыу «Рэчанка» з вёскі Козлікі ў час абрадавага агляду 1997 г. у Нарве з пастаноўкай «Кудзельніцы». Фота С. Грыневіцкага.

Не малы ў гэтым быў удзел амаль усіх працаўнікоў музея, за што ім таксама належыць вялікая падзяка.

У ліпені 1997 года ўрадавы бок, дзякуючы прыхільнасці прэм'ер-міністра У. Цімашэвіча і беластоцкага ваяводы А. Гаеўскага, паведаміў аб выдзяленні 400 тысяч злотых датациі на працягванне пабудовы Музея беларускай культуры. Да канца верасня былі выкананы дапаўненні ў праектах, а ў каstryчніку зноў пачаліся інтэнсіўныя будаўнічыя работы. Датация поўнасцю будзе выкарыстана ў бягучым годзе.

У выніку парламенцкіх выбараў 1997 года беларускі музей стаціў асноўных апекуноў. Сфарміраваўся новы ўрад краіны. Але ці ў ім таксама знайдзем падтрымку — пакажа будучыня.

Не вырашаны да канца пытанні сцэнарыя музейных экспазіций. На большасці пасяджэнняў Грамадскага камітэта пабудовы музея і ГП БГКТ абмяркоўваліся агульныя канцэпцыі, але пачатак быў зроблены, па просьбе камітэта, у Рэспубліцы Беларусь. 23 снежня 1992 года Міністэрства культуры РБ выдала загад аб стварэнні творчага калектыву па распрацоўцы навуковай і мастацкай канцэпцыі экспазіцый музея. Каардынацыя работы калектыву ўскладзена на галоўнага спецыяліста С.І. Маслоўскага, а галоўным мастаком экспазіцый зацверджаны Э.К. Агуновіч. Далей гаворыцца

ў загадзе аб аказанні музею дапамогі ў пошуках экспанатаў, фінансавай дапамогі і супольным вырашэнні мытных міждзяржаўных праблем. Упамянуты калектыв падрыхтаваў указанні да распрацоўкі навуковай канцэпцыі музея, у якім знайшоўся прыкладны варыянт структуры экспазіцый з прапановамі выкарыстання плошчы ўсіх залуў і іншых памяшканняў.

Змест апрацаванай канцэпцыі разглядаўся на некалькіх пасяджэннях Грамадскага камітэта. Звернута ўвага на неабходнасць пашырэння сцэнарыя гістарычнай часткі і ўвядзення ў яе рэгіональной тэматыкі. Матэрыялы даручаны Міністэрству культуры і мастацтва Польшчы.

Затым Міністэрства культуры РБ загадам ад 24 сакавіка 1994 года стварыла экспертную групу «...у мэтах вырашэння спрэчных пытанняў і вызначэння навуковай і музейнаўчай вартасці экспазіцыі Беларускага музея». У яе склад увайшлі: Маслоўскі С.І., Агуновіч Э.К., Загрушаў І.П., Грыцкевіч А.П., Жылевіч А.П. і Чарняўскі М.М. з Рэспублікі Беларусь, а таксама Гайдук М.Р. і Майсеня К.М. з Беласточчыны. З боку арганізатораў музея прадстаўніцтва ў экспертнай групе колькасна даволі скромнае.

Па даручэнні Міністэрства культуры РБ спецыялісты Нацыянальнага музея гісторыі і культуры Беларусі Патапнёва А. і Казанцева М. апрацавалі 14-старонковыя прапановы па стварэнні гістарычнай часткі экспазіцыі музея ў Гайнавічы. У ёй прадугледзелі шэсць раздзелаў:

1. Старожытныя насельнікі Беларусі.
2. Вытокі беларускай дзяржаўнасці.
3. Вялікае княства Літоўскае. Беларуска-літоўская дзяржава.
4. Падзел Рэчы Паспалітай. Беларусь у складзе Расійскай Імперыі.
5. Развіццё нацыянальна-вызваленчага руху на Беларусі ў другой палове XIX—пачатку XX ст.
6. Развіццё ідэі незалежнасці на сучасным этапе.

Праект сцэнарыя разглядаўся на пасяджэнні навуковай рады Нацыянальнага музея. Выказаныя заўвагі ўлічаны ў тлумачальнай запісцы, у якой падкрэсліваецца блочны прынцып у падыходзе да праекта экспазіціі і храналагічна-гістарычны паказ асноўных этапаў развіцця беларускага этнасу. «Асноўная тэмай даеца тэма дзяржаўнасці Беларусі, побач з якой стаяць адметнасць культуры, сацыяльна-палітычная гісторыя, веравызнанне і носьбіты гэтых з'яў у асобах, што дадзены па кожнай тэмэ».

Пропановы па стварэнні гістарычнай часткі музейной экспазіцыі былі дасланы Грамадскому камітэту пабудовы музея ў Гайнавічы на разгляд мясцовымі спецыялістамі і ў Міністэрства куль-

Гурток «Збучанкі» з вёскі Збуч у час абрадавага агяду 1997 г. у Нарве з пастаноўкай «Адведкі». Фота С. Грыневіцкага.

туры і мастацтва Польшчы. У выкананні задання абедзве ўстановы выказалі безадказнасць. Праўленне Грамадскага камітэта, увага якога ў той перыяд была накіравана на пераадоленне фінансавых цяжкасцей, правяло па праекту некалькі малаістотных дыскусій, а затым звярнулася за дапамогай у ГП БГКТ. На жаль, у пісьмовай форме адгукнуліся на яе толькі Мікола Гайдук і Уладзімір Юзвюк. Лічылі яны патрэбным увядзенне звестак аб падзеях, якія мелі месца на працягу ўсяго перыяду засялення і загаспадарання ўсходніх Беласточчыны. Была звернута ўвага на неабходнасць прадбачання ў сцэнарыі тэматыкі ХХ стагоддзя, якая мела ў станаўленні нашай нацыянальнай свядомасці рашаючае значэнне. Апрача выказаных заўваг былі складзены канкрэтныя дапаўненні сцэнарыя.

Улічваючы нашы заўвагі, мастак Э. Агуновіч апрацаўваў сцэнарый мастацка-вобразнага рашэння экспазіцыі Беларускага музея ў Гайнайцы. Увесь яго змест звязвае паэма М. Гусоўскага «Песня пра зубра», што дазволіла прыдаць экспазіцыі больш рэгіянальныя харкты, а сцэнарый аб'яднаць у адзінае цэлае. Мастак Э. Агуновіч яшчэ некалькі разоў наведваў музей дзеля ўдакладнення гістарычнага сцэнарыя і апрацавання праектаў сцэнарыяў іншых частак музейных экспазіцый.

Ствараеца ўражанне, што сцэнарый гістарычнай экспазіцыі, ўжо дапрацаваны. Патрэбны зал, пабудова якога зацягваеца, а таксама экспанаты, якія зноў-такі можна атрымаць у асноўным з Беларусі, і не менш важнае для наведвальнікаў — выкананне экспазіцыі.

Амаль не крануты яшчэ іншыя часткі музейнага сцэнарыя, у тым ліку этнографічнага. Што праўда, Э. Агуновіч апрацаўваў уступніныя прапановы, да якіх не хапае яшчэ большасці экспанатаў і творчага падыходу існуючай пры Грамадскім камітэце праграмнай рады беларускага музея. Паспела яна 6 верасня 1993 года аблеркаўваць сваю структуру і, мабыць, пад уздзеяннем спрэчак аб падпісанні пагаднення з ваяводам, устрымала сваю дзейнасць.

З ініцыятывы ваяводскага праўлення Фонда беларускай культуры ў Гродне 27 і 28 студзеня 1997 года адбылася нарада, якая была прысвечана пытанням заканчэння пабудовы музея ў Гайнайцы і апрацавання сцэнарыя. У нарадзе ўдзельнічалі: А. Баршчэўскі, М. Гайдук, Я. Карпюк, У. Іванюк, К. Майсеня і У. Юзвюк, а з боку РБ С. Маслоўскі, І. Загрушаў, М. Слямнёў, С. Габрусеўч, працаўнікі абласнога аддзела культуры і мясцовых музеяў. Беларускі бок праінфармаваў аб устрыманні матэрыяльнай дапамогі ў заканчэнні пабудовы музея ў сувязі з перадачай яго ў падпарадкованне беластоцкаму ваяводзе. Надалей будзе аказваць невялікую дапамогу асяродку беларускай культуры ў Гайнайцы некаторымі будаўнічымі матэрыяламі.

Прадстаўнікі Грамадскага камітэта і ГП БГКТ, пагаджаючыся з такім вырашэннем пытання, дамагаліся большага ўдзелу ў апрацаванні сцэнарыя. Узгоднена, што пачатыя работы будуць працоўжаны. Беларускі бок вылучыць аднаго спецыяліста і кансультантаў, а камітэт пабудовы або беластоцкі ваявода возьмуць аналагічныя абавязкі на сябе. Акажа таксама дапамогу ў рэалізацыі археалагічнай, этнографічнай, мастацкай і гістарычнай экспазіцыі (у апошній — да XX стагоддзя).

Ствараеца ўражанне, што бягучы 1997 год будзе годам арганізацый дзвюх устаноў: Музея беларускай культуры і асяродка беларускай культуры ў Гайнайцы, а эфектыўная іх праца пачнеца ў наступныя гады.

Тамара Русячык

Значэнне конкурсаў дэкламатарскіх, тэатральных і беларускай песні ў фарміраванні асабовасці вучняў і нацыянальнай тоеснасці

Згодна з пастановай «Карты настаўніка», перад кожным настаўнікам ставіцца вялікае заданне — імкнунца да поўнага развіцця асабовасці вучня і ўласнай. Настаўнік авабязан вучыць і выхоўваць моладзь у любві да Радзімы, у духу гуманізму, талерантнасці, фарміраваць у вучняў маральныя і грамадзянскія адносіны згодна з ідэяй дэмакратыі і любві між народамі.

Вялікую дапамогу ў рэалізацыі многіх задач, якія стаяць перад настаўнікамі беларускай мовы, аказвае Галоўнае праўленне Беларускага грамадска-культурнага таварыства ў Беластоку на чале са старшынёй — Янкам Сычэўскім, які дасканала разумее працу і ролю настаўніка ў беларускім асяроддзі.

БГКТ кожны год арганізуе конкурсы: дэкламатарскі для вучняў пачатковых школ і агульнаадукацыйных ліцэяў, тэатральны і беларускай песні. Тым самым стварае шырокія магчымасці поўнага развіцця асабовасці вучняў і настаўнікаў, развівае зацікаўленне артыстычнай і сцэнічнай дзеянасцю, папулярызуе беларускую мастацкую літаратуру, фарміруе ў вучняў патрэбу самарэалізацыі на беларускай мове.

Кожны конкурс мае свой спецыфічны харктар і карыстаецца вялікай папуляранасцю сярод дзяцей і школьнай моладзі.

Вучні, якія прыязджаюць на раённыя ці цэнтральныя элімінацыі паасобных конкурсаў, знаходзяцца сярод асоб, якіх спалучае адна справа. Усе размаўляюць на беларускай мове. Вучань адчувае сябе вельмі важным, бо арганізаторы конкурсаў заўсёды адносяцца да кожнай адзінкі з вялікай увагай, сардэчнасцю, зацікаўленнем і энтузіязмам. Не на кожным школьным конкурсе ёсьць прадстаўнікі прэсы, радыё ці тэлебачання, а на беларускіх мерапрыемствах рэдактары беларускай прэсы, радыё ці тэлебачання заўсёды праводзяць з вучнямі інтэрв'ю, пішуць пра іх, паказваюць па тэлебачанні і перадаюць па радыё.

Беларускі фестын ў Бельску. 1997 г. Фота С. Грыневіцкага.

Якраз такая ўвага да маладога чалавека фарміруе асобу.

Гульня ў тэатр стварае сітуацыю, у якой група ці адзінка выяўляе свае здольнасці і тэатральныя талент, паміж удзельнікамі выпрашоўваюцца сувязі і наладжваецца контакт з публікай. Удзельнікі тэатральных калектываў вучацца свабодна і творча трymацца на сцэне, выказваюцца пры дапамозе слова, жэстаў, рухаў, канструкцый ролі, развіцця сцэнічнага дзеяння.

Важную ролю тут адыгрывае асона, якая працуе з групай і кіруе ёю. Паспяховасць працы залежыць ад яе ведаў, здольнасці і ўмеласці, а таксама ад асабовых рыс, вельмі важных у працы з дзецьмі. Ад аніматара патрабуецца агульная інтэлектуальная культура, якая дазваляе думаць па-наватарску, педагогічная свядомасць, уменне перанесці сваё заангажаванне, энтузіазм і зацікаўленне да іншых. Аніматар павінен адзначацца творчым уяўленнем, далікатнасцю, пачуццём адказнасці, верай у магчымасці і здольнасці ўдзельнікаў, цярплівасцю і ўмеласцю пагадзіцца з недахопам эфектаў і сатысфакцыі. Аніматара павінна характерызаваць адкрыгасць і ветлівасць. Такая якраз асона можа выхаваць у вучняў самастойнасць, творчую энергию, пачуццё авабяззку, веру ў вартасць і эффект працы і сувязь паміж членамі калектыву.

Такія самыя рысы харктару і педагогічнае ўменне патрабуюцца

Вучнёўскі калектыў Агульнаадукацыйнага ліцея з бел. мовай навучання ў Гайнайцы. Фота С. Грыневіцкага.

асобам, якія рыхтуюць моладзь да дэкламатарскіх і песенных конкурсаў.

Мы, як беларускі народ, шчаслівия на такіх людзей.

У бягучым 1996/97 годзе, дзякуючы адданай працы настаўнікаў, трэба дадаць, што гэта была грамадская праца, да цэнтральных элімінацый дэкламатарскага конкурсу «Радзімае слова» закваліфіковалася 58 удзельнікаў. Конкурс праходзіў у дзвюх узроставых групах: I — класы 1—5-ыя і II — класы 6—8-ыя.

У першай групе выступіла 35 вучняў, а ў другой — 23.

Варта зауважыць, што ўзровень дэкламатарскіх выступленняў трэба ацаніць вельмі высока. Настаўнікі трапіна падабралі рэпертуар сваім вучням. Творы беларускіх пісьменнікаў і паэтаў амаль не паўтараліся.

Вучні ўмела выкарыстоўвалі слова ў адпаведнай інтанациі, разумелі яго значэнне і сэнс. З мастацкім словам выступалі па-масташкую, артыстычна. Журы і сабраная публіка былі ачараваны цудоўнымі выступленнямі так, што немагчыма было прызнаць некалькіх першых, другіх і трэціх прызоў, нават вылучэнняў. І так, пераможцамі ў першай групе засталіся:

I месца — Наталля Лемеш — пачатковая школа № 1 у Гайнайцы, рыхтавала настаўніца Аліна Новік;

Анна Паўлючук — пачатковая школа ў Пасынках, рыхтавала настаўніца Раіса Ваўрэнюк;

II месца — Паўліна Пашко — школа ў Ласінцы, рыхтавала Валянціна Базылюк;

Наталля Бабулевіч — школа № 3 у Бельску Падляшскім, рыхтавала Анна Філіпюк;

Анна Апалінская — школа № 3 у Бельску Падляшскім, рыхтавала настаўніца Аліна Бурыло;

III месца — Паўліна Леанчук — школа № 6 у Гайнайцы, рыхтавала настаўніца Тамара Грыгарук;

Варвара Жэрунь — школа № 3 у Бельску Падляшскім, рыхтавала настаўніца Мар’яна Федаровіч.

У II групе пераможцамі засталіся:

Спецыяльную ўзнагароду за наватарства ў дэкламацыі атрымала Жанэта Роля, вучаніца бельскай «тройкі», а падрыхтавала яе настаўніца Валянціна Бабулевіч;

I месца — Агнешка Галімская — школа ў Старым Корніне, падрыхтаваў настаўнік Васіль Сегень;

Моніка Калішэвіч — школа № 3 у Бельску Падляшскім, падрыхтавала Анна Бжазоўска;

II месца — Юстына Койло — школа ў Дубінах, рыхтавала настаўніца Валянціна Пракапюк;

Эліза Стэпанюк — школа ў Рыбалах, рыхтавала Ёля Мордань;

III месца — Адам Скавародка — школа ў Дубічах, рыхтавала настаўніца Галіна Трашчотко;

Адам Грыневіцкі — школа ў Нарве, рыхтавала Ніна Абрамюк. Дэкламатарскі конкурс ужо два гады адбываўся ў пачатковай школе ў Нарве, сядзібе настаўніка-метадыста беларускай мовы Ніны Абрамюк. Дзякуючы арганізаторскому спрыту і заангажаванню Н. Абрамюк спалучыла два мерапрыемствы: дэкламатарскі конкурс і налагоднюю ёлку. Прывезджая вучні правялі там час вельмі цікава і карысна. Добрая гульня, конкурсы з узнагародамі, смачны пачас-тунак, новыя знаёмствы засталіся назаўсёды ў памяці вучняў і ў вялікай ступені паўплывалі на фарміраванне асабовасці і нацыянальнай тоеснасці.

У конкурсе «Сцэнічнае слова» ўзяў удзел адзін трохасабовы калектыў з Бельскага ліцэя і 25 індывідуальных выканаўцаў з Бельскага і Гайнайўскага ліцэяў і Ірына Лукша з Мора.

У гэтым конкурсе I месца занялі: Мар’я Пятроўская — Бельскі ліцэй, рыхтавала Яўгенія Таранта; і Тамаш Саевіч — Гайнайўскі ліцэй, рыхтавала Вольга Сянкевіч; II месца занялі: Юліта Адамюк — Гайнайўскі ліцэй і Моніка Самойлік — Бельскі ліцэй, рыхтавалі

Зінаіда Дэмнянук і Аляксей Мароз; III месца занялі Мацей Сніткоўскі — Гайнаўскі ліцэй і Ірына Лукша з Мора.

У цэнтральным агліядзе школьніх тэатральных калектываў высупіла 15 тэатральных груп, сярод якіх два калектывы лялечныя. Абодвум тэатрам прызначана першае месца.

Вясковы Дом культуры ў Рыбалах прыехаў з адаптацияй казкі «Жураўлінае крыло», а тэатр з Гайнаўскага дома культуры ў Гайнаўцы таксама з адаптацияй казкі «Пшанічны каласок».

Цяжкае заданне ўзялі на сябе апекуны абодвух тэатраў, бо самі апрацавалі сцэнарый, зрабілі лялькі і ўмела пакіравалі дзецемі, каб сыграць адначасова рух лялек з голасам. Атрымалася цудоўна!

Усе іншыя калектывы выступілі як тэатр жывога плана.

Спецыяльную ўзнагароду камісія прызнала пачатковай школе № 3 у Гайнаўцы за арыгінальную развязку сцэнаграфіі і ўмелага выкарыстання сцэны ў час інсцэнізацыі беларускай казкі «Лёс і ўдача», апякун Мар'я Магрук. Тэматычным і сцэнаграфічным наватарствам выкасталіся тэатры з пачатковай школы ў Дубінах «Ноч у Бетлееме» і пачатковай школы ў Ласінцы «Як звяры школу будавалі», апекуны — Надзея Гаган і Валянціна Базылюк. Гэтым калектывам камісія прызнала першае месца.

Пачатковая школа ў Чыжах выкарыстала народную песню «Ой, прадай, бабанька, бычка» і на аснове яе стварыла сцэнарый для свайго тэатра. Цікавая ігра, добрая сцэнаграфія і характарызацыя герояў дазволіла прызнаць другое месца, апякун Анна Лаеўская.

Другое месца прызнана таксама калектывам з пачатковай школы ў Дубіцах Царкоўных за цікавую развязку пры пастаноўцы п'есы «Несцерка», апякун Галіна Трашчотко, і за слоўна-музычны мантаж «Гэты цуд завецца книга», пачатковай школе № 3 у Бельску Падляшскім, апякун Анна Бжазоўска.

Трэцяе месца заняў тэатральны калектыв з Рыбалаў за «Пінскую шляхту», апякун Ёлія Мордань.

У адрозненне ад папярэдніх гадоў, калі цэнтральныя элімінацыі адбываліся ў Доме культуры, у гэтым годзе адбыліся яны ў новай пачатковай школе ў Кляшчэлях. Бургамістр горада Кляшчэлі Сялішкі стварыў дасканалыя ўмовы для правядзення мерапрыемства і адначасова быў спонсарам спецыяльнай ўзнагароды для пачатковай школы № 3 у Гайнаўцы.

У цэнтральным агліядзе «Беларуская песня-97» узяло ўдзел 24 выканаўцы адзінкі, у тым ліку 13 салістаў, 3 малыя вакальнія групы, 8 вакальных калектываў.

Сярод малых выканаўцаў найлепшымі аказаліся салісты: Марта Бабулевіч з Бельску Падляшскага, Мар'юш Лясота з Нараўкі, Ян Шэмет з Нарвы і Міхаліна Барысевіч з Чаромхі. У катэгорыі дуэтаў — Анна Сарока і Варвара Кердэлевіч з Чаромхі.

Дзіцячы калектыв «Пронар» з Нарвы.

Сярод старэйшых выканаўцаў у катэгорыі салістаў найлепшымі аказаліся: Паўліна Пашко з Ласінкі, Анна Сухадола з Нараўкі, Юліта Такарэўская з Бельска Падляшскага, Марцін Купрыцюк з Чаромхі, Малгажата Янчук з Курашэва і Ёанна Врублеўская з Гайнаўкі.

У катэгорыі квартэтаў — два квартэты з Гайнаўскага дома культуры: дзявочы і хлапечы.

У катэгорыі вакальных калектываў найлепшымі з найлепшых аказаліся «Душкі з Пушкі» з Нараўкі, «Пронар» з Нарвы і «Лісічкі» з Ласінкі. У далейшым лідэравала «Журавінка» з Бельска Падляшскага, на другім месцы — «Вясёлка» з Клейнік, на трэцім — «Лясныя скамарохі» з Кляшчэлі і калектыв з Гарадка.

Цэнтральны агліяд «Беларуская песня-97» адбываўся пры ўдзеле высокіх прадстаўнікоў асветных улад, а менавіта: галоўнага спецыяліста па справах нацыянальных меншасцяў Міністэрства народнай адукацыі Гражыны Плашайской і намесніка куратора Кураторыя асветы ў Беластоку Зофіі Транцыгер.

У навучальным 1996/97 годзе адбыліся таксама навуковыя прадметныя конкурсы: прадметны конкурс па беларускай мове, арганізаваны для старэйшых вучняў пачатковых школ Кураторыяй

асветы ў Беластоку, і для моладзі сярэдніх школ; алімпіяды, арганізавана Галоўным камітэтам алімпіяды па беларускай мове з сядзібай у таварыстве супрацоўніцтва «Польшча — Беларусь». Абодва конкурсы адбываліся ўжо трэці год і маюць вялікае значэнне ў развіцці асабовасці і нацыянальнай тоеснасці. Рыхтуючыся да гэтых конкурсаў, трэба здабыць намнога шырэйшыя веды, чым на ўроку беларускай мовы, трэба заглянуць у многія публікацыі, шырэйшыя веды карысна ўпłyваюць на свядомасць і расце зацікаўленне прадметам. У выніку працы настаўнікаў і вучняў маём сем лаўрэатаў III Алімпіяды па беларускай мове і дзесяць фіналістau.

Гэтымі героямі з'яўляюцца:

I месца —	Марта Александраўна —	Бельскі ліцэй
	Тамаш Сахарчук —	—

II месца —	Івона Кананюк —	Бельскі ліцэй
	Кацярына Аўсейчук —	—

III месца —	Юстына Ляшкевіч —	Гайнаўскі ліцэй
	Ангеліна Раманчук —	Гайнаўскі ліцэй
	Тамаш Саевіч —	—

У прадметным конкурсе пераможцамі сталі:

I	Анна Грыневіцкая —	школа ў Нарве
II	Елінта Чэчуга —	школа № 3 у Бельску Падляшскім

III	Анэта Цыбік —	—
IV	Анэта Андрасюк —	—

V	Моніка Калішэвіч —	—
VI	Івона Назарук —	школа № 3 у Гайнаўцы

VII	Агнешка Зубрыцкая —	школа ў Нарве.
-----	---------------------	----------------

Падагульняючы вышэйсказанае, трэба адзначыць, што без працы і адданасці добрай справе — выхаванню маладога пакалення беларусаў — не будзе эфектаў. Толькі згуртаваная праца, еднасць, узаемнае разуменне можа прынесці такія цудоўныя вынікі. Сёння яны прадстаўляюцца як месца-прыз у конкурсе, аднак за некалькі гадоў, можа быць, не ўсе ўдзельнікі нашых конкурсаў, гэтыя маладыя людзі, заступяць нас і яны будуць прадаўжаць нашую працу ў развіцці беларускай асветы і культуры, каб беларуская мова не памерла, як сказаў Францішак Багушэвіч.

Уладзімір Конан

Літаратурная «Белавежа» ў полі зроку беларускай перспектывы*

У саракагоддзе дзейнасці

Паговорым пра феномен «Белавежы» і яе «бацькоў» — Беларускае грамадска-культурнае таварыства (БГКТ) у Польшчы і штотыднёвік «Ніва», іх ролі ў духоўнай гісторыі нацыі. Вызначыць сутнасць і функцыі гэтых феноменаў зусім не складана, бо шматвяковая гісторыя Беларусі і станаўленне беларускай нацыі даўно «напрацавала» парадыгмы аналагічных нацыянальных утварэнняў. У іх кантэксце (БГКТ, «Ніва» і «Белавежа») ёсьць канкрэтна-гісторычныя і рэгіянальна своеасаблівыя феномены беларускага нацыянальнага Адраджэння. Нацыянальнае адраджэнне наогул ёсьць гістарычны лёс усіх нароодаў.

Легалізацыя і структурызацыя беларускага культурна-нацыянальнага руху ў Польшчы началася вясной 1956 года, вядомая ў СССР як пачатак «хрушчоўскай адлігі» (паветапная, ідэалагічна абмежаваная дэсталінізацыя і павярхойная дэмакратызацыя савецкага грамадства). Якраз тады пачала выходзіць беларуская грамадска-палітычнае і літаратурнае газета-штотыднёвік «Ніва». Ёсьць тыпалагічнае падабенства паміж колішнім агульнанацыянальным «нашаніўскім» адраджэннем у пачатку XX ст. і беластоцкім рэгіянальным адраджэннем сярэдзіны гэтага стагоддзя. Тады была «Наша ніва», цяпер — «Ніва». Абодва тыднёвікі сталі каталізаторамі адраджэнскага руху, аўяднаўшы вакол сябе маладое пакаленне беларускіх інтэлектуалаў.

Пэўная аналогія ёсьць паміж БГКТ, «Белавежай» і Беларускай Сацыялістычнай Грамадой (БСГ, 1902—1917) у царской Расіі,

* Апрацаванне У. Конана, падрыхтаванае з нагоды саракагоддзя дзейнасці літаратурна-мастацкага аб'яднання «Белавежа» ў Беластоку, друкуецца ў скарачэнні. У ім захавана ўсё, што тычыцца «белавежцаў».

Эстрадны калектыў «Маланка» з Бельска.

Таварыствам беларускай школы (ТБШ, 1921—1937) у Заходній Беларусі, галоўным чынам у іхній культурна-асветніцкай дзейнасці. Нацыянальнае адраджэнне працягвалася ў эпоху Беларускай Народнай Рэспублікі (БНР, 1918—1921). Тады ж выходзіў пад рэдакцыяй Янкі Купалы штотомесячны ілюстраваны літаратурна-мастацкі часопіс «Рунь» (Менск, 2.05—4.07.1920). Беларуская творчая моладзь у Заходній Беларусі стварыла аўяднанне «Веснаход» (1927—1928, Н. Арсеннева, Я. Бартусь, М. Васілёк, М. Машара, Хв. Ільяшэвіч і інш., улады Польшчы не зацвердзілі статут), выдала зборнік твораў «Рунь «Веснаходу» (Вільні, 1928). Адпаведна і БГКТ пачало сваю кнігавыдавецкую дзейнасць з паэтычнага зборніка «Рунь» (Беласток, 1959). «Наша ніва» выдавала «Беларускі календар» (штогод у 1910—1913 гг., з 1914 года календары выдавала Беларускае выдавецкае таварыства ў Вільні), у якім важнае месца займалі літаратурны і культурна-асветніцкі раздзелы. І вось з 1957 года БГКТ выдае ў Беластоку беларускія календары, дзе гэтыя раздзелы дамінуюць. Літаратурны альманах «Белавежа» ў нечым напамінае такія ж зборнікі «Маладой Беларусі» (1912—1913, 1—3), якія выдавала беларуская выдавецкая суполка ў Пецярбургу «Заглянє сонца і ў наша ваконца».

Ёсць агульныя прыкметы паміж беларускім літаратурным рухам у БССР 1920-ых гадоў і літаратурным жыццём Белаціччыны 1950—1990-ых гадоў. Там літаратурна-мастацкія аўяднанні «Ма-

ладняк» (1923—1928), «Узвышша» (1926—1931), «Полымя» (1927—1932) выдавалі аднайменныя часопісы, серыі калектыўных і асабістых літаратурных зборнікаў. Па гэткім шляху пайшла таксама літаратурная «Белавежа». Ва ўсіх выпадках беларускія арганізацыйна-творчыя і выдавецкія структуры пасадзейнічалі селекцыі літаратурных талентаў. Лідэр беластоцкага літаратурнага руху Ян Чыкін у сваёй кніжцы «Далёкія і блізкія» (Беласток, 1997) элегічна зазначыў: «На працягу амаль саракагадовай дзейнасці беларускага літаратурнага аўяднання «Белавежа» на яго гарызонце з’явілася больш за сто самых розных па адаронасці, працавітасці, адукацыі аўтараў вершаў, лірычнай прозы, апавяданняў, аповесцей, п’ес, нарысаў, рэпартажаў, фельетонаў. На жаль, большасць з пачынальнікаў задавальнялася адной-дзвюма публікацыямі».

Але гэта, зазначу я, — нармальны працэс станаўлення літаратурнай традыцыі. Так было ў «Нашай ніве» і ў літаратурных аўяднаннях БССР. Адбываецца селекцыя не толькі талентаў. Культурная творчасць вымагае неэканомнай затраты жыццёвой сілы, вялікай любові да сваёй справы, інтэлектуальнай інтэнсіі. Не ў кожнага, нават здольнага чалавека, хапае смеласці на літаратурную авантуру. Можна толькі дзякаваць Богу, што сёння няма бальшавіцкіх «селекцыянераў».

Сёння час ужо пісаць гісторыю літаратурнай «Белавежы». Яс, здаецца, пачынаў Юрый Туронак «храналогіяй народзін і важнейшых прайяў» гэтага аўяднання. З рукапісам такога летапісу я пазнаёміўся ў Нацыянальным архіве-музеі літаратуры і мастацтва Беларусі, дзе захоўваецца частка асабістага архіва Сакрата Яновіча. Хроніка засведчыла прыярытэтнасць тыднёвіка «Ніва» ў станаўленні беларускай літаратурнай выслы ў Польшчу. У «Ніве» з першага нумару друкаваліся першыя творы «белавежцаў»; вершы Мікалая Матэйчыка, Андрэя Сошкі, першы драматургічны твор «Мікітава красуня» Дубіцкага (Чыкіна), першы апавяданні Васіля Барщчэўскага, Сакрата Яновіча і нават першы артыкул пра тутгішага аўтара «Малады пашт Уладзімір Гайдук» Веры Ляўчук («Ніва». 1957. 16 чэрв.). У тыднёвіку ўзнікла ідэя «Белавежы»: 9 лютага 1958 г. у ім друкаваўся артыкул «Беларускім паэтам і пісьменнікам патрэбна свая арганізацыя» Янкі Анісэровіча, падпісаны крыптонімам «Я.С.». Зборнікі «Рунь» (1959), пазней «Белавежа» папярэдне рыхтаваліся на «Літаратурных старонках» тыднёвіка «Ніва». Урэшце, пры «Ніве» спачатку арганізоўваліся першы (1958 г.) і другі (1960 г.) з’езды Беларускага літаратурна-мастацкага аўяднання (старшыня А. Барскі), якое толькі ў 1962 годзе было ахрышчана імем «Белавежа».

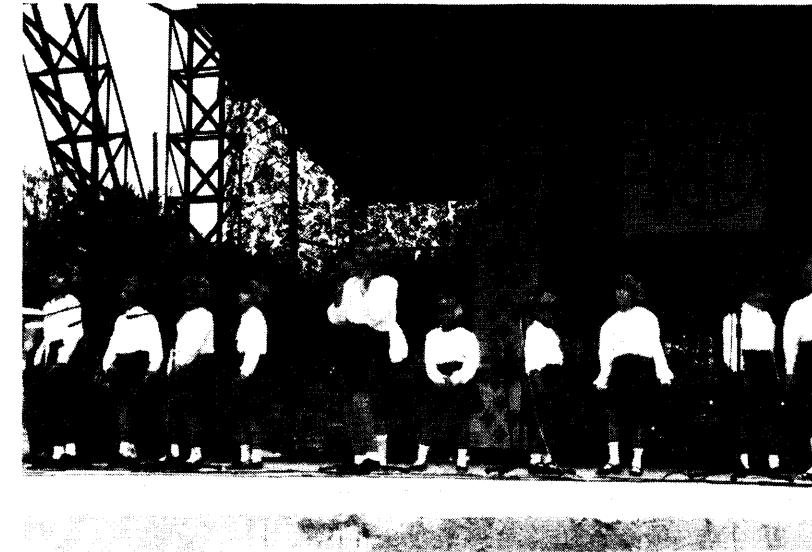
Літаратурная «Белавежа» пачыналася з паэзіі пачаткоўцаў. Як у свой час «Маладняк». У прадмове да першага калектыўнага збор-

ніка вершаў «Рунь» (1959) рэдактар кнігі Г. Ваўкавыщкі пісаў: «Зборнік прадстаўляе ўсе наяўныя ў ПНР (Польскай Народнай Рэспубліцы. — Ул. К.) беларускія паэтычныя сілы». Вершамі дэбютавалі нават сёння вядомыя белетрысты і эсэісты, напрыклад, Мікола Гайдук. Паэзія «Руні» сапрауды была зялёной, эскізной, напамінала юнацкую творчасць ранняй «Нашай нівы». Сённяшнія паэтычныя мэтры Алесь Барскі, Ян Чыквін яшчэ не выдзяляліся сярод тых, каму пазней не ўдалася літаратурная прафесія. Аднак гэты зборнік у свой час быў літаратурнай падзеяй. Бо паэтычная беларуская рунь зазелянела на этнічна сваіх, але на палітычна не беларускіх загонах. Нататкі пра «Рунь» былі ў «Treffen der Literatur», у расійскай «Літаратурнай газете», просценкія вершыкі перакладаліся на рускую і польскую мовы. Дарэчы, першыя кніжкі тады маладых беларускіх літаратарапу у Польшчы мелі тыражны поспех: зборнік Алеся Барскага «Белавежская матывы» — 1500 асобнікаў, кніга Станіслава Выгуркі «Дзядзька Лявон» — 3000 асобнікаў, калектыўны зборнік для вучняў «Мой родны кут» (1963) і кніга вершаў Віктара Шведа «Жыццёвые сцежкі» — па 5000 асобнікаў. Дайшлі яны да зацікаўленага чытача ў Беларусі.

Зорны час «Белавежы» настаяў у 1965 годзе, калі выйшаў у свет першы выпуск аднайменнага альманаха, што згуртаваў дваццаць двух паэтаў, празаікаў, да таго ж яшчэ мастакоў (рэпрадукцыі іх твораў ёсьць у кніцы), журналістаў (Ада Чачуга прымала ўдзел у падрыхтоўцы «Руні» і альманаха «Белавежа»). Ужо тады выявілася, «хто ёсьць хто» ў беларускай літаратуры і нацыянальна-адраджэнцкім руху. Выдаўцы гэтай кніжкі пісалі ў прадмове: «Амаль кожны аўтар спецыялізуецца не толькі ў адпаведным літаратурным жанры, але і рэпрэзентуе пэўны напрамак».

Верагодна ёсё ж, — не самабытныя кірункі, а хутчэй эскізы і нататкі да іх. Пошукуі сваёй паэтычнай філософіі і стылю рабіліся пазней, калі выдаваліся другі (1971) і трэці (1980) выпускі «Белавежы», выходзілі асабістыя зборнікі: кожны з іх — свайго роду літаратурны маніфест. Першая кнішка альманаха цікавая tym, што яна — маладосць згуртавання, першае ўсведамленне свайго таленуту. У паэзіі дамінавалі сельскія, нават па старальнія матывы, вядомы з часоў «Маладняка» і «Узвышша» аквітэзм. Яны зададзены ў вершах тагачаснага лідэра «Белавежы» Алеся Барскага: «Давай падамося ў сельскія вырай! — пытаетца ў сябра лірыйчны герой паэта, // Каб вызваліць сэрца з-пад горада пяты, // І ў беларускі адзецца зноў кужаль, // І жыць пад страхой саламянай той хаты?!»

Сялянскае паходжанне беларускай (ды і сусветнай) паэзii і культуры выявілася ў tym, што суб'екту гэтай творчасці наканавана функцыянаваць у горадзе, а на ўзроўні экзістэнцыі (перажывання

Дзіцячы калектыв «Лісічкі» з Ласінкі.

быцця) вяртацца ў вёску. Наша літаратура — гэта песня страchanага альбо наноў знайдзенага сельскага раю. Гэта — агульныя матыў з часоў «Нашай нівы» да сённяшняга урбаністычнага калапсу. Агульны для «нашаніўскай» савецкай, постсавецкай і, урэшце, «белавежскай». Розніца хіба што ў tym, што ў класічную эпоху яе развіцця пераважалі лірыка-эпічныя і гімнаграфічныя жанры («Новая Зямля» Якуба Коласа, «Яна і Я» Янкі Купалы, ранняя маладнякоўцы 1920-ых гадоў, паэзія Максіма Танка, Ніла Гілевіча, Янкі Сіпакова (1950—1970), а сёння дамінуе элегія і грэцеск, што асабліва прыкметна на Беласточчыне).

Гэтая «сялянскасць» альбо нават «хутаранскасць», як з'едліва кажуць дылетанты, — зусім не сведчыць пра рэгіянальную абмежаванасць нашай літаратуры. Міфалагемы Раю — універсальныя архітыпы сусветнай культуры. Чалавек быў запраграмаваны Дэміургам для райскага жыцця.

Для беларускага паэта ці мастака страchanы Рай — гэта не толькі разбураная цывілізацыйным калапсам традыцыйная вёска, але і амаль страchanая Бацькаўшчына — Беларусь, пераняўшая маргінальную мову і масавую культуру расійскай метраполіі. Для беларусаў зарубежжа гэтая страта падвойная: духоўная і зямная, географічная. Адсюль — элегічная танальнаянасць, дакладна выяўленая ў

вершы Яна Чыквіна «Паэт на чужынс» (анттытэза да вядомага верша М. Багдановіча «У краіне светлай, дзе я ўміраю...»):

Алстаю ад крылатай стаі —
Ужо не далячу да краю,
Дзе крылы мае вырасталі.

Пабрацімы — бела-белая гусі
Ляцяць ключом спрадвежчым
Да гнёздаў сваіх беларускіх.

У тым адхоне, дзе я сканаю,
У тым пранізлівым бляску
Я вельмі самотны — айчыны не маю,
Матчынай ласкі.

Адзін з пачынальнікаў «белавежскага» літаратурнага руху Віктар Швед — прыхільнік традыцыйнай, песеннай паэзіі. Нягледзячы на прастату (а можа, якраз дзяякоучы ёй), яго асветніцкая лірыка адлюстравала драму традыцыйнай вёскі і нашай мовы, якая ва ўмовах дэнацыяналізацыі беларусаў і гратэскавай урбанізацыі становіца «мясцовым каларытам», амаль музейным экспанатам. Юных чытачоў, якім не хапае эстэтычнага вопыту, каб расшыфраваць творы сучасных метафорыстаў, паэзія В. Шведа далучае да беларускага культурнага руху.

Паэт і мастак Яша Бурш (Янка Анісэровіч) усяго на чатыры гады маладзейшы за В. Шведа. Але пад уплывам польскага літаратурнага авангардызму паспрабаваў стварыць беларускую паэтыку на аснове верлібра. Яго крыху наўняная вершы ўключаліся ва ўсе альманахі і календары нашай добрай «Белавежы». Аднак на пачатку сямідзесятых гадоў гэты паэт замаўкае, засяроджаеца на сваёй прафесіі жывапісца. Ян Чыквін у сваім цікавым эсэ пра Янку Анісэровіча ў кніжцы «Далёкія і блізкія» такі «паэтычны страйл» тлумачыць тым, што ягонае першаадкрыцце свабодных вершаў «было заўчастнае для беларускага чытача і крытыкі».

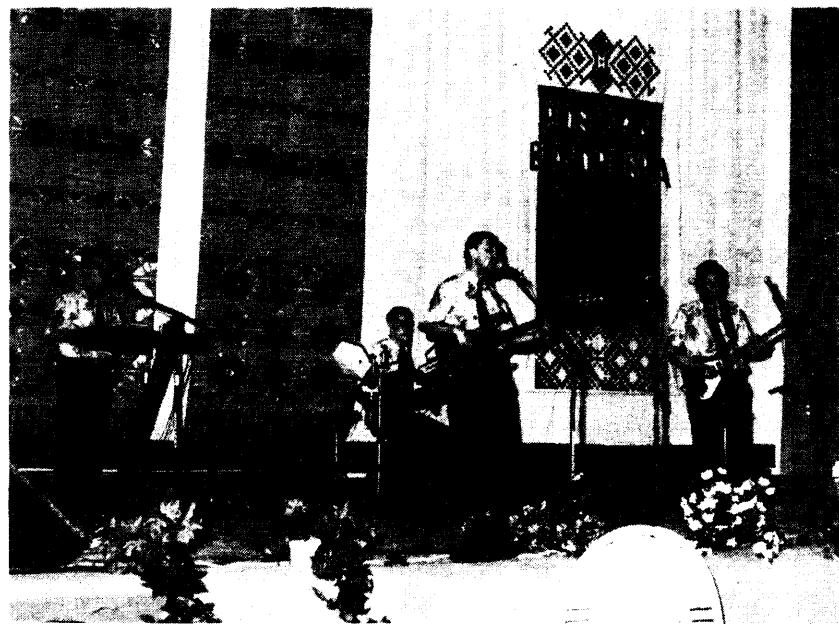
Мне здаецца, што Ян Чыквін тут — хутчэй паэт, чым крытык. Яша Бурш, верагодна, замаўчай з-за таго, што зразумеў сваю няўдачу ў спробе злучыць традыцыйны, нават крыху сэнтыментальны змест з паэтычнай сістэмай, якая прэтэндуе на трансцендэнтную рацыянальнасць, на ацэнку быцця ў полі зроку вечнасці. Прафесіянальнаму мастаку Анісэровічу не хапала творчай інтэнцыі для паэзіі.

Новая паэтыка ў беларускай літаратуры пакуль што ўдалася аднаму Алесяю Разанаву, які адкрываў яе чвэрць стагоддзя, творачы на мяжы немагчымага. Сярод «белавежцаў» у гэтым кірунку ідзе

Надзея Артымовіч. Ідзе хутчэй за А. Разанавым, чым за Яшам Буршам. Паэтычным новатворам спадарыні Надзеі яшчэ не хапас субстанцыянальнага зместу, да якога прыйшоў яс настаўнік. Некалькі я зразумеў, учытаўшыся ў зборнічак «Сезон у белых пейзажах» (1990), Н. Артымовіч пакуль што ідзе за раннім, а не познім А. Разанавым, спрабуючы выявіць экзальтаванае лірычнае бачанне хаосу быцця ў такім жа незгарманізаваным, разарваным тэксле. На мой погляд, такая паэтыка — толькі эксперымент, папярэдні эскіз, а не закончаны мастацкі вынік. Застасцца спадзявацца, што ўрэшце рэшт астралыны Апалон пераможа хтанічнага Дыёніса. Як вядома, Арфей спусціўся ў Апрамстную, каб вывесці адтуль Эўрыдыку. Ісус Хрыстос і Багародзіца пабывалі ў пекле, каб дашь грэшным душам надзею на выратаванне. І герой беларускай чарадзейнай казкі выходзіць «за вогненнью раку і калінавы мост», каб перамагчы хтанічных страшыдлаў, вывесці царэйну на свет Божы і стаць царом нейкага райскага краю.

Насталыгія па згубленым раі прысутнічае ў маладзейшай за паэзію прозе «белавежцаў», прафесіянальна прадстаўленай творчасцю такіх розных, але ў нечым і падобных пісьменнікаў, як Мікола Гайдук, Міра Лукша, Сакрат Яновіч. У адрозненне ад папулярнай вясковай прозы былых савецкіх паэтаў Расіі і Беларусі, дзе традыцыйны вясковы побыт, гарманічна «ўпісаны» ў натуральную цыклічнасць прыроднага нерушу, існаваў як нейкай ідэальнай рэальнасць (насуперак сваёй эмпірычнай фрагментарнасці), празікі, эсэісты і журналісты Белаасточчыны раскрылі гэтую райскую тэматыку са знакам мінус, як нейкі антырай, адлюстравалі эканамічны, сацыяльны і духоўны распад сялянскай Атлантыды.

Пэўную незалежнасць ад гэтага беларускага дэкадансу (не толькі літаратурнага, але і экзістэнціяльнага) захаваў хіба што М. Гайдук, мабыць, таксама іншыя, мne невядомыя літаратары. Думаю, спадару Міколу дапамагала аптымістычная адраджэнцкая, хрысціянская ў сваёй аснове ідэя, паводле якой Беларусь бачыцца ў трох гістарычных вымярэннях: не толькі ў сучасным маментальным зрэзе, але яшчэ ў мінуўшчыне і будучыні. Гераічная, рыцарская мінуўшчына ў гістарычнай прозе М. Гайдука не толькі кампенсуе сённяшнія страты, але і дае надзею на адраджэнне новай (хутчэй духоўнай, чым ваенай) герайчнай эпохі. Сучасны беларускі дэкаданс, які мne бачыцца ў натуральным, а часцей у наўмысным, артыстычным адказе ад характэрнага для хрысціянскага і єўрапейскага класічнага мастацства выяўлення ідэальных асноў прыроднага і сацыяльнага быцця, на мой погляд, вынікае са стыхійнага альбо наўмыснага, прынцыпавага непрымання часткаю сённяшніх літаратаў Беларусі і Белаасточчыны адраджэнскай аксіялогіі.

Эстрадны «Калектыў 998» з Беластока. Фота С. Грыневіцкага.

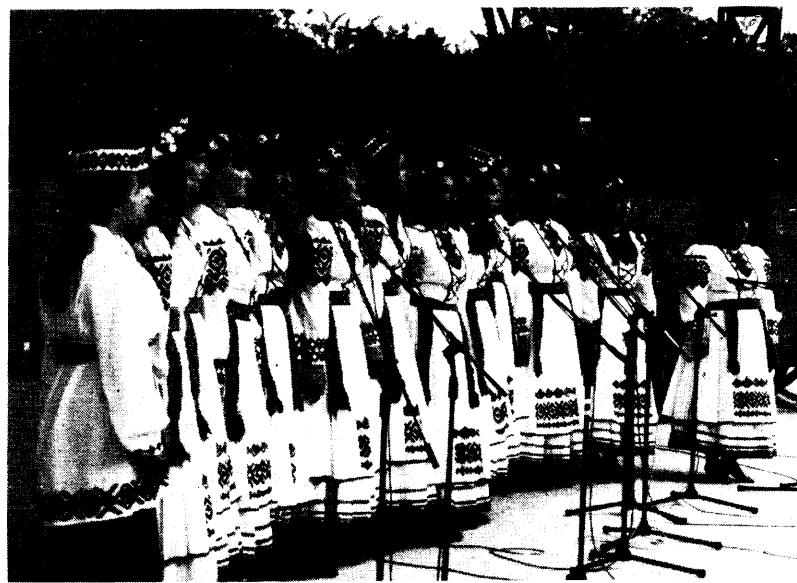
Творчы шлях таленавітых пісьменнікаў «Белавежы», з непазубежнымі калізіямі на гэтай духоўнай Галгофе, глыбока раскрыў Ян Чыквін у літаратурных партрэтах Юркі Геніюша, Уладзіміра Гайдука, Міхася Шаховіча, Надзеі Артымовіч, Сакрата Яновіча. Паспрачаца ж з некаторымі ацэнкамі нацыянальнага, сацыяльнага і літаратурнага быцця беларусаў на іх бацькаўшчыне і за рубяжом я маю намер у асобным артыкуле.

Аляксандр Баршчэўскі

Вінцук Склубоўскі — пісьменнік чалавечага болю

Сярод сённяшніх «белавежцаў» Вінцук Склубоўскі з'яўляецца найстарэйшым сябрам гэтага згуртавання. Нарадзіўся ён у 1911 годзе ў вёсцы Малыкоўшчына Ашмянскага павета Віленскай губерні. Бацькі мелі ўсяго 3 гектары зямлі і дзесяціх дзеяцей. Жылося гэтай сям'і цяжка і складана. Тым болей, што ў 1914 годзе Склубоўскія падаліся ў бежанства. Аж да 1923 года знаходзіліся яны недалёка ад Уфы, гаспадарацы на чужым і з цяжкасцю дабываючы сродкі на элементарнае ўтрыманне.

У 1923 годзе, на падставе дамоўленасці паміж урадамі Леніна і Пілсудскага, Склубоўскія вярнуліся на радзіму. Будынкі засталіся цэлыя, аднак не мелі ні каня, ні каровы, ні якой іншай жывёлы ці птушкі. Вінцuku Склубоўскаму было ў гэтым часе 12 гадоў і не меў ён ніводнага закончанага школьнага класа. Чатырохгадовую школу ў Сямерніках закончыў Вінцук на працягу 2 гадоў і накіраваўся ў 7-класную ў Альшанах, якую таксама закончыў паспяхова. Дзякуючы падтрымцы з боку загадчыцы гэтай школы быў прыняты ў Польскую гімназію імя Зыгмунда Аўгуста ў Вільні. Прыйшлося вучыцца і працаўцаць, каб зарабіць на ўтрыманне, бо бацькі былі не ў стаНЕ дапамагчы фінансава. Зрэшты, у 1933 годзе памёр бацька, што яшчэ больш пагоршыла матэрыяльную ситуацыю сям'і Склубоўскіх. Годам пазней Вінцук атрымаў атэстат сталасці і быў прыняты на юрыдычны факультэт Віленскага ўніверсітэта. У гэтым часе звязаўся з беларускім рухам. Як чалавек, які добра валодаў беларускай мовай, быў прызначаны на пасаду галоўнага рэдактара «Нашай волі», што была, па сутнасці, органам Цэнтральнага камітэта КПЗБ. Дзіўнае гэта было рэдактарства, калі ўзяць пад увагу, што В. Склубоўскі не толькі не быў членам гэтай партыі, але, як пазней напіша Максім Танк, «як чорт крыжа баяўся камунізму». Менавіта ў гэтым часе пазнаёміўся ён з Максімам Танкам і Рыгорам Шырмам. Максіму Танку даручаў ён апрацоўку вершаў,

Дзяўчы хор «Каласкі» з Беластоку.

якія прысылалі найчасцей з вёсак малаадукаваныя карэспандэнты. Пасля выхаду 13-га нумара «Наша воля» была закрыта ўладамі, а яе рэдактар В. Склубоўскі пастаўлены перад судом і прысуджаны да паўгадовага зняволення без аваязку адбывання пакарання ў турме. У tym жа 1937 годзе закончны ў Віленскім універсітэце, аднак не мог атрымаць працы ў судовых установах. У сувязі з гэтым паехаў у вёску і памагаў брату па гаспадарцы.

У часе савецкай ўлады напачатку працаваў бухгалтарам у сельсавеце, а пасля — адвакатам у народным судзе ў мястэчку Ілья.

Калі прыйшлі немцы, быў арыштаваны, аднак пасля паўгадовага следства выпушчаны на волю. Не будучы ўпэўнены ў сваім лёссе, пачаў бадзяцца па Лідзе і Баранавічах, утрымліваючыся з выпадковых заняткаў. Аднак у 1944 годзе схапілі яго і вывезлі на прымусовыя работы ў Нямеччыну. Пачаткова працаваў у маёнтку недалёка ад Берліна. У 1945 годзе, пасля правядзення татальнай мабілізацыі сярод нямецкіх мужчын, быў перавезены ва Вроцлаў для працы на фабрыку. На фабрыку не папаў. Працаваў па ачыстцы горада, які раз за разам бамблі амерыканцы і расейцы. Зрэшты, у хуткім часе Вроцлаў папаў у кальцо савецкіх войскаў.

Калектыў з Нурца. Фота С. Грыневіцкага.

Пасля капітуляцыі горада 7 мая 1945 года В. Склубоўскі накіраваўся да польскай адміністрацыі, якая запрапанавала яму працу ў судзе. У наступным годзе пераехаў у Тшэбніцу і Новую Соль, дзе ў далейшым працаваў у мясцовых судах. У пазнейшых гадах выконваў адказныя пасады ў судах Гажова і Любліна. Чарговым горадам, куды кінуў яго лёс, была Зялённа Гура, у якой пасля некалькігадовай судовай службы дазволілі яму выбраць любы горад у Польшчу. Вінцук Склубоўскі выбраў у 1956 годзе Беласток, дзе працаваў у ваяводскім судзе да 1979 г., калі выйшаў на пенсію.

Пераехаўшы ў Беласток, Склубоўскі звязаўся з БГКТ, у якім займаў шэраг пасадаў, уключна з функцыяй старшыні Галоўнага праўлення БГКТ. На працягу болей як 20 гадоў даваў ён пры рэдакцыі «Нівы» і ГП таварыства бясплатныя прававыя парады, абслуговуючы тысячи жыхароў з цэлай Беласточчыны. Парады даваў таксама на старонках «Нівы» і беларускіх календароў, прычыняючыся такім спосабам да пашырэння юрыдычных ведаў сярод беларусаў у Польшчу.

Як беларускі пісьменнік праявіў сваю актыўнасць на пераломе 50-ых і 60-ых гадоў. У літаратурнае жыццё «белавежцаў» Вінцук Склубоўскі ўвайшоў як празаік. Апублікаваў, між іншым, такія апавяданні, як: «Пralеска», «Сэрца маткі», «Забойца», «Злодзей», «Цюленевае футра», «Марта», «Апошняя экспурсія».

Адзін з першых твораў — «Пralеска» — быў апублікаваны ў

1-ым нумары альманаха «Белавежа», выдадзенага ГП БГКТ у 1965 годзе. Якраз «Пралеска» будзе прадметам характарыстыкі ў сённяшній гутарцы. Падзея апавядання адбываецца ва ўсходнебеластоцкай рэчаіснасці ў часы нямецкай акупацыі. У цэнтры твора аўтар паставіў вясковага хлопца з-пад Дубровы Стася Блашчынскага, які апынуўся ў цяжкіх матэрыяльных умовах, паддаўся намовам мясцовага акупацыйнага бургамістра і прыняў яго працу-нову працы кур'ерам, а пасля паліцэйскім.

Склубоўскі задбаў пра псіхалагічную верагоднасць эвалюцыі героя, які пачаткова не з'яўляўся прыхільнікам гітлераўскага «ноўага» парадку. Не цікавіць яго і не пераконваюць высакалётныя фразы бургамістра аб вялікай Еўропе, а таксама аб непераможнасці Германіі. Аднак уключаецца ён у шэраг паліцыі з ціхай надзеяй, што неяк яно будзе. Але не магло быць у тыя суворыя часы неяк. Калі нехта рашыўся апрануцца ў паліцэйскі мундзір, прынесці прысягу і ўзяць зброю ў рукі, той мусіў увайсці ў гушчу падзеі не пастароннім назіральнікам, а толькі самым актыўным удзельнікам. Гэтак яно сталася і са Стасем Блашчынскім, які пачаў верна і дакладна рэалізоўваць на Белаосточчыне ідэю «новага» гітлераўскага парадку. У фундаменце гэтага парадку было многа месца на чалавечую кроў, пакуты і смерць. Стась стараецца выконваць не толькі нямецкія загады, але іншынктыўна разгадваць волю гітлераўскіх забойцаў. Становіцца ён з цягам часу заўзятым паляйунічым на ўсіх тых людзей з наваколля, якіх Нямецчына трактуе як сваіх ворагаў. Нагодаў да расправы з людзьмі вельмі многа, і таму Стась Блашчынскі мае магчымасць прыпадабацца нямецкім гаспадарам. Калі сябра Стась — Артулін — затрымлівае яўрэйку, а шэф паліцыі дазваляе Стасю паступіць згодна са сваёй канцепцыяй, выбірае ён выхад, які не можа не выклікаць адбірэння з боку немцаў, — адводзіць яўрэйку да лесу і там яе забівае. Атрымлівае за гэта ад каменданта жандармерыі слоўную пахвалу і пачак цыгарэт. Незаўажальна для самога сябе Стась Блашчынскі пераўтвараецца ў прафесійнага забойцу, а чалавечая смерць становіцца для яго штодзённай патрэбай.

Гісторыя, аднак, не апраўдала спадзяванні ў героя. Гітлер не здолеў рэалізаваць сваіх шалённых планаў. Ягоныя арміі пацярпелі паражэнне. Германія не толькі не ўтрымала ў няволі чужых народоў, але страціла сваю незалежнасць і магутнасць. Прайграў і Стась, аднак пазбег адказнасці за свае злачынствы. У апошній фазе вайны быў ён прызначаны немцамі да фартыфікацыйных работ і вызвалены савецкай арміяй як чорнарабочы. Пасля вайны асеў у Зялёныя Гуры пад змененым прозвішчам. Стаў добрым мужам і бацькам.

Удзельнікі Свята беларускай культуры ў Белаосточкім амфітэатры. 1997 г.
Фота С. Грынявіцкага.

Ды толькі час ад часу непакояць яго ўспаміны, звязаныя з ягонымі злачынствамі.

Апавяданне «Пралеска» складаецца з адзінаццаці замалёвак. Усе яны ўтрыманы ў рамках паслядоўнага рэалізму. Гістарычная верагоднасць твора нават у найменшым яго фрагменте не можа аспрэчвацца. Пісьменнік рэалізуе ў «Пралесцы» ідэю праўды, як фундамент літаратурнай фікцыі.

Адным з найбольш драматычных твораў Вінцкука Склубоўскага з'яўляецца наведа «Сэрца маткі». З яе змесцю не даведваемся, у якім гістарычным часе адбывалася здарэнне, прадстаўленае ў творы. Беручы пад увагу характар падзеі, можам думаць, што мела яна месца ў даваенны перыяд, у час акупацыі або ў першыя паслявайenne гады. Аднак вестка пра тое, што цяжка хворая сялянка пападае ў шпіタル, з'яўляецца праўдагадобным сведчаннем, што апісаная гісторыя здарылася ў першыя гады пасля II сусветнай вайны. Вядома, што ў мінулым галоўнымі прычынамі сялянскай нядолі былі малазямельніцы і мнагадзетніцы. Менавіта гэтая дзве з'явы выступалі ў беларускіх вёсках масава. Да іх якраз і звярнуўся пісьменнік у творы «Сэрца маткі».

У цэнтры навелы паставіў аўтар сялянку Галю, лёс якой злажыўся выключна неспрыяльна. Яе дзявоцтва было абцяжарана няшлюбным дзіцем. Факт гэты паставіў Галю ў моцна дыскрымінаваны стан. Была яна прымушана выйсці замуж за ўдаўца, які меў траіх дзяцей. Нягледзячы на крайняе ўбоства, муж не праяўляў ніякай асцярожнасці, і на працягу кароткага часу Галія нарадзіла дваіх дзяцей. Прывід голаду пачаў заглядаць у вочы гэтай 8-асабовай сям'і.

Амаль цэлы свой твор Вінцук Склубоўскі прысвяціў нарадженню наступнага дзіцяці, з'яўленне якога абазначала для сям'і поўную катастрофу. Усведамляючы гэта, Галія пастанавіла задушыць нованараджанага дзіцё. Аднак ягоны кволы піск устрымаў ашалелую ад роспачы жанчыну. У канцы канцоў пасля вострых псеіхалагічных перажыванняў няшчасная сялянка загортвае дзіцё ў пялёнкі і прысыпае яго на падстrelышы кастрою. Пасля гэтага спускаецца ўніз і, нягледзячы на крайнюю вычарпанасць арганізму, ідзе да суседа, бярэ цяжкія кошыкі і, ходзячы за плутам, садзіць бульбу. Вычарпаная і стомленая да немагчымага, падае на раллю і траціць прытомнасць. У заканчэнні твора маєм дачыненне з поўнай развязкай драматычнай падзеі. Паслухаем аўтара: «Плуг аддаляўся штораз больш. Гаспадар затрымаў каня і аглянуўся. Галія прыпомніла, што яна садзіць бульбу. Вырасце бульба і яна дастане за сваю работу. Будзе чым накарміць сям'ю. А яно, не названае, пакінутае, не пражыве нават гэтага майскага дня...»

Галія спяшаецца, каб дагнаць каня. А ногі робяцца нейкія мяккія, як з ваты. Поль пачынае кружыцца. Зямля пад ёю рассоўваецца, і яна ляціць уніз, мусіць, у пропасць без дна. Усё знікае, расплываецца, як імгла.

Калі расплющыла вочы, усё кругом было белае. Апрануты ў белы халат, да яе падыходзіць доктар. Яна ў бальніцы.

Моўчкі глядзіць на доктара і не можа здабыцца на слова. Доктар бачыць пытанне ў яе вачах.

— Дзіця тут, яно чуеца добра, — паясняе.

Шорсткі голас доктара сплывае, як аліва, па ўзбураных марскіх хвалях, супакойваючы ўзбураную стыхію думак».

Так, жыццё дзвюх істот — маци і нованараджанага дзіцяці — будзе выратавана. Аднак з гэтага не вынікае, што будуць вырашаны ўсе праблемы. Вядома, што Галія, выздараўшы, вернеца ў сваю хату. Няма сумненняў, што неадказны муж прычыніцца да таго, што Галія зацяжарыць ізноў і што нядоля гэтай мнагадзетнай сям'і паглыбіцца і пашырыцца.

Склубоўскі выступіў у творы як добры знаўца не толькі сацыяльнай і сацыялагічнай сітуацыі беларускай вёскі, але таксама як

знаток жаночай псаіхалогіі. Аўтар у кароткім творы дае пераканаўчы вобраз перажыванняў жанчыны, якая, шукаючы выхаду з безнадзейнай сітуацыі, выбірае варыянт гэтак званага меншага зла. З аднаго боку, яе сэрца, напоўненае пяшчотнымі пачуццямі да нованараджанага дзіцяці, але з другога боку — яна ведае, што яшчэ дзіцё, пакінутае пры жыцці, максімальная пагоршыць матэрыяльныя ўмовы іншых дзяцей і цэлай сям'і. Апынуўшыся як паміж молатам і кавадлам, сялянка рашаецца на дзіцягубства, найбольшае з магчымых чалавечых злачынстваў.

Заслугоўвае ўвагі канструкцыя твора. Падзея яго моцна напруженая і дынамічная. Няма ў ім другарадных постасцяў і здарэнняў. Твор заканчваецца адназначнай чытальнай развязкай. Усе гэтыя рысы дазваляюць класіфікаціі яго як узор класічнай навелы — жанру, які вымагае ад пісьменніка дысцыпліны, слоўнага і фабуллярнага майстэрства. У навеле «Сэрца маткі» Вінцук Склубоўскі даказаў, што ўсё гэтае яму пад сілу.

Шырока вядомая ў сусветнай літаратуры праблема віноўніка без віны выступае ў апавяданні В. Склубоўскага «Забойца». Праўдападобны галоўны матыў апавядання, так як і большасць твораў гэтага аўтара, навеяны многагадовай ягонай юрыдычнай практыкай.

Вядома, што ніякая грамадская з'ява не ўскладняе так чалавечых лёсau, як робіць гэта вайна. Якраз фабуллярная аснова апавядання «Забойца» абапіраецца на грамадска-палітычны ўскладненні ў першыя пасляваенныя гады. Вінцук Склубоўскі пайшоў тут па слядах такіх беларускіх аўтараў, як Віктар Рудчык і Уладзіслаў Дарагоўскі, якія ў сваёй творчасці не раз адклікаліся на перыпетыі, узнікшыя на Белаасточчыне ў пасляваенныя гады. У творы «Забойца» аўтар заняўся лёсам вясковых жыхароў — Андрэя і Сцяпана, якія ў перыяд устанаўлення ў пасляваенай Польшчы новага парадку апынуліся ў двух супрацьпастаўных палітычных лагерах. Андрэй сардэчна ўспрыняў народную Польшчу, а яго аднавясковец Сцяпан далучыўся да тых сіл падполья, якія вялі барацьбу з пасляваеннымі палітычнымі пераўтварэннямі. Ад рук удзельнікаў гэтага падполья Андрэй ў хуткім часе гіне. І хатця не было доказаў на тое, што ў гэтым забойстве прымаў непасрэдны ўдзел Сцяпан, але ўся вясковая грамадскасць была пераканана ў яго віне. Андрэй быў забіты на вачах 13-гадовага сына Лёні, пазнейшыя жыццё якога праходзіла ў цені гэтага страшнага здарэння.

Пасля 12 гадоў непрысутнасці ў роднай вёсцы вярнуўся ў яе дзеяч пасляваеннага падполья Сцяпан. Менавіта гэты факт азмроўчыў жыццё Лёні, які не мог спакойна глядзець на праўдападобнага інспіратара забойства свайго бацькі.

Пераломны момант у апавяданні «Забойца» мае, здавалася б, малаістотны другарадны харктар. Зводзіцца ён да таго, што Сцяпан і ягоны швагер Вярбіцкі былі злоўлены міліцыяй ў час вырабу самагонкі. У сувязі з гэтым улады пакаралі іх высокім штрафам. Перакананыя ў tym, што інфармацыю пра іхнюю самагоначную дзеінасць міліцыя атрымала ад Лёні, пачалі праследаваць яго, дамагаючыся вяртання раўнавартасці штрафу. Распачалося свайго роду паляванне на няяннага Лёню. Пагрозы, патрабаванні і шантажы з боку Сцяпана і яго швагра ў адносінах да Лёні няўхільна вялі да трагічнай развязкі. Страціўшы надзею на ўладкаванне суддносінаў са сваімі ворагамі, Лёні прадаў гаспадарку і пастанавіў выехаць з сям'ёю ў Шчэцін. Аднак не змог рэалізаваць сваіх намераў. Сцяпан і Вярбіцкі, даведаўшыся, што Лёні мае грошы, падвоілі свае націскі з мэтай атрымання грашовай кампенсацыі. Менавіта гэтыя намаганні давялі да трагічнай развязкі.

Паслухаем заканчэнне апавядання. «Дзверы адчыніліся і ў хату ўвайшоў Вярбіцкі. Лёні здзіўлена адлажыў кій.

— Выязджаем? — прамовіў Вярбіцкі, падыходзячы бліжэй да ложка.

— Выязджаю, — адказаў Лёні.

— А як з грашымі?

— Якія грошы? Чаго вы да мяне прычапіліся?! Вон з хаты! — ускіпей Лёнія, зрывуючыся з ложка і гатовы кінуцца на Вярбіцкага. Вярбіцкі моўчкі выцягнуў з кішэні нож. Жонка Лёні, бачачы гэта, падала мужу сякеру. Вярбіцкі, аглядаючыся, пасоўваўся да дзвярэй, але ледзь знік за дзвярыма, а Лёні, адлажыўшы сякеру, яшчэ не паспей легчы ў ложак, як у памяшканні з'явіўся Сцяпан.

— Ты да людзей з сякерай не совайся. Аддай лепш па-добрачу грошы!

— Я табе дам грошы, бандыт! Прашлі тыя часы, калі ўсе табе грошы павінны былі даваць. Лёнія схапіў нож і кінуўся да Сцяпана. Сцяпан сунуў руку за пазуху. «Па рэвальвер», — бліснула думка ў Лёні і ён маланкаў ўдарыў Сцяпана нажом у грудзі...

Сцяпан пахінуўся, апусціў рукі і пачаў адступаць. Але Лёнія не валодаў над сабой. Смерць бацькі, страх і пабоі, змарнаваная гаспадарка — ўсё гэта было ўзрыўчаткай, а правакацыйнае патрабаванне грошай — запальнікам. Лёнія, дапаўшы да Сцяпана, біў нажом дзе папала, аж той, сабраўшы рэшткі сіл, вырваўшыся, выбег на панадворак і, прабегшы некалькі кроکаў, — упаў на снег».

Апавяданне Вінцука Склубоўскага «Забойца» мае пэўныя метадалагічныя недахопы. Аўтар залішне пераступае ў ім рамкі аб'ектыўнасці. Адназначна становіцца на баку палітычных рацыяў

бацькі Лёні і таму хутчэй за ўсё нагадвае суб'ектыўнага пракурора, а не аб'ектыўнага суддзю.

Сярод твораў, напісаных Вінцуком Склубоўскім, выдзяляецца апавяданне «Цюленевае футра». Пісьменнік здолеў у парадайнаўчай кароткай празаічнай форме паказаць найважнейшыя этапы ўсяго чалавечага жыцця.

Па сутнасці, твор гэты мае антыфеміністычны харктар. Аўтар як бы даказвае, што ні даваеннае сацыяльная несправядлівасць, ні прайграная ў 1939 годзе вайна, ні знаходжанне ў савецкім палоне, ні ўдзел у вайне з гітлераўскай Германіяй у рэдакцыі Тадэвуша Касцюшкі не здолелі ў такай ступені знішчыць матэрыяльна, духоўна і маральна героя, як зрабіла гэта жанчына.

Герой апавядання Сцяпан — жыхар Беласточчыны — ад дзяцінства настаяў у сваім сэрцы запаветную мару аб уласным млыне. Мара гэтая засталася да канца жыцця не здзейсненай. Матыў вадзянога млына можна трактуваць як адзін з галоўных элементаў у фабулярнай канструкцыі твора. Другі фундаментальны чыннік гэтае фабулы датычыць жыццёвых перыпетый героя. Навука ў Політэхнічным інстытуце ў даваенай Польшчы, мабілізацыя ў 1939 годзе, знаходжанне ў савецкім палоне, служба ў дывізіі Тадэвуша Касцюшкі, ўдзел у пераможнай вайне з гітлераўскай Германіяй, пасляваенная праца ў адбудове Польшчы — усё гэта вызначае асноўныя этапы жыцця героя. Трэцяя стрыжневая лінія твора — гэта асабістae жыццё Сцяпана, які жэніцца з дзячынай, якая адпавядае ягоным марам і ўяўленню аб ішчасці. Аднак якраз яна папхнула героя на шлях злачынства, давяла да турмы і ў канчатковым рахунку — да самагубства і смерці.

Прычынай нядолі і смерці Сцяпана сталіся матэрыяльная жаднасць і ненасытнасць ягоныя жонкі Ганны. Гэтая вясковая дзячынна, выйшаўшы замуж за добра ўладкаванага інжынера Сцяпана, у хуткім часе ператвараеца ў ненасытную мяшчанку, што не лічыцца з магчымасцямі мужа, патрабуе ад яго ўсё больш і больш грошай на элегантную вопратку, якая імпануе ёй з дзвюх прычын: па-першое, выклікае зайдзрасць у асяроддзі суседак і знаёмых, а па-другое — адкрывае дзвёры ў салоны пустых, але знешне бліскучых і элегантных мяшчанскіх груп.

Ажыццяўляючы ўсё новыя фінансавыя патрабаванні сваёй жонкі, інжынер Сцяпан не толькі перапрацоўваеца, але і зыходзіць на шлях камбінацый і ашуканстваў, якія ў канцы канцоў даводзяць яго да арышту, суда і турмы. Але, нават седзячы ў астрозе, Сцяпан не абцяжвае віною сваю дарагую Ганну і безупынна марыцца пра іх супольнае ішчесці пасля ягонага выхаду з астрога. Сталася, аднак, па-другому. Такі харктар Сцяпана прывёў да фаталь-

нага кроку. Пакінуўшы турму, усвядоміўшы безвыходнай сваю сітуацыю, Сцяпан кідаецца на рэйкі і гіне пад коламі цягніка.

У апавяданні «Цюленевае футра» зноў маєм дачыненне да проблемы віноўніка без віны, якая ўжо выступала ў папярэдніх творах Вінцука Склубоўскага.

Паслухаем на заканчэнне фрагмент твора:

«Звяжнулі жалезныя вароты. На вуліцы апінуўся сівы згорблены мужчына. Аглянуўся, як бы хацеў уцячы перад свабодай, як звер, які не хоча пакінуць сваю клетку, у якой яго доўга трymаюць. Не, не вернешся. Не выйдзеш адтуль па сваёй волі і не вернешся туды. Ішоў машынальна. Не задумаючыся, куды.

— Пойдзеш дамоў, — сказаў яму сёння стражнік, праводзячы з цэлі ў канцылярыю.

«Дамоў, дамоў...» — паўтараў ён у думцы. — «А дзе гэты мой дом?» Ён не меў куды ісці, як тады, калі яго выпісалі з арміі. Але тады перад ім быў адчынены свет. Ён ішоў з пачуццём добра выкананага аваўязку, чыстым сумленнем, яснымі думкамі.

А цяпер ён ідзе з плямай аферыста і жуліка, якому многія з дайных таварышаў не захочуць падаць рукі. Ідзе без надзеі на будучыню, з разбітай верай і ў людзей, і ў самога сябе.

«Патрэбны рабочыя, муляры, тэхнікі», — чытаў ён у газете ўчора. А я інжынер, столяр, муляр, я, які па-мастацку магу выконваць кожную работу, нікому не патрэбны... арыштант».

Міжволі глянуў на сябе. На ім была нармальная цывільная вопратка. Але і яна, здавалася, прасякнута пахам турмы. Хто б мімаволі ні глянуў на яго, яму здавалася, здагадваўся, што ён ідзе з турмы. «Арыштант».

Не заўважыў, як апінуўся за горадам. Кругом залігалі палі і красаваліся розным колерам духмяная сенажаці. Але ён гэтага не бачыў.

«Сёння імяніны жонкі, — прыпомніў ён. — Але яна ўжо не жонка. ...І дачку забрала, мален'кую Еву, не аддасць турэмшчыку».

Праходзіў каля чыгункі. З грукатам падляцеў цягнік. «Трэба з гэтым скончыць», — мільганула думка...»

У сціплую літаратурную спадчыну Вінцука Склубоўскага, апрача ўжо нам вядомых твораў, складаюцца яшчэ такія апавяданні, як «Злодзей», «Апошняя экспурсія» і «Марта». Тэматычна яны вельмі розныя, і цяжка знайсці ў іх фармальныя ці метадалагічныя падабенствы. Аднак аб пэўнай супольнасці можам гаварыць у выпадку «Злодзея» і «Апошней экспурсіі». Праяўляеца яна ў тым, што жыццё герояў гэтых твораў заканчваецца паражэннем з прыгчыны злouжывання алкаголем. Паражэнні гэтыя маюць, аднак, розную якасную вагу. Героя «Злодзея» — Янку схільнасць да выпілкі

заводзіць у канцы канцоў на турэмныя нары, а герой «Апошней экспурсіі» — Андрэй у выніку папойкі гіне ва ўласнай, дашчэнту разбітай машине. Праўдападобны гэтыя два апавяданні, як і амаль усе папярэднія, узніклі на судовым матэрыяле, з якім аўтар сутыкаўся на працы шматгадовай юрыдычнай практикі.

Зусім іншы характар мае апавяданне «Марта». Галоўным яго героем з'яўляецца сукі з мянушкай Марта, якая ў часе пажару прайвіла выключную кемлівасць і ахвярнасць, выцягваючы з агорнутай пажарам хаты немаўля. Пры гэтым страціла вочы, якія былі выпалены галавешкай. Пасля гэтага здарэння стала яна нікому непатрэбнай і непрыгоднай. Выгнаная людзьмі, здохла ад голаду. Апавяданне «Марта» — гэта твор аб чалавечай няўдзячнасці. Аўтар як бы даказвае ў ім, што не раз у жыцці жывёліна бывае істотай чалавечнай, а чалавек — істотай жывёльнай. На жаль, гісторыя даставаўляе шматлікі факты, якія пацвярджаюць слухнасць гэткага, здавалася б, недарэчнага погляду.

Цэлая празічная творчасць Вінцука Склубоўскага з'яўляеца доказам умення гэтага аўтара выхаваць з рэчаінасці найбольш драматычныя эпізоды. Пісьменнік як бы даказвае, што чалавек, які з'яўляецца па сутнасці носьбітам добра, безупынна ў сваім побыце сутыкаеца са злом і не заўсёды ён у стане абараніць сваю чалавечнасць. Нярэдка прасякаеца гэтым злом, у выніку чаго абсяг высакароднасці ў яго духоўнай сферы радыкальна курчыцца, што, як правіла, даводзіць да драматычных калізій, злачынства альбо смерці. Матыў смерці выступае ў такіх творах аўтара, як «Сэрца маткі», «Забойца», «Цюленевае футра», «Апошняя экспурсія».

Нягледзячы на гэта, нельга Вінцука Склубоўскага аднесці да фаталістай ці прапаведнікаў безнадзейнасці і бязвер'я ў стасунку да чалавека. Наадварот, ягоныя апавяданні — гэта пахвала жыццю, якое патрабуе ад кожнага з нас увагі, аховы і абароны. Менавіта гэтакая выснова з творчасці Склубоўскага найважнейшая і трапная.

Іншай характэрнай рысай творчасці гэтага аўтара з'яўляеца ўжо падкрэсленая ідэя віноўніка без віны. Вінцук Склубоўскі, зыходзячы з прынцыпу, што чалавек па сваёй істоце добры, безупынна паказвае, як іншыя, здэправаваныя, злыя людзі могуць духоўна скрыўвіць чалавека, звесці яго з добрай дарогі на дарогу зманлівую, і нават злачынную.

Чытаючы апавяданне В. Склубоўскага, даходзім яшчэ да аднаго драматычнага выводу. Праяўляеца ён у тым, што, паводле аўтара, празмернае каханне, бязмежнае захапленне, бескрытычныя адносіны жанчыны да мужчыны ці, наадварот, могуць давесці да драматычных вынікаў. Праблему гэтую найбольш глыбока і пера-

«Хлопцы-рыбaloўцы» з вёскі Рыбалы на аглядзе «Беларуская песня-97» у Беластоку. Фота С. Грыневіцкага.

каналу паказаў празаік у бадай што найлепшым сваім творы «Цюленевае футра».

Шэсць сваіх твораў, надрукаваных у альманаху «Белавежа» № 2, Вінцук Склубоўскі змясціў пад агульным загалоўкам «Нівыдуманыя апавяданні». Загаловак гэты не з'яўляецца мастацкім прыёмам. Адлюстроўвае ён істоту творчасці пісьменніка. Усе яго творы сапраўды заснаваны на рэальных здарэннях, з якімі сутыкнуўся аўтар у сваім складаным жыцці. З гэтага не вынікае, што з'яўляюцца яны толькі тэхнічнымі запісамі пабачанага ці пачутага. Істотную ролю адыгрывае ў іх літаратурная класіфікацыя ды інтэрпрэтацыя жыццёвых фактаў і здарэнняў. Элемент мастацкай фікцыі адыгрывае ў іх хаты і не галоўную, але ўсё ж такі істотную ролю.

Усе творы Вінцука Склубоўскага вытрыманы ў строгіх нормах крытычнага рэалізму. Характaryзуе іх ашчаднасць слова, якая асабліва выразна прайяўляецца ў аўтарскім каментарыі. Малая празаічныя формы Вінцука Склубоўскага — гэта істотны ўклад у празаічную творчасць «белавежца».

Янка Сычэўскі

Летапіс дзейнасці БГКТ у 1996—1997 гадах

1996 год

- 13—14.04. У Варшаве адбылася канферэнцыя з прадстаўнікамі пазаўрадавых грамадскіх арганізацый па справах абмену інфармацыяй супрацоўніцтва і крыніц фінансавання. Арганізаторам канферэнцыі была Ёланта Банах, упаўнаважаная ўрада па справах сям'і і жанчын.
- 17.04. У Гайнаўскім беларускім ліцэі адбыліся ўступныя экзамены для кандыдатаў у ВНУ Рэспублікі Беларусь перад камісіяй Міністэрства адукацыі.
- 18.04. Камісія з Міністэрства адукацыі правяла экзамены для кандыдатаў у ВНУ у Бельскім беларускім агульнаадукацыйным ліцэі.
- 25.04. У Варшаве адбылося ўрачыстое адкрыццё Асяродка славянскіх культур, у якім знайшоў памяшканне Варшаўскі аддзел БГКТ. Присутнічала старшыня ГП Янка Сычэўскі.
- 26.04. Дзеячы БГКТ сустрэліся з групай журналістаў з Рэспублікі Беларусь, якія цікавіліся дзейнасцю нашага таварыства.
- 28.04. У сядзібе ГП адбылася сустрэча са старшынямі і актывам аддзелаў БГКТ па справе іх дзейнасці і арганізавання святкавання юбілею — 40-годдзя.
- 30.04. Старшыня і сакратар ГП сустрэліся з дырэктарам ваяводскага ўпраўлення культуры Казімежам Дэркоўскім па справах дафінансавання культурнай дзейнасці БГКТ, дэкамуналізацыі будынка БГКТ і проблем Беларускага музея ў Гайнаўцы.
- 6.05. Старшыня ГП сустрэўся з паслом Рэспублікі Беларусь у Польшчы Віктарам Бурскім і генеральным консулам у Беластоку Міхасём Слямнёвым. Вяліся

размовы пра справы беларусаў у Польшчы і пра дзея-
насьць БГКТ.

10.05. У Бельскім доме культуры прайшоў цэнтральны аг-
ляд-конкурс для школьнікаў «Беларуская песня-96».

12.05. У гмінным асяродку культуры ў Нарве адбыўся цэн-
тральны агляд абрадавых калектываў, у якім прынялі
ўдзел калектывы: «Чыжавяне», «Тыневічанкі», «Кра-
суні», «Збучанкі» і калектыв з Чаромхі.

16.05. Адбылася сустрэча са старшынёю ваяводскага ўпраў-
лення сельскагаспадарчых гурткоў сп. Ліпскі і ге-
неральным консулам Рэспублікі Беларусь М. Слям-
нёвым па справах адзначэння юбілею — 130-годдзя
гурткоў вясковых гаспадынь, які планаваўся на
19.05.96 г. у Нараўцы.

19.05. У Нараўцы адбылася агульнапольская ўрачыстасць,
прысвечаная 130-годдзю існавання гурткоў. Прыймаў
ўдзел прэм'ер-міністр Уладзімеж Цімашэвіч, у якас-
ці гасцей — пасол Рэспублікі Беларусь Віктар Бурскі,
старшыня ГП Янка Сычэўскі.

4.06. У Варшаўскім доме дружбы адбылася ўрачыстасць
заканчэння II Алімпіяды па беларускай мове. Прый-
нялі ўдзел лаўрэаты, якія атрымалі ўзнагароды, члены
камісій, арганізаторы і гості.

9.06. У памяшканнях Беларускага музея ў Гайнаўцы была
арганізавана сустрэча актыву і канцэрт з нагоды юби-
лею — 40-годдзя Гайнаўскага аддзела БГКТ. Заслу-
жаныя дзеячы таварыства атрымалі з рук старшыні
ГП Я. Сычэўскага і ганаровага старшыні ГП БГКТ
Аляксандра Баршчэўскага падзяку, дыпломы і медалі.
Прысутнічай генеральны консул Рэспублікі Беларусь
у Беластоку Міхась Слямнёў. З дакладам выступіў
старшыня аддзела Міхась Голуб, а ў мастацкай част-
цы — хор Гайнаўскага дома культуры.

Беларускае народнае свята адбылося ў вёсцы Чор-
ная Вялікая. У канцэрце, які прыгожа вяла Валян-
ціна Ласкевіч, выступілі: хор БГКТ з Беластока,
«Хлопцы-рыбалоўцы», «Рэчанька» з Козлікаў, Ала
Дубец і Любя Гаўрылюк. Кніжкі падпісвалі аўтары
Янка Целушэцкі і Віктар Швед.

12.06. У БГКТ адбылася сустрэча прадстаўнікоў ГП з Брац-
твам праваслаўнай моладзі ў Беластоку. Размовы да-
тычыліся супрацоўніцтва дзвюх беларускіх суполак.

16.06. У Беластоцкім гарадскім амфітэатры адбылося

Свята беларускай культуры. Принялі ўдзел дзіцячыя
калектывы з Нараўкі, Ласінкі, Гарадка і Нарвы, а так-
сама дарослыя калектывы з Гарадка, Чыжоў, Збуча,
Агароднічак, Козлікаў, Курашэва, Ляўкова, Рыбалаў,
хор БГКТ з Беластока, хор ГДК з Гайнаўкі, хор «Ва-
сілёчкі» з Бельска і «Лявоны» з Воранава (РБ). Кніж-
кі падпісвалі паэты і пісьменнікі: Янка Целушэцкі,
Віктар Швед, Васіль Петручук і Міхась Хмялеўскі.
У Гайнаўскім беларускім музеі адбылася сустрэча
Старшыні Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь
Сямёна Шарэцкага і старшыні Камісіі Вярхоўнага
Савета па міжнародных справах Пятра Краўчанкі
з прадстаўнікамі ГП БГКТ (В. Ласкевіч, Т. Русачык,
О. Рыгаровіч, З. Навіцкай, Я. Сычэўскім, М. Хмя-
леўскім, У. Юзвюком, М. Гайдуком) і другіх беларус-
кіх арганізацый. Присутнічалі бургаміstry гарадоў
Бельска Падляшскага і Гайнаўкі. Абмяркоўваліся
праблемы беларускай нацыянальнай меншасці ў
Польшчы і дапамогі з боку Рэспублікі Беларусь.
Пленарнае пасяджэнне Грамадскага камітэта пабудо-
вы Беларускага музея ў Гайнаўцы было прысвячана
апрацаванню праекта статута і вырашэнню праблем
прадаўжэння яго пабудовы. ГП БГКТ пры дапамозе
пасла Сейма Станіслава Малішэўскага правяло ў вёс-
цы Вярхлессе Беларускае народнае свята. Выступілі
калектывы з Орлі, Чыжоў, Курашэва і Дубровы
Беластоцкай. Присутнічала 130 асоб.
У Нарве і Ласінцы прадстаўнікі ГП сустрэліся з вой-
тамі і прадстаўнікамі фірмы «Пронар» па справе арганізаціі
беларускіх народных святаў.
У пасяджэнні сеймавай камісіі па справах нацыя-
нальных меншасцяў прыняў ўдзел старшыня ГП
БГКТ. Абмяркоўваліся справы сродкаў масавай ін-
фармацыі і іх значэння ў жыцці нацыянальных мен-
шасцяў.
У Гайнаўцы адбылася міжнародная польска-беларус-
кая навуковая канферэнцыя «Шлях да ўзаемнасці»,
прысвечаная 40-годдзю кафедры беларускай філало-
гіі Варшаўскага універсітэта.
Беларускае свята Купалле адбылося традыцыйна
ўжо ў Белавежы. Выступілі калектывы: хор БГКТ з
Беластока, «Тыневічанкі», «Журавінкі», «Маланка»,
«Чыжавяне», «Орляне», «Незабудкі», «Цаглінкі»,

Беларускі хор «Васілёчкі» з Бельска.

- «Красуні», «Ада», хор ГДК, «Васілёчкі» і 5 іншых самадзейных мастацкіх калектываў з суседніх раёнаў Беларусі. Присутнічала каля 8 тысяч гледачоў.
 7.07. Пры фінансавай дапамозе пасла Сейма Польшчы Сяргея Плевы ГП арганізавала Беларускае народнае свята ў вёсцы Ласінка Нараўскай гміны. Выканаўцамі канцэрта былі хор БГКТ, «Ада», «Тыневічанкі», «Лісічкі», хор ГДК і маладзёжны калектыв з Белавежы. Свае творы падпісвалі чытчам Янка Целушэцкі і Віктар Швед. Канцэрт вяла Валянціна Ласкевіч. Присутнічала 280 асоб.
 12.07. У гмінным асяродку культуры ў Новым Двары адбыўся ўрачысты юбілей — 15-годдзе двух беларускіх самадзейных калектываў: «Падляшанкі» з Грэбяйні і «Дваранкі» з Хіліманаў. Заслужаным арганізаторам аматарскага руху Міністэрства культуры і мастацтва прызнала адзнакі «Заслужаны дзеяч культуры», а ГП БГКТ — медалі ў сувязі з 40-годдзем і грашовыя ўзнагароды.
 14.07. Беларускія народныя святы адбыліся ў Чаромсе і ў Кляшчэлях. Выступалі: «Васілёчкі», «Маланка», «Стоклосы» з Варшавы, калектыв з Вулькі Тэрахоўскай і маладзёжныя калектывы Дома культуры ў

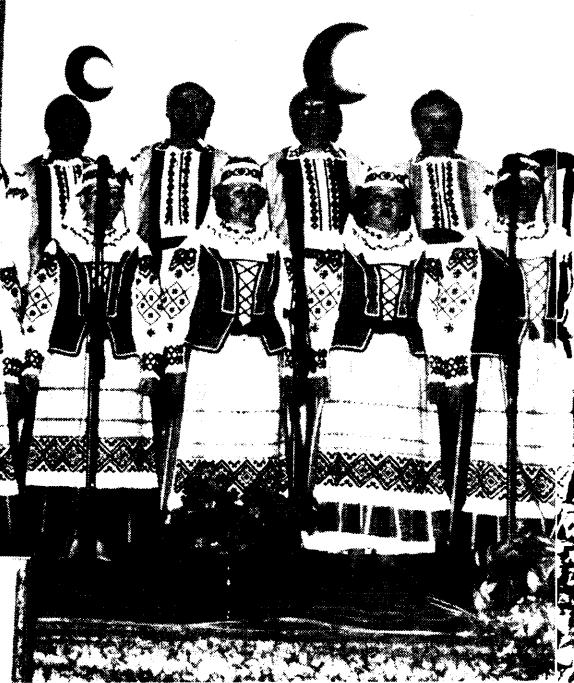
- Чаромсе. Кніжкі падпісвалі чытчам аўтары: Янка Целушэцкі, Міхась Хмялеўскі і Васіль Петручук. Канцэрт вяла Валянціна Ласкевіч. Присутнічала на святах каля 2000 асоб.
 Старшыня і сакратар ГП правялі размовы па справе арганізацыі беларускіх народных святаў з войтамі і дырэктарамі мясцовых асяродкаў культуры ў Нараўцы, Гайнавічах і Нарве.
 21.07. Беларускія народныя святы адбыліся ў Сямечіах і Слохах Аннопольскіх. Выступілі: хор БГКТ, «Чыжавія», калектывы з Козлікаў і з Мельніка. Присутнічала разам каля 1500 гледачоў.
 27.07. У вёсцы Збуч адбыліся ўрачыстыя хрэсційны мясцоўлага самадзейнага калектыву (прысвоена імя «Збучанкі»).
 28.07. На беларускім народным свяце ў Нарве выступілі: хор БГКТ з Беластока, «Чарамшына», «Тыневічанкі», калектывы з фірмы «Пронар», ансамбль песні і танца «Стоклосы» з Варшавы. Присутнічала 900 асоб.
 Беларускае народнае свята адбылося таксама ў вёсцы Трывежа, дзе была адкрыта вясковая святыня.
 29.07. Старшыня ГП БГКТ і пасол Сейма С. Малішэўскі правялі размовы з бургамістром горада Саколка і намеснікам войта гміны Шудзялова па справе арганізацыі беларускіх народных святаў у гэтых мясцоўсцях.
 4.08. У вёсках Чыжы і Орля адбыліся беларускія народныя святы. Выступілі самадзейныя калектывы: хор ГДК, «Маланка», «Гранд», «Цаглінкі», «Збучанкі», «Незабудкі» і «Пralіца» з Гродна. Свае творы падпісвалі Янка Целушэцкі і Васіль Петручук, а канцэрт вяла Валянціна Ласкевіч. На святах присутнічала каля 2500 асоб.
 Беларускае народнае свята адбылося ў Семяноўцы. Сярод выканавцаў можна было паслухаваць хор БГКТ з Беластока, «Цаглінкі» з Ляўкова Старога, фальклорны і маладзёжны калектывы з Нараўкі, эстрадны калектыв з Гайнавіч і калектыв з Бераставіцы, што на Беларусі. Присутнічала каля 800 асоб.
 Канцэрт беларускага калектыву «Лівоны» з Воранаў, што на Гродзеншчыне, быў арганізаваны ў вясковым клубе ў Старым Беразове Гайнавічскай гміны. Присутнічала 98 асоб.

Эстрадны калектыў «Чарамшына» з вёскі Чаромха. Фота С. Грынявіцкага.

- 11.08. У вёсцы Грабавец было арганізавана Беларускае народнае свята, на якім выступілі: «Лявоны» з Воранава, хор «Васілёчкі», «Цаглінкі» з Ляўкова Старога, а таксама Люба Гаўрылюк, Уладзімір Іванюк і Анатоль Сцеганюк як салісты і ў дуэтах. Вяла канцэрт Валянціна Ласкевіч. Прысутнічала каля 500 асоб.
У амфітэатры ў Бельску Падляшскім адбыліся так званыя «Спасаўская запусты», арганізаваныя ўладамі горада ў супрацоўніцтве з БГКТ і другімі беларускімі арганізацыямі. Выступілі «Лявоны» з Воранава, «Рэаль», «Чарамшына», «Васілёчкі», «Маланка», «Дзяўочыя ноткі», «Журавінка», «Вядро». Канцэрт вялі: Аліцыя Петручук і Эльжбета Томчук. Прысутнічала каля 2000 асоб.
- 13.08. У I праграме Польскага тэлебачання быў паказаны матэрыял з цыкла «У сябе», прысвечаны 40-годдзю кафедры беларускай філалогіі Варшаўскага ўніверсітэта і беларускаму Купаллю, якое адбылося ў Белавежы 6 ліпеня.

- 18.08. Беларускае народнае свята адбылося ў вёсцы Шудзялова. Галоўным спонсарам мерапрыемства быў пасол Сейма Польшчы Станіслаў Малішэўскі. У канцэртнай частцы выступілі: хор БГКТ з Беластока, «Цаглінкі», хор «Васілёчкі», «Чыжавяне», «Ада» з Беластока і «Гранд» з Грэбянёў. Прысутнічала 390 асоб. Беларускае народнае свята ў складзе тых самых калектываў, што і ў Шудзялове, адбылося ў Саколцы. Абодва канцэрты вяла Валянціна Ласкевіч. Прысутнічала каля 1500 асоб.
- 20.08. У Беларускім музее ў Гайнайцы адбылася нарада па справе статута музея ў сувязі з прынцыпам яго дзяржаўнасці. Принялі ўдзел прадстаўнікі ваяводы, Камітэта пабудовы музея і пасол Сейма Сяргей Плева.
- 25.08. Беларуская народная святы былі арганізаваны ў Гарадку, а пасля ў Міхалове. Выступілі самадзейныя калектывы: «Красуні», «Хлопцы-рыбалоўцы», хор БГКТ, «Ада» і калектыв з Гарадка. Канцэрты вяла Валянціна Ласкевіч. У Міхалове ў якасці гасцей прысутнічалі: прэм’ер-міністр Уладзімеж Цімашэвіч, міністр замежных спраў Дарыуш Росаці, міністр пераўтварэння ўласнасці Веслава Качмарэка і паслы ў Сейм Станіслав Малішэўскі і Сяргей Плева. У Гарадку прысутнічала 400 асоб, а ў Міхалове — 300.
- 26.08. Генеральны консул Рэспублікі Беларусь у Беластоку Міхась Слямнёў сустрэўся з 22 кандыдатамі ў вышэйшыя навучальныя ўстановы Рэспублікі Беларусь. У сустрэчы прынялі ўдзел прадстаўнікі БГКТ, старшыня ГП Янка Сычэўскі і намеснік старшыні Тамара Русачык.
- 29.08. У пачатковай школе № 3 у Бельску Падляшскім адбылася канферэнцыя настаўнікаў беларускай мовы. Многія настаўнікі атрымалі дыпломы ад куратора асветы і старшыні ГП БГКТ за дасягненні вучняў у конкурсах па беларускай мове.
- 30.08—2.09. У фестывалі «Еўропа без граніц», які адбыўся ў горадзе Легніца, прынялі ўдзел калектыв «Чарамшына» з Беласточчыны.
- 2.09. У Кляшчэлях адбылося ўрачыстое ваяводскае адкрыццё новага навучальнага года, спалучанае з перадачай ў карыстаннне новага школьнага аб'екта.
- 3.09. Кіраўніцтва ГП правяло сустрэчу з групай беларус-

Калектыў гарадскога аддзела БГКТ у Беластоку.

- 8.09. кай моладзі з горада Беластока па справах культурна-
асветнай дзейнасці ў асяроддзі.
Беларускае народнае свята адбылося ў гарадскім ам-
фітэатры ў Гайнавіцы. Выступілі: дзіцячы калектыв з
Гайнавіцкага дома культуры, АДМ, калектыв з Гайн-
авіцкага беларускага ліцэя, «Чыжавіне», «Цаглінкі»,
«Чарамшына», маладзёжны калектыв з Белавежы,
хор БГКТ з Беластока, вакальна-інструментальны
калектыв са Свіслачы (РБ).
- 15.09. У гарадскім тэатры ў Гродне адбыўся IV фестываль
польскай і беларускай песні «Беласток—Гродна». Вы-
ступілі польскія калектывы з Гродзеншчыны і бела-
рускія калектывы з Беласточчыны: хор «Васілёчкі»,
хор БГКТ з Беластока, «Цаглінкі», «Хлопцы-рыба-
лоўцы» і калектыв з Гарадка.

20.09.

22.09.

У Беластоку сустрэліся члены арганізацыйнага камі-
тэта Алімпіяды беларускай мовы па справах арганіза-
цыі чарговай алімпіяды.

Беларускае народнае свята адбылося ў Новым Двары,
што на Дуброўшчыне. Выступілі: хор БГКТ з Бела-
стока, «Журавінкі» з Агароднічак і «Цаглінкі» з Ляў-
кова Старога. Прымаў удзел Віктар Швед. Прысутні-
чала 120 гледачоў.

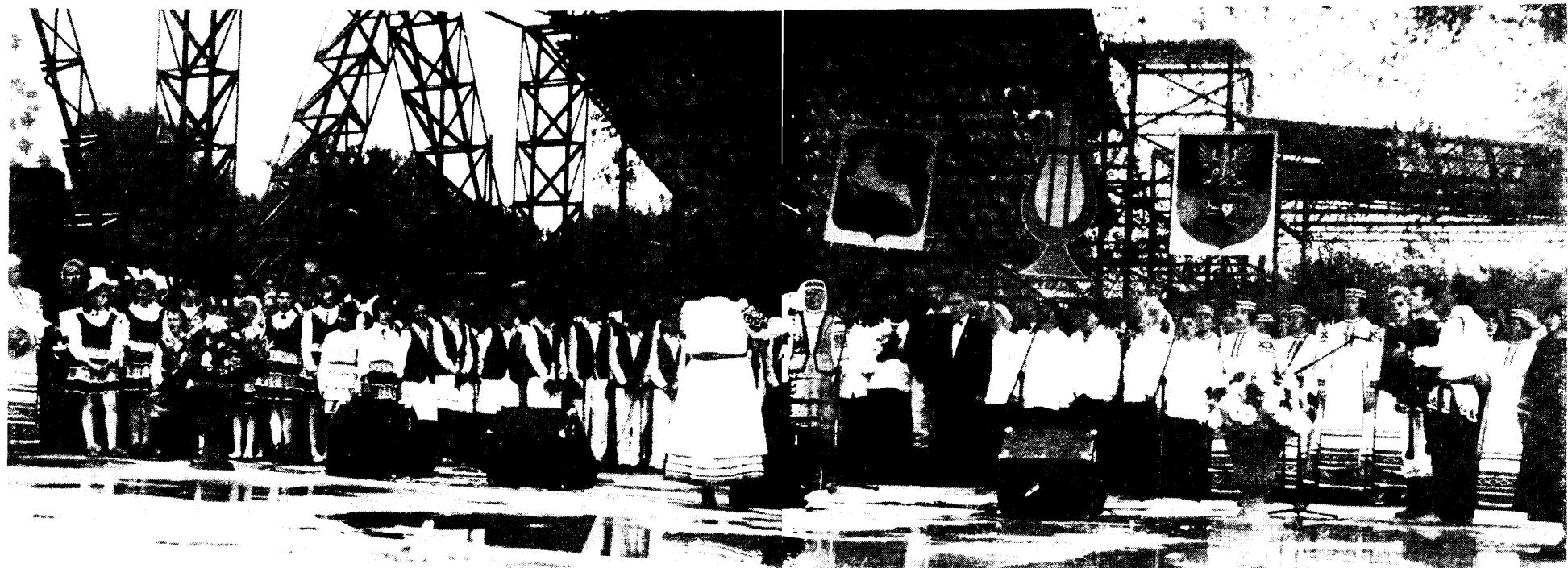
У Дуброве Беластроцкай на Беларускім народным свя-
це, апрача калектываў, якія спявалі ў Новым Двары,
выступілі мясцовыя эстрадныя калектывы «Гранд» з
Грэбянёў і «Сальвадор» з Дубровы. У ваяводскай
управе ў Беластоку адбылася сустрэча ўпаўнаважана-
га ваяводы па справах нацыянальных меншасцяў з
прадстаўнікамі паасобных меншасных арганізацый.
Прысутнічаў дырэктар асяродка тэлебачання ў Бела-
стоку Казімеж Пуцілоўскі. Абмяркоўваліся справы
супрацоўніцтва з нацыянальнымі меншасцямі і пла-
ны дзейнасці на 1997 год.

Фінал фестывалю польскай і беларускай песні «Беласток—Гродна». Гродна. 1996 г.

- 3.10. Кіраўніцтва ГП дало шырокасць інтэр'ю беларускамоўнай радыёперадачы Польшчы аб дзейнасці БГКТ у мінулым сезоне.
- 5—6.10. У Доме літаратаў у Мінску прыйшла 11-ая навукова-практычная канферэнцыя, арганізаваная згуртаваннем беларусаў свету «Бацькаўшчына» пад назові «Культура беларускага замежжа». З дакладам «Значэнне БГКТ у развіцці беларускай культуры ў Польшчы» выступіў старшыня ГП Янка Сычэўскі.
- 9.10. На сустрэчы кіраўніцтва ГП з моладдзю г. Беластока заснаваны маладзёжны 23-асабовы гурток Беларускага грамадска-культурнага таварыства пры Беластоцкім гарадскім аддзеле БГКТ.
- 10.10. У сядзібе ГП адбылося пасяджэнне Камісіі культуры Галоўнага праўлення, на якім абмяркоўваліся справы ацэнкі дзейнасці БГКТ у мінулым годзе, планавання дзейнасці на 1997 год і ўдасканалення ўмоў конкурсаў, якія праводзяцца нашай арганізацыяй.

- 11.10. Сустрэча кіраўніцтва ГП з дырэкторам Бюро па спраўах нацыянальных меншасцяў Міністэрства культуры і мастацтва Ежы Бісякам, якая адбылася ў міністэрстве, была прысвечана пытанням бюджету БГКТ на дзеянісць у галіне беларускай культуры.
- 19.10. У Мінску адбыўся Усебеларускі народны сход, скліканы Прэзідэнтам Рэспублікі Беларусь Аляксандрам Лукашэнкам. У сходзе ўдзельнічала старшыня ГП Янка Сычэўскі.
- 27.10. Пленарнае пасяджэнне праўлення гарадскога аддзела БГКТ у Беластоку было прысвечана 40-годдзю Беларускага грамадска-культурнага таварыства ў Польшчы. З дакладамі выступілі Валянціна Ласкевіч і Уладзімір Юзвюк. Заслужаныя дзеячы арганізацыі атрымалі дыпломы і адзнакі.
- 4.11. У Гайнавскім беларускім музее прадстаўнікі ваяводской управы (Зеленкевіч, Галіцкі) сустрэліся з Грамадскім камітэтам пабудовы музея па спраўах паправак да статута музея. Праект статута музея быў зацверджаны галасамі 10 членоў камітэта (1 устрымаўся).
- 10.11. На пасяджэнні презідіума Галоўнага праўлення

Фінал фестывалю польскай і беларускай песні «Беласток—Гродна». Беласток.
1997 г. Фота С. Грынявіцкага.

- БГКТ абмяркоўваліся справы ацэнкі дзейнасці таварыства ў мінулым летнім сезоне, перспектывы Беларускага музея ў Гайнаўцы. Прэзідым прыхільна ацаніў удзел старшыні ГП Янкі Сычэўскага ва Усебеларускім народным сходзе.
- «Часопіс» 11/70 за лістапад 1996 г. надрукаваў інтар'ю са старшынёй ГП Янкам Сычэўскім, у якім пытанні журналістаў датычыліся выключна спраў палітычных, асабліва ўдзелу старшыні ва Усебеларускім народным сходзе.
- Старшыня ГП даў інтар'ю рэдактару «Праваслаўнага агляду» Міколе Гайдуку па справах дасягнення і проблем развіцця беларускай культуры ў Польшчы. У сядзібе ГП адбылася заснавальная сустэречча Аргані-
- 13.11.
- 15.11.

16.11.

16.11.

24.11.

зацыйнага камітэта пабудовы праваслаўным ахвярам вайны і нацыяналізму.

Беларускія калектывы з Ляўкова Старога і з Белавежы прынялі ўдзел у 5-ым Аглядзе дасягненняў аматарскага руху нацыянальных меншасці ў Польшчы, які адбыўся ў Варшаве-Урсусе.

Самадзейны калектыв «Незабудкі» з Курашэва адзначаў юбілей 20-годдзя дзейнасці. З гэтай нагоды ГП уручыла калектыву дыплом і новыя народныя блузкі. У мастацкай частцы выступілі: «Тыневічанкі», «Збучанкі», «Чыжавяне» і мужчынская група хору ГДК з Гайнаўкі.

На пленарным пасяджэнні ГП у Беластоку абмяркоўваліся наступныя справы:

- 1) 40-годдзе БГКТ у Польшчы;
- 2) грашовыя ўзнагароды, дыпломы і медалі заслужанным дзеячам БГКТ;
- 3) ацэнка дзейнасці БГКТ у мінулым годзе;
- 4) план дзейнасці таварыства ў 1997 годзе;

- 5) праблемы і перспектывы Беларускага музея ў Гайнаўцы і іншыя справы.
- 6.12. Дзяячы культуры (А. Лойка, А. Баршчэўскі і С. Габрусеўч) сустрэліся з вучнямі беларускіх ліцэяў у Бельскім Падляшскім і ў Гайнаўцы. Літаратары пазнамілі моладзь з дасягненнямі беларускай літаратуры апошніх гадоў і са сваёй творчасцю.
- 10.12. Старшыня ГП прыняў удзел у канферэнцыі Рады Еўропы (аддзел правоў чалавека) у Камені Слёнскім, прысвечанай праблемам нацыянальных меншасцяў у Польшчы. Тэмы дакладаў:
- Нацыянальная меншасці ў Польшчы з пункту гледжання ўрада і з пункту гледжання прадстаўнікоў меншасцяў.
 - Рамавая канвенцыя абароны правоў меншасцяў.
 - Еўрапейская карта рэгіянальных і меншасных моў.
- 28.12. З нагоды 40-годдзя БГКТ адбылося ўрачыстое пленарнае пасяджэнне праўлення аддзела таварыства ў Бельскім Падляшскім. У якасці гостя прыняў удзел генеральны консул Рэспублікі Беларусь праф. Міхась Слямнёў. Заслужаныя дзеячы атрымалі грашовыя ўзнагароды, дыпломы і медалі ад старшыні ГП.

1997 год

- 9.01. У сядзібі Беластроцкага аддзела Польскага тэлебачання адбылася канферэнцыя «Значэнне аддзела Польскага тэлебачання ў Беластроцку ў жыцці паўночна-ўсходняга пагранічча». Пасля дакладаў прафесараў Ежы Нікітаровіча, Андрэя Садоўскага і Уладыслава Сэрчыка адбылася дыскусія, якую вёў Войцех Воронскі.
- 13.01. У сядзібі ГП адбыўся «навагодні баль праваслаўных». Удзельнічала 65 пар.
- 16.01. У Гайнаўскай пачатковай школе № 6 адбыўся раённы агляд дэкламатарскага конкурсу «Роднае слова» для 81 удзельніка-вучня пачатковых школ Гайнаўшчыны.
- 17.01. Раённы агляд дэкламатарскага конкурсу «Роднае слова» адбыўся ў Бельскім доме культуры. Прыняло ўдзел 95 дэкламатораў (27 вучняў VI—VIII і 68 II—V класаў).
- 21.01. У Варшаве адбылося пасяджэнне сеймавай Камісіі

Калектыв «Журавінка» з пачатковай школы № 3 у Бельску. Фота С. Грыневіцкага.

- па справах нацыянальных меншасцяў, прысвячанае праблемам нацыянальнай адукацыі (праграмы і падручнікі). Ад імя ГП БГКТ удзельнічала Тамара Русачык і Янка Сычэўскі.
- Цэнтральны агляд дэкламатарскага конкурсу «Роднае слова» адбыўся ў пачатковай школе ў Нарве. Приняло ўдзел 35 выкананцаў: 12 вучняў II—V класаў і 23 вучні VI—VIII класаў.
- Раённы агляд фестывалю «Беларуская песня-97» адбыўся ў зале кінатэатра ў Дуброве Беластроцкай. Гасцінна выступілі «Хлопцы-рыбалоўцы» і Люба Гаўрылюк.
- Раённы агляд фестывалю «Беларуская песня-97» адбыўся ў Сямяцічах. Удала выступілі «Хлопцы-рыбалоўцы» і калектыв з Гарадка.
- Старшыня ГП правёў размовы з дырэкторам Беластроцкага асяродка Польскага тэлебачання Казімежам Пуцілоўскім па справах тэлеперадач на беларускай мове.

- 15.02. Беластроцкі раённы агляд фестывалю «Беларуская песня-97» адбыўся ў зале БГКТ. Гасцінна выступіў калектыв «Клейнічанка» з Брэстчыны.
- 16.02. Раённыя агляды фестывалю «Беларуская песня-97» адбыліся ў Бельску Падляшскім і Гайнаўцы. Паспяхова выступіў калектыв «Клейнічанка» з Брэстчыны.
- 22.02. Цэнтральны агляд фестывалю «Беларуская песня-97» адбыўся ў гарнізонным клубе ў Беластроку. Да конкурсу прыступілі 72 выканаўцы адзінкі, якіх ацэньвала камісія ў наступным складзе: праф. Міхась Дрынеўскі (старшыня), праф. Ежы Срудкоўскі, Ежы Завіша, Станіслаў Ольханоўскі і Тадэвуш Стружэцкі. Вялі агляд Галіна Іванюк і Люсія Остапчук.
- 25.02. У Міністэрстве адукацыі адбылася нарада прадстаўнікоў нацыянальных меншасцяў па справе склікання Рады па справах нацыянальных меншасцяў пры міністры.
- 2.03. Урачысты заключны канцэрт IV агульнапольскага фестывалю «Беларуская песня-97» пад ганаровым патранатам прэм'ер-міністра У. Цімашэвіча адбыўся ў вялікай зале спартыўнага клуба «Влукняж» у Беластроку. Выступілі 33 калектывы з Беластроччыны — лаўрэаты цэнтральнага агляду і прафесіянальны калектыв «Свята» з мінскай філармоніі. Сярод гасцей прысутнічалі: прэм'ер-міністр Уладзімеж Цімашэвіч, віцэ-маршалак Сейма Аляксандар Малахоўскі, намеснікі міністра ўнутраных спраў Катахына Пекарская і Януш Шыманьскі, намеснік міністра культуры і мастацтва Міхал Ягела, старшыня цэнтральнай управы ветэранаў Чэслau Даброньскі, архіепіскап Беластроцкі і Гданьскі Сава, старшыня Дзяржкамітэта па справах рэлігіі і нацыянальнасцей РБ Аляксандар Білык, генеральны консул РБ у Беластроку Міхась Слямнёў, пасол РБ Віктар Бурскі і генеральны консул у Гданьску Анатоль Бутэвіч, прадстаўнікі мясцовых уладаў, дзеячы БГКТ і іншых арганізацый. Присутнічала каля 3 тысяч гледачоў.
- 8.03. Пасяджэнне прэзідыума ГП было прысвечана спраўам выбараў у Сейм і Сенат Польшчы і ацэнцы фестывалю «Беларуская песня-97».
- 9.03. Прэзентацыя беларускай нацыянальнай культуры студэнтам філіяла Варшаўскага універсітэта адбылася ў Беластроку з удзелам «Каласкоў», Алі Дубец і Любы

Фінал гала-канцэрта «Беларуская песня-97» у Беластроку. Фота С. Грынявіцкага.

- 14.03. Гаўрылюк. Студэнты пазнаёміліся з песняй, нацыянальнай вішнёўкай, выдавецтвамі, касетамі і г.д. Па запрашэнні арганізатораў кірауніцтва ГП прыняло ўдзел у святкаванні юбілею — 45-годдзя Беларускага дзяржаўнага хору імя Цітовіча ў мінскай філармоніі.
- 21.03. Я. Сычэўскі і У. Юзвюк сустрэліся ў БГКТ са старшынёю Фонда беларускай культуры ў Мінску Уладзімірам Гілепам і яго намеснікам Л.М. Валеевым па спраўах супрацоўніцтва ў галіне турыстычнай дзейнасці.
- 24.03. У сядзібе БГКТ адбылася урачыстая сустрэча з нагоды 40-годдзя творчай працы паэта Віктора Шведа. Юбіляр атрымаў грашовую ўзнагароду Міністра культуры і мастацтва.
- 3.04. На пасяджэнні ў Беластроцкім асяродку тэлебачання была пакліканы кансультатыўная рада па спраўах перадач для нацыянальных меншасцяў. Ад імя БГКТ членам рады з'яўляецца старшыня Я. Сычэўскі.

- 9.04. Прадстаўнікі таварыства Т. Русачык, Н. Абрамюк і Я. Сычэўскі сустрэліся з куратарам асветы Тадэвушам Калютам па справах развіцця навучання беларускай мове ў школах Беласточчыны.
- 11.04. Журналіст радыё Славамір Іванюк правёў інтэрв'ю з кандыдатамі ў паслы Сейма Яўгенам Чыквіным, Янкам Сычэўскім і Яўгенам Ваппам па справе парламенцкіх выбараў.
- 17.04. У Доме культуры ў Бельску Падляшскім адбыўся цэнтральны агляд-конкурс «Сцэнічнае слова» для вучняў беларускіх ліцэяў у Гайнаўцы і Бельску Падляшскім.
- 19.04. У пачатковай школе ў Кляшчэлях адбыўся цэнтральны агляд-конкурс тэатральных калектываў для школьнікаў. Прымала ўдзел 15 калектываў.
- 7.05. Тамара Русачык і Янка Сычэўскі сустрэліся з бацькамі вучняў пачатковай школы ў Семіхочах ў прысутнасці войта гміны Нурэц і дырэктара школы па справе вывучэння ўкраінскай і беларускай мовы.
- 9.05. Цэнтральны агляд-конкурс «Беларуская песня-97» для школьнікаў адбыўся ў Бельскім доме культуры.
- 15.05. Па ініцыятыве таварыства «Радзіма» ў Мінску ў калгасе «Савецкі пагранічнік» на Брэстчыне адбылася канферэнцыя «Буг — рака міру і супрацоўніцтва». Прымалі ўдзел консул Міхась Слямнёў, віцэ-консул Павел Латушка, намеснік старшыні таварыства «Радзіма» Ул. Мелешка і старшыня ГП Я. Сычэўскі. Беларускае народнае свята адбылося ў Нараўцы.
- 20.05. У Варшаве адбылося падсумаванне дзейнасці сеймавай Камісіі па справах нацыянальных меншасцяў на працягу 4-гадовай дзейнасці. Удзел у пасядженні прыняў старшыня ГП.
- 22—24.05. У Холме адбыўся IV Усходнесурапейскі семінар, у якім прынялі ўдзел В. Ласкевіч, Т. Анішэўская, Я. Сычэўскі і Ю. Туронак.
- 25.05. У Нарве адбыўся цэнтральны агляд абрадавых калектываў. Абрадавыя праграмы паказалі: «Цаглінкі», «Арэшкі» з Арэшкава, «Красуні» з Краснага Сяла, «Збучанкі» са Збучы і калектыв з Дабрыні.
- 29.05. Сустрэча кіраўніцтва ГП з Саюзам палякаў на Беларусі па справах арганізацыі V артыстычных сустрэч «Беласток—Гродна» 20.07.1997 года ў Беластоку.

Прэм'ер-міністр Польшчы У. Цімашэвіч з жонкай на гала-канцэрце «Беларуская песня-97» у Беластоку. Фота С. Грыневіцкага.

- 31.05—1.06. У Варшаўскім доме настаўніка адбылася сустрэча лідэраў арганізацый нацыянальных меншасцяў, арганізаваная Хельсінскім камітэтам у Польшчы. Тэмай сустрэчы былі юрыдычныя праблемы жыцця нацыянальных меншасцяў у сучасных сярэднезурапейскіх краінах. Прымалі ўдзел прадстаўнікі кіраўніцтва ГП (старшыня і сакратар).
- Пленарнае пасяджэнне ГП адбылося ў Беластоку паводле наступнага парадку дня:
- 1) Планаванне справаудачна-выбарчай кампаніі ў БГКТ.
 - 2) Бягучая дзейнасць БГКТ.
 - 3) Удзел БГКТ у выбарах у Сейм Польшчы.
 - 4) Дыскусія.
 - 5) Справы розныя.
- Гмінны агляд дасягненняў аматарскага руху гміны Чыжы адбыўся ў Клейніках. Агляд быў прысвечаны развітанию з калектывам «Вясёлка» ў сувязі з заканчэннем адукациі ў мясцовай пачатковай школе яго членаў. Выступалі «Чыжавяне», «Збучанкі», «Незабудкі» і «Вясёлка».

Калектыў «Пронар» з Нарвы на аглядзе «Беларуская песня-97» у Беластоку.
Фота С. Грынявіцкага.

- 14.06. Канцэрт народнага ансамбля песні і танца «Яблынка» з Гарадка на Віцебшчыне ў Гарадку на Беластроўчыне. Присутнічала 240 асоб.
- 15.06. У Беластоцкім амфітэатры ГП арганізавала Свята беларускай культуры. Выступілі: хор БГКТ, хор «Васілёчкі», хор ГДК «Чыжавяне», «Цаглінкі», «Незабудкі», «Красуні», «Прымакі», «Зубры», «Каласкі», «Рэчанька», «Хлопцы-рыбалоўцы», «Душкі з пушкі», «Чарамшына», «Збучанкі», «Вясёлка», дзіцячы хор «Пронар», «Арэшкі», Аля Дубец і калектыў «Яблынка» з Віцебшчыны.
- 20.06. Кіраўніцтва ГП сустрэлася з дырэктарам ваяводскага аддзела культуры Казімежам Дэркоўскім і дырэкторам ваяводскага асяродка развіцця культуры Анджэем Дырдалам. Размовы датычыліся арганізацыі V артыстычных сустрэч «Беласток—Гродна».
- 22.06. Беларускае народнае свята адбылося на плошчы ў Нарве. Выступілі: «Тыневічанкі», «Прымакі», «Даміно», «Пронар», «Лісічкі», калектыў з Крыўца, дзіця-

Гледачы гала-канцэрта «Беларуская песня-97» у Беластоку.
Фота С. Грынявіцкага.

- 23.06. чы калектыў танца з Нараўскага асяродка культуры і квартэт акардэністай з музычнага вучылішча ў Бельску Падляшскім. Присутнічала 800 асоб.
- 28.06. У Міністэрстве ўнутраных спраў і адміністрацыі ў Варшаве адбылася сустрэча лідэраў нацыянальных меншасцяў у сувязі з пакліканнем камісіі па справах нацыянальных меншасцяў.
- 29.06. Беларускае народнае свята адбылося ў Сямяцічах. Выступілі: «Каласкі», «Козлікі», «Незабудкі», «Чыжавяне», «Прымакі». Кніжкі падпісвалі Віктар Швед і Янка Целушэцкі. Присутнічала 600 асоб.
- Беларускае народнае свята адбылося ў амфітэатры ў Дуброве Беластоцкай. Выступілі: хор ГДК, «Каласкі», «Прымакі», Аля Дубец, «Хілімонаы» і «Гранд». Віктар Швед і Янка Целушэцкі падпісвалі свае кніжкі. Присутнічала 600 асоб.

Дастойныя госці ў зале гала-канцэтра «Беларуская песня-97» у Беластоку. У першым радзе злева: віцэ-маршалак Сейма Аляксандр Малахоўскі, прэм'ер-міністр Уладзімеж Цімашэвіч з жонкай Барбараі і беластоцкі ваявода Анджэй Гаёўскі; у другім радзе злева: пісьменнік з Беласточчыны Аляксандр Барщчэўскі і Васіль Петручук, старшыня Дзяржкамітэта па справах рэлігіі і нацыянальнасцей РБ Аляксандр Білык і генеральны консул РБ у Гданьску Анатоль Бутэвіч.

- 2.07. У кафэ «Замак» у Варшаве пасольства Рэспублікі Беларусь арганізавала банкет з нагоды Свята Незалежнасці. Прымалі ўдзел прадстаўнікі ГП.
- 4.07. Старшыня ГП правёў размовы ў раённай управе ў Беластоку па справе будынка — сядзібы БГКТ у сувязі з намерам яго дэкамуналізацыі. Кірауніцтва ГП правяло сустрэчу з войтам гміны Орля па справе арганізацыі Беларускага народнага свята і выезду дзеячаў БГКТ на II З'езд беларусаў свету ў Мінск. У Белавежы распачала працу міжнародная беларуска-польская канферэнцыя «Шлях да ўзаемнасці».
- 5.07. У Белавежы адбылося «Беларускае Купалле». Выступілі: хор ГДК, квартэт з Белавежы, «Арэшкі», «Чарамышына», «Чыжавяне», «Курашэва», «Маланка», хор «Васілёчкі», «Збучанкі», «Журавінкі», «Тыневі-

«Беларускае Купалле» ў Белавежы. 1997 г.

- чанкі», хор БГКТ, «Прымакі», «Зубры», «Цаглінкі» і «Лучына».
- 11.07. У ваяводскай управе адбылася сустрэча прадстаўнікоў камітэта пабудовы Беларускага музея, БГКТ, праектанта і службаў ваяводы па справе выкарыстання фінансавай датацыі на кантынуаванне пабудовы аб'екта.
- 12.07. У Слохах Аннопольскіх адбылося Беларускае народнае свята. Выступілі: «Чарамшына», «Прымакі», «Красуні», «Зубры». Прысутнічала 500 асоб.
- 13.07. Беларускае народнае свята адбылося ў Гайнавскім амфітэатры. Выступілі: хор ГДК, «Прымакі», Зубры», «АС», «Чарамшына». Беларускае народнае свята адбылося ў Орлі. Дадаткова выступілі «Красуні», «Маланка» і «Орляне». Разам прысутнічала 2000 асоб.
- 17.07. Прадстаўнікі ГП сустрэліся з гміннай управай ў Белавежы па справе падсумавання «Беларускага Купалля» і планавання мерапрыемства на 1998 год.
- 20.07. В артыстычныя сустрэчы «Беласток—Гродна» адбыліся ў Беластоцкім амфітэатры. Выступілі: хор БГКТ, «Каласкі», хор ГДК, «Маланка», «Прымакі», «Зубры», «Чарамшына», «Гарадок», «Малы Пронар», хор «Голос з-над Нёмана», хор «Прамень», дзіцячы калектыв «Званочак», дзіцячы калектыв «Званочки», «Зараначка».
- Сустрэчы адкрылі: ваявода беластоцкі Анджэй Гаеўскі, намеснік міністра культуры Міхал Ягела, намеснік старшыні Саюза паліякаў на Беларусі Тадэвуш Малевіч і старшыня ГП БГКТ Янка Сычэўскі. Прысутнічала каля 2000 асоб.

3 НАШАЙ МІНУЎШЧЫНЫ

Уладзімір Юзвюк

БГКТ у шасцідзесятых гады (факты, успаміны)

Аматарскі рух

Дзеячы Беларускага грамадска-культурнага таварыства добра разумелі неабходнасць аказання дапамогі мясцовому самадзейнаму руху. Абавязак ахоўвання яго быў унесены ў статут БГКТ і ахвярна реалізаваны. Па гэтай прычыне хутка вызваліў мясцовыя ўлады ад працы на карысць беларускіх самадзейнікаў. Асноўнымі іх апекунамі сталіся настаўнікі, якім найбольш блізкай формай былі тэатральныя гурткі. Пачалася іх дамінацыя наперакор традыцыйнай — песні і танцам, якія найлепш выражалі перажыванні радасці, надзеі, суму, абраднасці. На жаль, БГКТ не мела адпаведна падрыхтаваных дырыжораў і харэографаў, каб пры іх дапамозе ўдасканалаць такія формы беларускага аматарскага руху. Таварыства спачатку апекавалася над тымі гурткамі, якія мелі ў сваіх праграмах рэпертуар на беларускай мове. Пасля ўвядзення аглядаў лік іх пачаў хутка павялічвацца.

У пачатку шасцідзесятых гадоў сярод паўсотні існуючых аматарскіх калектываў усяго некалькі мела ў рэпертуары песні або музыку. Да такіх належалі хоры з Гарадка, Беластока і інструментальны гурток са Шчытоў. Змешаны вакальна-драматычны рэпертуар быў у гуртках у Кленіках, Кляшчэлях, Ляшуках, Новай Волі, Пяніках, Трысцянцы, Шымках і, можа, яшчэ некалькіх вёсках усходняй Беласточчыны.

Не хапала таксама рэпертуару, інструментаў, народных убораў. У перадкалядны перыяд стыхійна ўзнікалі ўсё новыя гурткі, якім дапамогі БГКТ аказаць не магло. Ставіліся тыя самыя п'есы: «Суд», «Мікітаў лапаць», «Боты», «Валодзей гальштук», якія некалькі гадоў раней былі перавыдадзены таварыствам і дастаўлены кіраўнікам гурткоў. Меншыя творы змяшчала «Ніва», а каля дзесяці п'ес выдала таварыства на шапірофоне. Пры ўсіх аддзелах БГКТ былі створаны пазычальні рэпертуару і беларускіх народных убораў. Апрача 300 ужо існуючых іх камплектаў у 1969 годзе былі выкананы чарговыя 80 для найвялікшых калектываў у Гарадку і Бельску.

Аматарскі гурток з вёскі Шчыты. 1960 г. Фотаархіў ГП БГКТ.

Колькасць гурткоў была даволі зменлівая. У 1961 годзе іх лік складаў 65, а ў наступным годзе — 98, і ў гэтым прамежку ўтрымліваўся ўсё наступнае дзесяцігоддзе. Кожны гурток арганізуваў у сваёй і суседніх вёсках па 5—6 канцэртаў у год, на якіх разам прысутнічала ад 50 да 80 тысяч гледачоў. Галоўнае праўленне БГКТ высока цаніла іх аграмадны ўплыў на беларуское насельніцтва і таму часта пытанні далейшага развіцця самадзейнага аматарскага руху разглядала на сваіх пасяджэннях. Былі ўведзены гадавыя агляды, дзякуючы якім самадзейнікі маглі паказацца шырэйшаму кругу гледачоў, быць ацэненымі і атрымаць невялікі ўзнагароды. Аб іх дасягненнях інфармавалі «Ніва», беларускія календары і нават мясцовая радыё і польскамоўная прэса. Адзначым таксама і мы, што сярод лепшых у паасобныя гады былі самадзейнікі з вёсак Шчыты, Пінькі, Казлы, Леўкі, Белявічы, Мілейчыцы, Гарадок і іншыя. Ужо ў шасцідзесятых гады сотні, а часта і тысячи гледачоў ператваралі беларускія агляды ў святы. Дзякуючы працы драмгурткоў сталіся вядомыя ў вясковых асяроддзях творы беларускай класікі і нават польская драматургія ў перакладзе на нашу мову.

Праводзіліся таксама агляды іншых форм мастацкай самадзейнасці, у тым ліку конкурсы спевакоў, дэкламатараў, дзіцячага малюнка, вышыўкі, але яны мелі меншае ўздзеянне на насельніцтва.

Цяжэй было ўтрымліваць вялікія калектывы песні і танца. Мне спачатку хацелася захаваць прадстаўнічы калектыву пры ГП і не занядбайваць крыху меншага, але не менш вядомага калектыву ў Гарадку, які ў 1959 годзе спыніў сваю працу з увагі на непаразуменні з БГКТ. Прыйшлося прыкладці многа намаганняў і правесці шмат сустрэч з мясцовымі ўдзельнікамі аматарскага руху: Нінай Мушынскай, Нінай Цыванюк, Міколам Матэйчыкам і іншымі, каб зноў ажывіць асяроддзе. Тым больш было гэта важна, што праграмы абодвух калектываў былі розныя і канкурыраваць паміж сабой яны не маглі.

Гарадоцкі калектыв дзейнічаў з 1954 года, быў не толькі беларускім, але і самадзейным. Яго таленавітая ўдзельнікі на чале з Н. Мушынскай, не пазбягаючы апрацаванага вядомымі кампазітарамі беларускага рэпертуару, уводзілі ў праграму ўласныя творы: карагоды, інсценіроўкі, частушки, а таксама ўборы і дэкаратыўнае сцэнічнае мастацтва. Самі падбіралі выкананія паводле таленту самадзейнікаў. Менавіта дзякуючы сваёй арыгінальнасці яны заваявалі папулярнасць на Беласточыне. На працягу першых сямі гадоў існавання калектыву даў каля 400 канцэртаў. Усюды вылучаўся ён сваёй народнасцю, асабліва трою: Ніна Мушынская, Ніна Цыванюк і Аляксандра Яроцкая. Ніхто з яго ўдзельнікаў не меў прафесійнай падрыхтоўкі і не было ў ім музыкантаў ці дырыжораў, якія аблегчылі б працу. Ведаючы яго мінуўшчыну і цяперашнія клопаты, не можна было сцярпець немагчымасці аказання належнай дапамогі. На шчасце, адрадзіўся энтузіазм, а крыху пасля знайшоўся настаўнік — Сцяпан Копа, які змог і захацеў быць акампаніятаром, а пасля сапраўдным апекуном гарадоцкіх самадзейнікаў. Калектыв зноў пачаў паспяхова працаваць, і так ужо засталося да сёння.

Калектыв песні і танца пры ГП БГКТ у Беластоку, які арганізаваўся ў 1956 годзе пад кірауніцтвам вопытнага ўдзельніка мастацкай самадзейнасці Людмілы Панько, працаваў пад дырыжорствам Гэлены Зюлкоўской, а балетнай групай кіравала Таццяна Гіжэўская. Пасля адбыцця месячнага курсу ў Мазурах і атрымання аўтамабіля ЗІС, я хацеў выкарыстаць яго больш інтэнсіўна: па два канцэрты падчас аднаго выезду. У 1961 годзе даў ён 35 канцэртаў. Але не ўсе члены калектыву былі гэтым задаволены. Да іх дайшлі таксама заўвагі дзяячаў таварыства аб адыходзе калектыву ад беларускага рэпертуару. Іншага чакаць нельга было, таму што дырыжор

Г. Зюлкоўская была прафесійна слаба падрыхтавана да такой працы і не ведала беларускай мовы. У 1961 годзе, ужо пасля адыходу старшыні ГП У. Станкевіча, камісія культуры таго ж ГП БГКТ патрабавала змены праграмы, бо з 17 песен усяго толькі 7 было беларускіх. Можа, па гэтай прычыне, а можа, з увагі на выхад замуж Г. Зюлкоўскай калектыву зноў страціў мастацкага кіраўніка.

Замест таго, каб вярнуць пакрыўджаную Л. Панько, мы пачалі захапляцца невядомым нам, але рэкамендаваным праз У. Станкевіча і А. Каліноўскага Міхасём Ануфрыевым. Ён таксама не ведаў беларускай мовы і нешта невыразна тлумачыў пра сваю кваліфікацыю, але да працы быў прыняты. Пачаўся працяглы перыяд рэпетыцыі хору, а канцэртнай праграмы не было. Мастацкі ўзроўень утрымлівала надалей танцевальная група. Але няшчасці парамі ходзяць. Выйшла замуж і выехала ў Гданьск харэограф Т. Гіжэўская. Крыху яе замяшчай член танцевальной групы Янка Крупа. Т. Гіжэўская наведвала калектыв усё радзей. Я. Крупа ўзначаліў эстрадны калектыв «Лявоніха». Танцевальная група заняла. Новы харэограф В. Дамбровскі поспехаў не дабіўся.

Незалежна ад некарысных персанальных змен мы таксама дапусцілі істотную памылку. Рэалізуючы пастанову III з'езда БГКТ (1960) аб стварэнні невялікага калектыву дзеля канцэртавання ў малых вясковых залах, вырашылі арганізаваць яго на базе лепшых удзельнікаў аслабленага калектыву песні і танца і, такім чынам, цалкам панізілі яго мастацкі ўзровень, і самае горшае — падарвалі ўсім апошнім членам і так падаючы энтузіязм да грамадской працы. Мы ледзь змаглі ў спалучэнні калектыву з эстрадай у 1961 годзе арганізаваць 13 канцэртаў. Харысты мэтанакіравана ўхіляліся ад выступленняў, у чым першынство вёў А. Каліноўскі.

Міхась Ануфрыев пакінуў калектыву, можа, нават пад уздзеяннем гутаркі са старшынёю Л. Бялецкай, абы чым успамінае ў «Вірах» Г. Валкавышкі. Але эффектаў у працы ён не меў. З мэтай ратавання калектыву, па просьбe яго членаў, прынялі на дырыжора Гэлену Куляшэвіч (Зюлкоўскую). Пачаўся зноў працяглы перыяд рэпетыцыі, на якіх прысутнічала толькі частка удзельнікаў. Старшыня сказала нешта крытычнае на сустрэчы з імі, і мы чарговы раз страцілі кіраўніка хору. У 1962 годзе калектыв змог выступіць толькі 11 разоў, а ў 1963 годзе — апошнім пры ГП — усяго 9 разоў, прыгным без удзелу эстраднага калектыву «Лявоніха» канцэртаваць не мог. Проста перастаў быць візітоўкай БГКТ.

15 ліпеня 1963 года презідым ГП вырашыў перадаць яго ў веданне гарадскога аддзела БГКТ у Беластоку. Ураўненне ў правах і прывілеях з іншымі аматарскімі калектывамі скончылася поўным заняпадам дысцыпліны ў калектыве. На кароткі час вярнулася

яшчэ на кіраўніка Л. Панько, пасля паспрабаваў сіл Мячыслаў Шыманьскі, але без поспехаў. З цяжкасцямі калектыву выступіў яшчэ ў 1964-ым і 1965-ым гадах 22 разы і распаўся. Пачалося пісанне скаргаў, у выніку якіх мне было не аднойчы даволі прыкрана. Крытыку ўспрымаў я з разуменнем — быў перакананы, што прадстаўнічы калектыв пры ГП БГКТ у складаным беластоцкім асяроддзі вельмі патрэбны. На жаль, тады, на мой погляд, не хапала нам дзвюх асоб: дырыжора і харэографа.

Многа добрага хочацца ўспомніць аб пачынальніках беларускага хору пры аддзеле БГКТ у Бельску. Арганізаваўся ён па ініцыятыве яго старшыні Уладзіміра Раеўскага і пад націскам вядомых мясцовых дзеячаў Якуба Базылюка і Мікалая Серадзінскага ў 1964 годзе. Тады ў вясковых асяроддзях Бельшчыны існавала многа аматарскіх калектываў, а ў павятовым цэнтры былі яны толькі ў сярэдніх школах. Упамянутыя дзеячы правялі размовы з многімі членамі і сімпатыкамі беларускага таварыства ў справе заснавання хору. Весці яго ўзяўся выпускнік настаўніцкай студыі Аляксандар Лукашук і дабіўся першых поспехаў у працы. Да хору далучыліся таленавітыя самадзейнікі з некалькіх суседніх вёсак, дзякуючы чаму павялічыўся ён да звыш 40 асоб. У гэтым часе ГП БГКТ закупіла харыстам нацыянальныя ўборы, у якіх яны адчувалі сябе на сцэне больш упэўнена. Пачалі ў Бельску канцэртаваць на ўсіх мясцовых урачыстасцях, дзякуючы чаму здабылі сабе агульнае прызнанне ў асяроддзі.

У 1966 годзе харыст Юры Шурбак прыняў абавязкі кіраўніка хору. Ахвярнасць, энтузіязм і агульная дысцыпліна яго ўдзельнікаў спрыялі дасягненню ў кароткім перыядзе высокага мастацкага ўзроўню. Хор выступаў у Сакольскім і Гайнаўскім паветах, а таксама ў Беластоку, у тым ліку на найбольш прэстыжнай урачыстасці 40-годдзя Беларускай сялянска-работніцкай грамады. Яго працай сталі не толькі цікавіцца бельскія ўлады, але і аказваць яму арганізацыйную і матэрыяльную дапамогу. У 1967 годзе ён даў 19 канцэртаў.

Аднак вядучас месца сярод калектываў БГКТ заняў ён у сямідзесятых гадах дзякуючы настойлівой працы чарговага кіраўніка Сяргея Лукашuka. Стаяўся візітоўкай БГКТ на цэлых дзесяцігоддзі.

Выключнае месца ў мастацкім руху займаў эстрадны калектыв «Лявоніха». Шасцідзесятых гадах азnamенаваліся ў Польшчы росквітам вялікіх калектываў песні і танца («Слёнск», «Мазоўша», «Курпе зялёныя» і іншыя), а невялікія маладзёжныя гурты пачалі толькі ўзнікаць. На Беласточыне папярэдзіла іх эстрадная група «Лявоніха» і адразу стала фенаменальнай з'явай. Яе арганізованне было магчымым дзякуючы атрыманню ад уладаў дазволу на

культурную дзейнасць таварыства ў дадатковых пяці штатах і згуртаванню пры БГКТ таленавітых самадзейнікаў. Прадугледжаному напрамку эстраднай працы адпавядала салістка хору Ніна Свентахоўская, якая мела ўжо закончаную музычную школу, валодала шырокім дыяпазонам голасу і прыемнай знешнасцю. Чартовымі канцыдатамі былі члены танцевальнай групы: Янка Крупа і Ліля Гайдук. Яны вылучаліся сярод іншых членаў сваім майстэрствам і, не менш важным у працы эстрады, знешнім прыемным выглядам. Да іх далучылася некалькі харыстаў, у тым ліку Янка Валенцюк, Аляксандр Каліноўскі і Сташак Валенцюк, але яны хутка адышлі. Даўжэй застаўся выпускнік сярэдняй музычнай школы па класе акардэона Янка Гарчыца. Абавязковы ў працы, спакойны ў штодзённым жыцці і дасканалы музыка хутка заваяваў прызнанне членаў групы і сімпатию гледачоў. Крыху пасля да працы была прынята выпускніца педагогічнага ліцэя ў Беластоку Люба Томчык, якая ад першага канцэрта зачаравала гледачоў сваім пяшчотным голасам, чароўным выглядам і прыгожай беларускай мовай.

Эстрадная група «Лявоніха» прыняла назуву ад увядзення ў праграму жартоўнай песні «А Лявоніху Лявон палюбіў» і танца «Лявоніха». З першым канцэртам яна выступіла 13 лістапада 1960 года перад удзельнікамі пленума ГП. Канцэрт усім спадабаўся, але ў праграме яшчэ было мала фальклорных песеняў. Дасканаленнем вакальнай часткі заняўся М. Ануфрыеў, а балетнай — Я. Крупа, ён жа ўзначаліў эстраду. Не хапала добрага рэпертуару. Падборкай яго зацікавіліся дзесяткі дзеячаў, у тым ліку працаўнікі «Нівы».

Арганізацый канцэртаў заняліся штатныя працаўнікі аддзелаў і актыўісты БГКТ. Ускладніліся справы даездаў з канцэртамі ў адлеглыя вёскі. Інструменты, уборы і частку ўдзельнікаў калектыву вазілі аўтамашынай «Варшава», але апошнія члены даязджалі чыгункай, аўтобусамі і нават сялянскімі фурманкамі. З сакавіка 1961 года «Лявоніха» канцэртавала ў дзевяцасабовым складзе і згодна з планам канцэртаў. Пачала карыстасцца аўтобусам БГКТ ЗІС, які таварыства набыло ў пасольстве СССР у Варшаве. Дарагі гэта быў транспарт, але затое надзеіны нават на беластоцкім бездарожжы. Беларускае таварыства зрабіла ўсё магчымае, каб наладзіць працу эстрады. І былі ўзроўні!

Трэцяя частка членаў «Лявоніхі» аплочвалася контрактна ў залежнасці ад ліку канцэртаў. Яны дамагаліся арганізавання максімальнага ліку выступленняў — спачатку па 30 у месяц, па два ў дзень, у тым ліку адзін для школьнікаў. Рэалі扎ванне такога напружанага плана канцэртаў аказалася заданнем даволі складаным. Хутка лік іх быў зменшаны да 20—25 у месяц.

У рэпертуары эстрады дамінавалі беларускія песні, танцы, музыка, сатыра, але былі таксама польскія, рускія і ўкраінскія. У асабовым складзе эстрады захоўвалася талерантнасць для перакананняў і нацыянальных прыналежнасці — лічылася толькі прыдатнасць у працы. Некалькі гадоў кіраўніком эстрады, яе салістам, акардэаністам, канферансье і лектарам быў вядомы дзеяч БГКТ настаўнік Васіль Кардзюковіч. У 1965 годзе да групы далучыўся Янка Блізнюк, які валодаў арыгінальным прыемным голасам, але вызначаўся недысцыплінаванасцю. У тым жа годзе, адразу з конкурсу беларускай песні, у эстраду трапіла амаль на чатыры гады Любіца Сахарчук. Яе поспехі ў конкурсе не гарантавалі паводзін на сцэне. Прыйшлося ёй яшчэ многа працаўцаў над сабою і доўга празмерна нервавацца, што і так знешнє прыемнай дзяячынне прыдавала асаблівую прыгажосць. Каля аднаго года працаўаў у эстрадзе выпускнік хрысціянскай тэалагічнай акадэміі Юры Шурбак, які быў салістам і яе кіраўніком. Свае абавязкі выконваў сумленна. Яго песні ў мяне асабісту вялікага захаплення не выклікалі, але ўвёў ён у вакальную частку праграмы дуэты, квартэты і наладзіў дысцыпліну працы. Некалькі месяцаў працаўаў нават ксёндз (прозвішча тут не важнае), галасісты хлапец з Сакольшчыны, які ведаў і любіў беларускія песні. Праграму эстрады ажывіў прыход у 1965 годзе Марыі Мароз, яе «...вялікае багацце мімікі, ёй уласцівых жэстаў, скромных ды цёплых», — пісала «Ніва». З перапынкамі доўга працаўаў Аляксандр Каліноўскі. Валодаў ён магутным голасам, быў дасканалым гумарыстам, дысцыплінаванным у працы. Але патрапляў адмовіцца ад выезду на канцэрты ў дзень няпэўнага надвор'я або ў неабагрэтыя залы. Салісткамі ў эстрадзе былі таксама Валя Сянкевіч, якая презентавала цікавы рэпертуар і мела прыемны голас; Лена Кабац і Тэрэса Купрыянаўна. У канцы шасцідзесятых гадоў далучыўся саліст Юрка Гаўрылюк, які нейкі час быў яе кіраўніком.

Даволі часта мяняліся танцоркі. Лілю Гайдук змяніла Галіна Ціміцкая, яе — Чэся Сельванюк і Оля Андрэюк (апошняя працаўала амаль восем гадоў). Прычыны былі амаль аднолькавыя — замужжа. Нясталасцю ў працы вылучаліся акардэаністы. Пасля Я. Гарчыцы працаўалі Войтэх Войтах і Станіслаў Станкевіч. Апошні быў цыганом. Было нам тым больш прыемна, што ён пасля заканчэння музычнай школы ўладкаваўся ад 1968 года на амаль пяць гадоў на сталую нялёгкую працу ў «Лявонісе». Трэба, аднак, адзначыць, што ўсе акардэаністы былі таленавітымі музыкамі. За акардэонамі самі не спалі і гледачам гэтага не дазвалялі. Любілі, аднак, недзе ў суботу вырвацца з канцэрта і пайграць ночку на вяселлі за дадатковыя ганаары. Ну што ж, маладосць!

Салісткі эстрады «Ляўоніха» В. Сянкевіч, Н. Свентахоўская, Л. Томчык і яе кіраўнік В. Кардзюковіч. 1964 г. Фотаархіў ГП БГКТ.

Эстрада ніколі не давала таварыству даходу, нават сябе ўтрымаць не магла з увагі на вельмі ніzkую цану білетаў. Першыя гады даход з продажу білетаў ледзь перакрываў кошт паліва для аўтобуса ЗІС, а калі пачаліся яшчэ яго рамонты — бюджет фінансава не выгрымліваў. Прадалі яго мы на металалом для гайнаўскага ПЗГС. Іншай аўтамашыны купіць у той час не змаглі. Прыйомнілі пра старшину Камісіі дзяржайнага планавання Стэфана Ендрыхоўскага, які правёў маладосць у Вільні і прыхільна адносіўся да беларускага руху. Звярнуліся за дапамогай набыцця найбольш дэфіцитнага тыпу аўтамашыны «Ныса» і атрымалі пазітыўны адказ. Змяніўся побыт і сэнс існавання эстрады. Кіраўніцтва ГП магло захаваць зусім сімвалічную цану ўступных білетаў (школьнікам — па 2, а дарослым — па 5 злотых). Эстрада варочалася з двух канцэртаў з торбай грошай, але касір ГП Марыя Савіцкая налічвала ў ёй мізэрную суму драбняку. На нашае шчасце, не трэба было плаціць за школьнія залы і вясковыя святліцы. Важна было, што да насельніцтва найдалей адлеглых мясцовасцей Беласточчыны трапляла беларуская песня, танец, музыка і жывое роднае слова.

Лік канцэртаў эстраднай групы ў паасобныя гады паказвае табліца:

№	Год	Лік канцэртаў
1	1960	10
2	1961	302
3	1962	262
4	1963	194
5	1964	187
6	1965	171
7	1966	188
8	1967	153
9	1968	167
10	1969	176
Разам		1810

Каля 80 % канцэртаў было арганізавана ў вясковых асяроддзях, у тым ліку палова — у Бельскім, Гайнаўскім і Сакольскім паветах. Праўлені аддзелаў БГКТ пры нагодзе канцэртаў актыўізавалі ўсё асяроддзе: гурткі мастацкай самадзейнасці, настаўнікаў, пашыралі падпіску «Нівы», продаж кніжных выданняў таварыства. Слушна пісаў у «Ніве» (1961) Васіль Баршчэўскі: «За час свайго кароткага існавання «Ляўоніха» патрапіла здабыць любоў і аўтарытэт насельніцтва». Тая ж газета пасля сямі гадоў працы эстрады адзначыла, што «Песні гучыць у новым выданні «Ляўоніхі» так добра, што аж патрасаюць... гэта эстрада жыцця і згоднага гучання многіх галасоў. Імклівая і поўная бліскучай інтэлігенцыі і свабоды». Можа, мы празмерна захапляліся дасягненнімі сваёй эстрады, але, відаць, яе праграма глыбока ўзрушала нацыянальныя пачуцці насельніцтва.

19 сакавіка 1965 года ў памяшканні ГП быў арганізаваны тысячны канцэрт і ўрачысты вечар сустрэчы з усімі былымі і дзеяйнымі членамі «Ляўоніхі». У святочным настроі ўспамінам не было канца. Так, моладзь была здольная да ахвярнай працы, але патрабавала належнай апекі і ацэнкі.

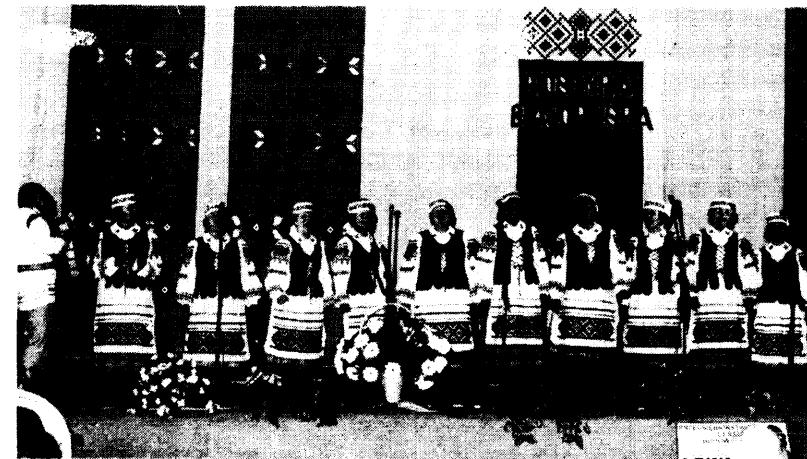
Эстрадны калектыв ГП БГКТ паспяхова канцэртаваў у Варшаве, у тым ліку ў МУС, у Жэшаўскім, Келецкім і Альштынскім ваяводствах, на дзяржаўных святах і на заводах. Аднойчы паехаў я на канцэрт ў вёску Няросяна ў каталіцкай Сакольшчыне, каб прыгледзецца да рэакцыі гэтага насельніцтва ад канцэрта. Перад пачаткам я правёў кароткую гутарку на тэму працы таварыства і яго эстрады, нехта іншы прадаваў беларускія календары і «Ніву». Зала запоўнілася дарослымі гледачамі, дзеткі занялі праходы, падаконнікі, паўлазілі на калені да бацькоў. Пачаўся канцэрт, і ў зале зрабілася ненатуральная ціха. Аказаўся, што жыхары гэтай вёскі, як і ўсяго наваколля, у штодзённым жыцці карыстаюцца беларус-

кай мовай. Аднак з прыезджымі гавораць толькі на «ўрадавай» польскай мове. У кожным выпадку таго патрабуюць ксяндзы. Гледачы былі здзіўлены, што з самога Беластока прыехаў цэлы мікробус артыстаў і ўсе «па-свояму» пяюць і гутараць. Атмасфера ўспрымання праграмы рабілася штораз шчырэйшая. Адны выказвалі радасць смехам, іншыя — слязымі. Нейкая старэйшая жанчына не прадбачыла прынесці насоўку, сцягнула з галавы белую хустку і пачала выщіраць ёю заплаканыя очы. Задаволена ківалі галовамі таксама мужчыны. Пасля заканчэння канцэрта я падзякаваў прысутнічаючым гледачам, а ў адказ пачуліся галасы: «Запрашаем яшчэ раз, прыяджайце часцей!»

Наша бухгалтар Галена Мялешка прапанавала арганізація канцэрту настаўніцкай студыі ў Беластоку з нагоды пачатку школьнага навучальнага года. Зноў уступную гутарку перад канцэртам правёў я, як былы працаўнік гэтай установы. У перапоўненай зале канцэрт прайшоў паспяхова. Тагачасны дырэктар студыі З. Пяткевіч, які паходзіў з так званых «кressau», дзякуючы эстрадзе, сказаў: «Вельмі цікавы, вясёлы калектыв і мае багатую, захапляющую праграму. Мне яна дазволіла ўспомніць сваю маладосць». А настаўніцу польскай мовы Я. Ізыдорчык зачаравала танцевальная пара.

Здараліся таксама арганізацыйныя хібы. Мне надоўта запомніўся такі факт. Празмерна зычлівыя арганізатары пасля канцэрта арганізавалі вечарыну з удзелам эстрады. Чаго больш асяроддзю трэба: супольныя песні, танцы — і noch прайшла. А назаўтра на канцэрты ў Аўгустове каля Бельска і яшчэ ў нейкую вёску польскага этнічнага сумежжа (назвы не памятаю) паехаць не захацелася і канцэртаў не адклікалі. Пагаварылі мы сур'ёзна з членамі эстрады, насельніцтва перапрасілі і дамовіліся на іншыя тэрміны. Першы канцэрт адбыўся, а на другі ў тое ж польскае асяроддзе не даехалі з-за бездарожжа. Гэтым разам абурыўся кіраўнік школы. Прыўлося паехаць асабіста, перапрасіць асяроддзе і паабяцці чарговае арганізаванне канцэрта, але ўжо бясплатна. Перажываў я страшна за яго правядзенне.

Здавалася, нішто не зможа перашкодзіць існаванню эстрады «Ляўоніхай». Адыходзілі адны яе ўдзельнікі, на іх месца прыбывалі іншыя, а такія змены толькі ўзбагачалі праграму. Пры бюджетным забеспечэнні ўсёй дзейнасці БГКТ утрыманне невялікага калектыву было гарантавана, а ўвагу можна было кантроліраваць на яго выкарыстанні. Аднак у другой палове шасцізясятых гадоў усё больш настойліва чуліся галасы прадстаўнікоў некаторых мясцовых уладаў супраць існавання штатнай эстрады. Пропанавалася змяніць умовы працы, згодна з якімі належала палову абавязкаў прысвяціць інструктажу для вясковых самадзейнікаў. Сапраўды, члены эстрады

Гарадоцкі калектыв на аглядзе «Беларуская песня-97» у Беластоку.
Фота С. Грыневіцкага.

былі на інструктарскіх штатах, і некаторыя з іх праводзілі такі інструктаж. Большаясьць не мела адпаведнай кваліфікацыі, была абавязана пастановай презідымума ГП атрымаць яе на працы агульнай камісіі прайнфармаваў яе так: «З мэтай паляпшэння якасці працы самадзейных мастацкіх калектываў мы правялі рэарганізацію нашай эстрады «Ляўоніхай» з намерам гарантаваць ім (самадзейнікам) прафесіянальны інструктаж («Ніва». 1970. № 1). У наступным нумары тая ж газета паведаміла аб трохмесячным перапрынку ў канцэртаванні з увагі на падрыхтоўку вельмі цікавай «больш сучаснай, трошкі біг-бітавай праграмы». Прадугледжвалася ўсяго 8 канцэртаў у месяц, а рэшта часу была прызначана на інструктаж. Павеяла сумам. Тагачасныя члены эстрады не мелі падрыхтоўкі да такой працы і не хацелі яе выконваць. Выключэнне складаў Янка Крупа ды яшчэ, можа, адна асона.

Ёсьць таксама сумненне, ці ў тыя гады насельніцтва добра

ўспрымала б у маленькіх залах біг-бітавую праграму і чаго праз яе ўвядзенне можна было дабіцца.

Мы яшчэ пачяшаліся. Вера Валкавыцкая ў кніжцы «БТСК» (1972) пісала: «Энергія і энтузіазм калектыву, апека ўладаў і сімпатыя публікі запэўнілі «Ляўонісе» новы, другі прыгожы этап яе багатай дзеяйнасці». Улады, на жаль, нашай эстрады тады ўжо рашуча не хацелі, а кіраўніцтва ГП БГКТ прадухліць наступаючага яе ўпадку не здолела. Шматгадовы кіраўнік «Ляўоніхі» Я. Крупа ўспамінае: «Да сёння добра памятаюцца тыя дарогі, вясковыя школкі з нафтавымі лямпамі, халодныя святліцы, у якіх публіка сядзела ў кожухах, а мы, артысты, выступалі ў сцэнічных касцюмах... Пасля зноў канцэрты. На Беласточчыне... Жэшоўшчыне, Альштыне, у наступным годзе зноў у Жэшоўшчыне і Келеччыне. Колькі канцэртаў, столькі новых уражанняў. І апошні канцэрт у Зялёной Гуры ўспамінаў прыкра, таму што апошні — апошні назаўсёды» (Беларускі календар, 1983).

Аб эстрадзе хутка «стала ціха, ціха на ўсёй зямлі», і толькі рэха на прасторах усходній Беласточчыны кволенъка звініць: «Ляўоніха», «Ляўоніху»...

Аляксандр Барычэўскі

Усходняя Беласточчына ў асвяленні «Нашай нівы» за 1907 год

Пачынаючы ад трэцяга нумару «Нашай нівы» за 1906 год пачала ў ёй змяшчашца рубрыка з Беларусі і Літвы. У рубрыцы гэтай паяўлялася кароткая інфармацыя аб розных падзеях з усіх рэгіёнаў Беларусі, а таксама з Літвы, дзе жылі беларусы. Інфармацыя такая, як правила, мела бытавы характар, аднак нярэдка іх аўтары закраналі агульнакультурныя, асветніцкія, а таксама палітычныя пытанні.

Першая даволі грунтоўная вестка аб усходнебеластоцкай вёсцы Клейнікі паявілася ў другім нумары «Нашай нівы» за 1907 год. Аўтарам яе быў Яўген Хлябцэвіч, які падпісваўся псеўданімам «Халімон з-пад пушчы». Ужо гэтая першая публікацыя сведчыла аб tym, што яе аўтар валодае дасканалай назіральнасцю і што аўтэнтызм ды фактологія з'яўляюцца найважнейшымі складнікамі яго публіцыстычнай метадалогіі.

Вось вытрымка з гэтай публікацыі, у якой выступае цікавая сацыялагічная характарыстыка беларускай вёскі з Беласточчыны:

«У Клейніках каля Каляд быў валасны сход, каб зрабіць рахунак (смету) даходаў і расходаў на 1907 год. Пастанавілі расходы паменшыць: «Пісару, — крычалі мужыкі, — трэба зняць усю ссылку, ды яшчэ з пенсіі 150 рублёў, і так яму застанецца 250 рублёў, гэта досі». Аб старшыні пастанавілі: «Цябе старшына летась самі выбіralі, так няма як табе паменшыць пенсію». Няхай астаецца па старому 140 рублёў у год. Але ж калі будеж браць хабары, ды за пажычкі з абчэственнай касы дерці з кожнага па рублю ў свае кішэні, як стары старшина, то адымем ад цябе палову пенсіі, або усю. А суддзям мужыкі сказалі: «Калі пазаводзілі земскіх начальнікаў і суды ад міравых перайшлі ў воласць, мы думалі, што вы, нашы выбарны суддзі «з мужыкоў», будзецце судзіць папраўдзе, хабару браць не будеце, — вось і назначылі мы вам пенсіі: тром суддзям па 36 рублёў, а прадседацелю — 40 рублёў. А выйшла саўсім не так:

«Суддзі з прадседацелем цягнулі добра хабары, ды судзілі не спрэвядліва. Апошні прадседатель — той быў горшы за ўсіх суддзей, некаторыя ссалі мужыцкія кішэні, як паасяты свінню». І за гэта ўсё пастанавіў сход саўсім не плаціць пенсіі суддзям і прадседацелю. «А суддіць мы будзем самі паочараадзі — сказалі мужыкі — бо і так кожны з нас чакае, што яго выбиравуць ў суддзі. Толькі дзеля аднаго гонару пайшоў кожны ў суддзі, а тым часам нашы суддзі апрач пенсіі і гонару яшчэ хабары цягнуць, ня трэба нам такіх!» Гроши на жандармскую кватэру — 12 рублёў — сход пастанавіў не даваць саўсім. Адзін з мужыкоў і кажа: «Хлопцы, дайце яму 12 рублёў, хай бярэ, то не будзе чапляцца» — «недамо, крыкнула грамада, — жандар тут не жывець, дык на што мы будзем гроши даваць на ўсякія глупствы? Калі прыедзе з гораду на два дні, няхай прыходзіць да кожнага з нас — дамо яму куль саломы, няхай ў клуні спіць, — вось яму і кватэра!» Сход гэты быў надта шумны. Некаторыя мужыкі крычалі: «Хлопцы! Забастоўка! Ура! Усюды рух, няхай і ў нас!» А другія казалі: «І дзяды і прадзеды не помніць такога сходу».

Але ж на сходзе не было земскага і прыгавору не напісалі. Прыйгавор будуць пісаць 12 января і разам выбіраці у Гасударственную Думу сваіх людзей». (*Наша Ніва*. 1907. № 2. С. 6.)

Гэтая даўгаватая цытата дасканала характарызуе атмасферу, навеянную рэвалюцыяй 1905 года, калі ўскalыхнулася сялянская маса і, кіруючыся прынцыпам лакальнай дэмакратыі, прагнуга кіраваць сваім лёсам. Ужо ў гэтай карэспандэнцыі Яўген Хлябцэвіч зарэкамендаваў сябе як аўтар, які дасканала валодае публіцыстычным каларытным словам.

У трэцім нумары «Нашай нівы» паявілася новая інфармацыя таго ж Яўгена Хлябцэвіча аб той жа вёсцы Клейнікі. Гаварылася там аб новым валасным сходзе, які быў праведзены 12 студзеня 1907 года. Аўтар вярнуўся ў ёй да ўжо прадстаўленых спраў, звязаных з даходамі мясцовых чыноўнікаў. Наколькі, аднак, у папярэдній публікацыі не называлася ніводнае прозвішча мясцовых сялян, настолькі ў апошнім артыкуле Хлябцэвіч падае прозвішчы тых жыхароў, якія найбольш стойка змагаліся за сялянскія інтарэсы. Публікацыя заканчвалася вымойнай канфлюзіяй:

«Найбольш ваяваў процы валаснога начальства адважны Піліп з Падрэчан. Гаварыў ён аб цемноці мужыцкай, як за кялішак гарэлкі запрадаюцца свайму жа суседу, выбіраючы на п'янную галаву нягоднага чалавека на старшину, пабольшваючы для яго жалаванне і дзеля гэтага плацяць большы мірскі збор. Гутарыў і аб задзіранні старшинскіх насоў і што начальства такое нягоднае трэба гнаць вон, як нахутчэй. Мужыкі на гэтым жа сходзе хацелі Піліпа свайго зрабіць выбаршчыком да Гасударственнай Думы, але ён адрокся,

бо быў няграматны. Тады выбралі двух мужыкоў: першага з вёскі Ступнікі Грыгора Федарука, што на ўсіх сходах цягнуў за сваіх, за мужыкоў, і другога з Пілавай вёскі — Падрэчын, такога ж смелага як і Піліп — мужыка Брука». (*Наша Ніва*. 1907. № 3. С. 6.)

У гэтым жа нумары «Нашай нівы» была змешчана інфармацыя з Новага Беразова, дзе мужыкі пастанавілі ліквідаваць казённую водачную лаўку.

У чацвёртым нумары тыднёвіка ў рубрыцы «Выбары» была змешчана інфармацыя з Нарвы, у якой на з'ездзе «дробных землеўладальнікаў» выбралі на павятовы з'езд двух сялян і двух духоўных. З гэтай жа публікацыі даведваемся, што ў Нарве і Пасынках сяляне выбрали паставіць «...бойкіх і шчырых людзей: аднаго мужыка і так аднаго чалавека, што сам выйшаў з народу і будзе цягнуць за мужыкоў». (*Наша Ніва*. 1907. № 4. С. 5.)

З гэтай жа рубрыкі даведваемся, што ў Белацоцкім павеце выбрана «восем мужыкоў сацыялістам».

У сёмым нумары «Нашай нівы» з'явілася інфармацыя, падпісаная «Н. Паўлюк». Аўтар даволі падрабязна апісаў выбары ў Красным Стоку Сакольскага павета. З артыкула даведваемся, што ў гэтай мясцовасці жывуць жыхары двух веравызнанняў: католікі і праваслаўныя. Аднак католікаў больш, чым праваслаўных. На валасным сходзе людзі падзяліліся паводле рэлігійнага прынцыпу. Ад імя праваслаўных кандыдатаў — член Чорнасоценскага саюза. У выбарах, аднак, прайграў, бо сабраная грамада выбрала двух католікаў. Уз'яраны чорнасоценец пры дапамозе земскага начальніка давёў да паўторных выбараў, у выніку якіх іншоу прайграў разам з іншым праваслаўным кандыдатам. Земскі начальнік, парушаючы закон, паслаў на павятовы з'езд ўсіх чатырох кандыдатаў, двух католікаў і двух праваслаўных. Павятовыя ўлады, аднак, паведамілі, што кандыдатаў павінна быць два, а не чатыры. Аўтар артыкула канстатуе: «Паднялася турака цэлая завіруха, разаслалі па воласці пачтароў і ўсіх нарочных склікаць сход. Сабраўся сход трэці раз. Падняўся крык, шум, гоман, сваркі — але ж і зноў выбралі тых самых людзей, што і першы раз. Вось якая ў нас «свабода выбараў»! Дай Бог больш таіх не бачаці». (М. Паўлюк. З Беларусі і Літвы. *Наша Ніва*. 1907. № 7. С. 7.)

Вельмі каларытны артыкул паявіўся ў рубрыцы «З Беларусі і Літвы» ў восьмым нумары тыднёвіка. Ананімны аўтар у публікацыі пад загалоўкам «Аб выбарах у Гродне» ахарактарызаў губернскі выбарчы з'езд.

«Перад выбарамі, піша невядомы публіцыст, архірэй пайшоў да мужыцкіх выбаршчыкаў і настаўляў іх, што згода з гарадскімі жыдоўскімі выбаршчыкамі, усёроўна што здрада святога крыжа,

Калектыў «Красуні». Сцэна «Шаткаванне капусты». 1997 г.
Фота С. Грыневіцкага.

роднага краю і праваслаўнай веры». (Аб выбарах у Гродне. *Nasha Niva*. 1907. № 8. С. 8.)

З далейшых фрагментаў публікацыі даведваемся, што архірэй, упаўшы на зямлю, палохаў мужыцкіх дэлегатаў рознымі пякельнымі карамі, калі яны асмеляюща галасаваць разам з жыдамі. Даведаўшыся аб tym, што сяляне ўжо паабязвалі галасаваць разам з імі, архірэй заявіў, што дадзенае слова можна зламаць і не баяцца грэху.

Аўтар востра атакаваў архірэя, закідаваючы дзеянасць, накіраваную супраць прынцыпаў хрысціянскай маралі: «І поклік архірэя проціў жыдоў, — напісаў ён, — ці не ёсьць гэта ціхі глум над самым Распятым? І як ганебны сорам не заліў твары «служыцеля» Хрыста пры ўспамінанні, што і сам Хрыстос паходзіў з жыдоўскага роду? Архірэй палохаў пеклам. За што ж? За брацкую людскую згоду, якая патрэбна на тое, каб даць нарэшце мір і спакой змарнаванаму краю». (Аб выбарах у Гродне. *Nasha Niva*. 1907. № 8. С. 8.)

Моцны абвінаваўчы матыў загучэў у канцы гэтага артыкула, дзе аўтар заявіў: «І не ў адной Гродне, а ва ўсім нашым краю рабілася тое самае, і біскупы, і архірэі, і папы, і ксяндзы апанавалі цёмнага мужыка, запалохалі яго пеклам, і мужык не вытрымаў, здаўся.

Чаму гэтае не рабілася ў Рэсеi? Ніводны архірэй не адважыўся вымавіць да мужыцкіх выбаршчыкаў слова. А таму, што там мужыкі ўжо кіруюцца сваім розумам і не дапускаюць архірэй, біскупай і маршалкаў камандаваць сабой». (Аб выбарах у Гродне. *Nasha Niva*. 1907. № 8. С. 8.)

У дзесятым нумары тыднёвіка, у рубрыцы «З Беларусі і Літвы» была змешчана цікавая інфармацыя з Пасынкаўскай воласці Бельскага павета. Публікацыя гэтая вельмі добра адлюстравала практыку тагачаснай паліцыі. Паводле аўтара артыкула Вінцку Грушкі: «Ночаю 18 февраля ў хату мужыка Сцепанюка ў вёсцы Локніцы ўбіўся прыстаў шукаць бунту. Але ж не папаўшы на што цікаве, забраў колькі нумароў «Нашай нівы». А затым напаў на Пісара Валаснога, чаму той выдаець такую «бунтоўскую» газету, ды загадаў, каб нікому не аддаваць». (Вінцук Грушка. З Беларусі і Літвы. *Nasha Niva*. 1907. № 9. С. 7.)

Вельмі істотная публікацыя аўтарства Герасіма Серага з'явілася ў адзінцатым нумары «Нашай нівы». У рубрыцы «З усіх старон» аўтар апісаў новы царкоўны парадіяльны падзел у Чыжаўскай парафіі. У гэтым артыкуле створана цікавая карціна рэлігійных непаразуменняў, якія былі характэрнай з'явай у некаторых рэгіёнах Беларусі. Паслушаем аўтара:

«У 1899 годзе па распараджэнню царкоўнага начальства, без усякай просьбы са стараны мужыкоў, аддзялілі некалькі вёсак з Чыжаўскай парафіі: Курашава, Койлы, Ленево, Лушчы, Ляды і зрабілі з іх асобную парафію «Курашайскую». Мужыкі любілі старую парафію і старыя могілкі, дзе адпачываюць іх блізкія, родныя, бацькі і дзяды, а затым пры усякай царкоўнай патрэбе хіліліся да старой парафіі. Але тамака іх не прымалі, а новай парафіі яны не хацелі. Бывалі нават здарэнні, што і нябожчыкаў хавалі без папа. Сем гадоў ужо клапоцяцца мужыкі, каб іх перанесці да старой царквы. Пісалі яны жалабы да ўсіх, ездзілі да обэр-пракурора Піледаносцева, падавалі прашэнне і цару. Усё дарма. Не дабіўшыся нічога ад духоўнага начальства і цара, упаўнамочаныя з вёскі Ляды звярнуліся ў февралі месяцы гэтага году с тою самаю просьбай да Віленскага Генерал-губернатара. У гэтым прашэнні яны пішуць, што калі Генерал-губернтар не зважыць іх просьбу і не прыпіша да старой царквы, то яны пярайдуць у каталіцкую або ў якую-небудзь другую веру». (Герасім Серы. З усіх старон. *Nasha Niva*. 1907. № 11. С. 7.)

У «Нашай ніве» паяўляліся час ад часу публікацыі, якія сведчылі аб tym, што беларускія жыхары Беласточчыны горача верылі, што новавыбраная Дзяржаўная Дума палепшыць іх лёс. Пацвярджающим фактам у гэтай справе можа быць публікацыя ў рубрыцы «З

Беларусі і Літвы» ў васемнацатым нумары тыднёвіка. Ананімны аўтар паведамляў, што 34 селяніны з вёскі Сычы, сабраныя на сялянскім сходзе, горача падтрымалі дзеянні Дзяржаўнай Думы. У сваёй рэзалюцыі сяляне, між іншым, напісалі: «Мы ад шчырага сэрца верым Гасударственнай Думе і, калі прыдзе час, падтрымаем усімі нашымі сіламі». (З Беларусі і Літвы. *Nasha Niva*. 1907. № 18. С. 9.)

Ананімны аўтар падкрэслівае, што сяляне іншых мясцовасцей прымаюць падобныя пастановы.

У дваццаць першым нумары «Нашай нівы» паявіліся дзве даволі несумішчальныя па сваім значэнні і характеристы інфармацыі. У першай з іх гаварылася, што ў Заблудаве паліцыя арыштавала 14 сялян, якія самавольна пасвілі жывёлу на панскай зямлі. З другой інфармацыі, звязанай тэматычна з мясцовасцю Гарадок, даведваемся, што ў гэтым мястэчку два падпітыя мужыкі началі затрымліваць прахожых. Калі стражнікі іх арыштавалі і паспрабавалі адвесці ў «халодную», сабраўсянатоўп. Дзякуючы ўзнікламу гармідару, падпітыя мужыкі ўцяклі.

У дваццаць трэцім нумары «Нашай нівы» зноў адазваўся Яўген Хлябцэвіч. Яго артыкул меў этнографічныя характеристы. Аўтар дакладна ахарактарызаваў, якога тыпу хаты, гумны і хлявы будуюць сяляне ў Бельскім павеце. З артыкула даведваемся, што мясцовыя жыхары ўзводзяць даволі вялікія хаты даўжынёй 11 аршынаў, шырынёй 9 аршынаў і вышынёй 9 аршынаў. Аўтар са здавальненнем падкрэсліваў, што, паводле царскага ўказу, усе тыя сяляне, якія пярайдуть з цераспалосіцы на хутарскую сістemu, атрымаюць ад дзяржавы бясплатнае дрэва на пабудову хат і іншых будынкаў.

Многа публікацый з усходнебеластоцкай тэматыкай паявілася ў дваццаць чацвёртым нумары тыднёвіка. У першай інфармацыі ананімны аўтар паведамляў, што ранейшая вестка аб арышце 14 заблудаўскіх сялян аказалася недакладнай. У сапраўднасці паліцыя арыштавала 50 заблудаўцаў і пасадзіла іх у беластоцкі астрог.

Другая інфармацыя была звязана з рэлігійнымі непаразуменнямі ў вёсцы Чыжы. Гаварыла яна аб тым, што Гродзенскі архірэй, які нанес візіт ў Бельск, не згадзіўся прыняць прашэння ад сялян, якія хацелі вярнуцца ў старую парафію.

Трэцяя інфармацыя адносілася да судовых парадкаў у вёсцы Ласінка. У сувязі з тым, што аўтар дасканала ахарактарызаваў мясцовыя судовыя адносіны, варта ўважыць прывесці: «У сяле Ласінка Бельскага павета нядаўна разбралася справа ў валасным судзе, вось якая. Мужык з вёскі Іваново Врублеўскі хадеў судом адобраць свае сто рублёў, што пазычыў мужыку Ласінскай воласці. Тады даўжнік быўцам даў суддзям хабару дваццаць рублёў, каб толькі не прысучыць».

дзілі аддаць сто рублёў, што быў вінен. Таксама даў хабару і Врублеўскі, але ж даў больш — дваццаць пяць рублёў. Суддзі ўзялі гроши з абодвух старон, а выйграў дела Врублеўскі.

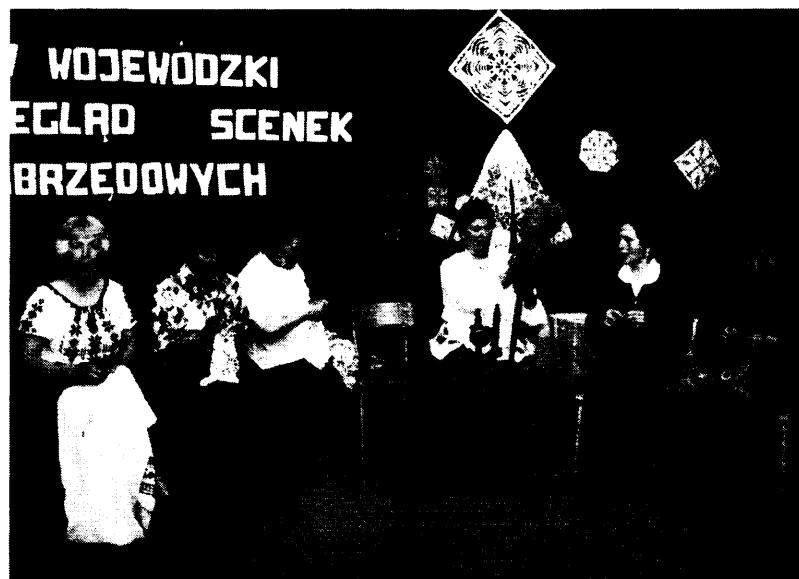
Але ж паглядзіце, што з таго выйшла. Той, што прайграў справу, пацягнуў у суд гэтых валасных суддзей за хабары; ён мае і сведкаў, каторыя бачылі, як суддзі бралі хабара. Тоё самае зрабіў і Врублеўскі, бо вельмі разлазваўся на суддзей, што з сотні сваіх уласных грошай мусіў за нішто аддаць дваццаць пяць рублёў хабара. Хутка мае быць суд. Вось пабачым, як хабарнікі будуць выкручвацца». (Халімон з-пад пушчы. З Беларусі і Літвы. *Nasha Niva*. 1907. № 24. С. 61.)

Новага тыпу паведамленне было апублікована ў дваццаць пятым нумары тыднёвіка. Яго аўтар — Халімон з-пад пушчы (Яўген Хлябцэвіч) паведамляў аб паводцы на рацэ Нараў, якая прынесла вялікія шкоды таксама сялянам вёсак з аколіц Белавежжа, забраўшы з лугу скосаное сена. Аўтар падкрэсліваў, што сітуацыя белавежскіх сялян лепшая, чым іншых, а гэта таму, што яны зарабляюць па рублю ў дзень за змаганне з чарвяком, які энішчае белавежскія сосны. У тым жа нумары паявілася цікавая інфармацыя аб тым, што ў Чыжах, Дубічах і Клейніках са згоды віцэ-губернатора адкрыты бібліятэкі, чытальні.

У наступным, дваццаць шостым нумары «Нашай нівы» ў рубрыцы «З Беларусі і Літвы» той жа Яўген Хлябцэвіч змясціў аж тры паведамленні з трох вёсак. З інфармацыі даведваемся, што 25 ліпеня 1907 года ў Чыжах згарэла сем клуняў і не хапіла вады, каб пагасіць агонь. У Паўлаўскай воласці мясцовыя сяляне выбралі двух дэлегатаў на павятовыя выбары ў Думу. Аўтар напісаў: «Сход выбраў двух добрых мужыкоў: аднаго з сяла Клейнікі — Назарыя Федурыка, а другога з сяла Іваново — мужыка Чарняка. Абодва людзі щырыя і цвёрдыя». (Халімон з-пад пушчы. З Беларусі і Літвы. *Nasha Niva*. 1907. № 26. С. 6.)

У інфармацыі з Паўлаўскага гаварылася аб тым, што дзесяць паліцыянтаў арыштавалі селяніна Пракопа Яблонскага, які заахвочваў сялян, каб пасвілі жывёлу на панскім папары. Яблонскі быў пасаджаны ў беластоцкую турму. У дваццаць сёмым нумары тыднёвіка Яўген Хлябцэвіч паведамляў аб тым, што ў вёсцы Зубава пакончыў жыццё самагубствам шаснаццацігадовы хлапец Вязоўскі, які напіўся праз меру і страціў духоўную раўнавагу.

Яўген Хлябцэвіч змясціў у дваццаць дзесятым нумары «Нашай нівы» досыць доўгую публікацыю, у якой гаварыў аб камасацыі ґрунтаў і ліквідацыі цераспалосіцы ў Бельскім павеце, у вёсцы Гукавічы. Аўтар выступіў тут як гарачы староннік хутарызацыі беларускай вёскі. Сваю публікацыю закончыў ён пазітыўістичным

Калектыў «Рэчанька». Сцэна «Вячоркі». 1997 г.
Фота С. Грынявіцкага.

выкладам рацыянальных кроакаў, якія павінны змяніць характар беларускай вёскі і палепшыць жыщё яе жыхароў.

«Каб паправіць нашу вёску, — напісаў Хлябцэвіч, — трэба завесці валасныя, уездныя, губернскае самаўпраўленне, трэба зменшыць акцызы, падаткі, трэба, дабыўшы зямлі, упарадкаваць шнуры мужыцкія; напрыклад, у нас у гаспадара зямля ў двух- трох месцах, а то і больш, раскінута па кавалачку; трэба скругляць зямлю, трэба даваць мужыку пажычкі, за малы працэкт, на паляпшэнне гаспадаркі, трэба завесці гаспадарскія хаўрусы, склады гаспадарскіх струмантаў, семені, штучнага гною, школкі гаспадарчыя, пробныя палі, музеі, чытальні, сельскія банкі, адным словам, трэба, каб кіпела жыщё, як у катле вада, трэба, каб народ жыў у свободнай працы. А цяпер у нас пакуль што як на могілках». (Халімон з-пад пушчы. З Беларусі і Літвы. *Nasha Niva*. 1907. № 29. С. 6.)

У трывцаць першым нумары «Нашай нівы» аўтар, які падпісаўся псеўданімам Баўтрук, апісаў замяшанне, якое наступіла пры выбарах у Думу ў Саколцы. Аўтар зварнуў увагу на непаразуменне паміж

Калектыў «Цаглінкі» з вёскі Старое Ляўкова ў час абрадавага агляду 1997 г.
у Нарве з інсцэніроўкай «Купалля». Фота С. Грынявіцкага.

праваслаўнымі і католікамі і закончыў сваю публікацыю гарачай канклюзіяй: «Цёмны ў нас народ, туды ідзе, куды яго накіруе, ці папы, ці ксяндзы, а без іх ён яшчэ не ведае, куды яму прыпыніцца, не вывучыўся сам разбіраць, хто яму прыяцель і брат. Мала наўку ў нас, мала вучылішч, няма бібліятэк, ні чытачоў газет.

Жыды, тыя более абраузованыя і разумеюць палітыку; злучыўшыся, выбралі, кажуць, доктара, чалавека прагрэсіўнага, стаіць за свабоду». (Баўтрук. З Беларусі і Літвы. 1907. № 31. С. 7.)

У гэтым жа нумары тыднёвіка была апублікавана інфармацыя Я. Хлябцэвіча аб перыпетыях, звязаных з адкрыццём бібліятэкі ў Клейніках. Аўтар сцвярджае, што падпіты селянін Піліп пераканаў грамаду не адпускаць на бібліятэку дваццаць рублёў у год. «Эх як падумает, — заканчвае аўтар, — колькі з-за гарэлкі робіцца ў нас усякага сораму! Ну няхай ужо чалавек праціў сваё сумленне, але нашто ж другім свінню падкладаць! Мо каму б хацелася пачытаць кніжку, а не мокнучь у гарэлцы». (Халімон з-пад пушчы. З Беларусі і Літвы. *Nasha Niva*. 1907. № 31. С. 6.)

Многія іншыя публікацыі «Нашай нівы», тэматычна звязаныя з усходнімі Беласточчынай, таксама датычылі справы арганіза-

ных тады вясковых бібліятэк. Як ужо было сказана, не ўсе жыхары вёсак згаджаліся, каб у іх мясцовасцях дзейнічалі кніжныя пляцоўкі. З «Нашай ніві» даведваемся, што таксама ўлады праяўлялі дзіўныя адносіны, калі не да саміх бібліятэк, дык да сабраных у іх кніжак. Так аўтар, падпісаны псеўданімам «Нело», у трыццаць пятых нумары «Нашай ніві» паведамляў наступнае: «24 лістапада ад Гродзенскага губернатара выяхаў чыноўнік «асобных паручэній», — рабіў равізію ў асобных бібліятэках Бельскага павета (у вёсках Шчыты, Кляйнікі і Дубічы Царкоўныя). Равізія рабілася пасля даносаў людзей, каторым не спадабалася праца дзеля прасвярдлення народа. Чыноўнік, разгледзеўшы ў спіске кніжак, прызнаў, што кніжкі Дастаеўскага, Таўстога, Карабенкі (хача ўсе дапушчаны цэнзурай) не павінны быць у бібліятэках для народа: заведуючых бібліятэкамі настрашыў, што іх пакараюць за тыя кніжкі». (Нело з Беларусі і Літвы. *Nasha Niva*. 1907. С. 8.)

Бібліятэчнай справы датычыць таксама публікацыя з апошняга за 1907 год трыццаць шостага нумара «Нашай ніві» аўтарства Яўгена Хлябцэвіча. Публіцыст гаворыць у ёй аб камплікацыях, звязаных з адкрыццём бібліятэкі ў вёсцы Шчыты. Бібліятэка гэтая, нягледзячы на згоду з боку ўлады, не магла дзейнічаць, бо мясцовая грамада не хацела выдзеліць дваццаць рублёў у год на яе ўтриманне. Аўтар закончыў публікацыю горкім зваротам да мясцовых сялян: «Ці ж вы хочаце, каб сыны і ўнуکі вашы жылі ў такой самай цемнаце, як вы жывеце. Памятайце, што ідуць новыя часы і без навукі цяпер ўжо не празывеш, як раней». (Халімон з-пад пушчы. З Беларусі і Літвы. *Nasha Niva*. 1907. № 36. С. 6.)

Калі падлічыць усе публікацыі, змешчаныя рэдакцыяй «Нашай ніві», галоўным чынам у рубрыцы «З Беларусі і Літвы», дык дойдзем да вываду, што колькасць інфармацыі аб усходній Беласточчыне, перад усім ад Бельскім павеце, значна перавышае колькасць артыкулаў, прысвячаных якому-небудзь іншаму беларускаму рэгіёну. Найбольшыя і, па сутнасці, найцікавейшыя публікацыі належалі Халімону з-пад пушчы, гэта значыць, Яўгену Хлябцэвічу, які дасканала разбіраўся ў спецыфіцы жыцця сялян на Бельшчыне і шырока інфармаваў аб ім чытчачоў «Нашай ніві». З гэтага можна зрабіць вывод, што ўсходнебеластоцкі рэгіён займаў у тыднёвіку прыярытэтную пазіцыю.

Практычна ўсе інфармацыі аб жыцці нашых продкаў адзначаліся факталагізмам і аўтэнтызмам. Аднослісця яны да ўсіх сфераў тагачаснага беларускага жыцця, і, чыгтаючы іх сёння, бачым калагартную і пластычную карціну побыту беларусаў пачатку XX стагоддзя. Дзякуючы «Нашай ніве» даведваемся аб многіх фактах, якія мелі трагічныя або драматычныя характар, але побач з гэтым тыднёвік часта інфармаваў аб здарэннях смешных і камічных.

Істотную пазіцыю ў публікацыях аб усходній Беласточчыне займалі інфармацыі, прысвечаныя палітычным падзеям у тагачаснай Расійскай Імперыі. На першае месца ў гэтым аспекте высоўваюцца весткі, звязаныя з выбарамі ў Дзяржаўную Думу. Характар гэтых вестак сведчыць адназначна аб tym, што беларусы з усходній Беласточчыны моцна верылі ў тое, што дэмакратычна выбраная Дума станеца паслядоўным абаронцам пакрыўджаных грамадскіх слав'ё і жыщё сялянскіх мас палепшыща.

З цэласці інфармацыйных матэрыялаў аб усходній Беласточчыне і яе беларускіх жыхарах вынікае, што агульны іх ідэйны накірунак меў пазітыўныя характеристары. Аўтары інфармацый горача верылі, што шлях пашырэння асветы, мадэрнізацыя апрацоўкі зямлі, аб'ядноўванне сялян ў рознага тыпу хаўрусы і згуртаванні можа палепшыць жыццё народа.

Ідэя рэвалюцыйных пераўтварэнняў, праведзеных шляхам грамадскага гвалту, прымусу і тэрору, увогуле на старонках «Нашай ніві» не з'яўлялася.

Уладзімір Юзвюк

Мастацтва Я. Драздовіча на Беласточчыне (Да 110-годдзя з дня нараджэння)

Беларускі графік і жывапісец Язэп Драздовіч нарадзіўся 13.10.1888 года ў вёсцы Пунькі Дзісенскага павета Віленскай губерні (РБ). Вучыўся ў Віленскай рысавальнай школе, а пасля быў настаўнікам малявання ў школах Віленшчыны. Працаўваў таксама графікам у сатырычным часопісе «Маланка», выконваў замалёўкі старадаўнія архітэктуры, пейзажаў і прылад працы, займаўся кніжнай графікай, прыкладным мастацтвам, запісваў беларускі фальклор. Памёр у 1954 годзе.

У шасцідзесятыя гады яго мастацтва трапіла ў Беларускае грамадска-культурнае таварыства ў Беластоку, якое, нічога не ведаючы аб мастаку, пачало яго выкарыстоўваць у сваёй культурнай дзеянісці. Хіба на гэтым усё і закончылася б, каб у канцы 1995 года БГКТ не наведаў віцебскі мастак В. Шчасны ў пошуках твораў Я. Драздовіча для арганізаванага музея.

Першыя дні яго побыту на Беласточчыне вынікаў не прынеслі. Амаль усе беластаччане, якія ў свой час сустракаліся з мастаком, ужо адышлі. Але на сустрэчы з В. Шчасным чытанне ўспамінаў Я. Драздовіча прыгадала мне, што некалькі гадоў раней я атрымаў ад Надзеі Бірук фота: шыльду кааператыва «Сяўба» ў Беластоку, якую мастак выканаў у палове трыццатых гадоў. Яе фота я прынёс. Захаваўся выразна змест: «Кааператыву выдавецка-асветнага таварыства «Сяўба» ў Беластоку з амежаванай адказнасцю» і малюнак сейбіта паміж тэкстамі. Шыльда паслужыла фонам для дзеячаў ТБШ з Вільні: Ігната Бакуновіча, Васіля Лукашыка і некалькіх мясцовых актыўісташ, у тым ліку сакратаркі кааператыва, упамянутай вышэй Н. Бірук. Бюро ТБШ размяшчалася ў двух пакоях дома Варэнгольца ў Беластоку, па вуліцы Ліповай, 8, насупраць царквы. Н. Бірук была членам мастацкага калектыву, у якім спявала і танцевала «Ляўоніху». Займалася распаўсюджваннем газет і кніжак, якія кааператыву атрымліваў з Вільні. «Палітыкай не займала-

ся,— успамінае,— не ўваходзіла нават да кладоўкі, у якой гаспадарылі прадстаўнікі пасольскага клуба «Змаганне» і ТБШ. Сярод іх найбольшай рэвалюцыйнай актыўнасцю выпучаўся Васіль Лукашык». Што за іронія лёсу!

Наш віцебскі госьць быўшым крыху павесялеў ад знаходкі маленькага фота шыльды, папрасіў зрабіць яе ксеракс і прадоўжыў знаёміць нас з успамінамі Я. Драздовіча. Мяне зноў заінтригавала вытрымка, у якой ён назваў малюнак беларускай вёскі. Прывомніліся аграмадныя палотны БГКТ, на адных з якіх сапраўды былі намаляваны хаты з круглякоў. Хатаў такіх на Беласточчыне ўжо няма, але ўражвала дасканала захаваная перспектыва малюнка, асабліва з адлегласці 10—15 метраў. «Так, гэтая частка ўспамінаў адносіцца да сцэнічнай дэкарацыі, намаляванай маслянымі фарбамі з абодвух бакоў, якую выкарыстоўвала беларускае таварыства. Імі карысталіся самадзейнікі пры арганізаванні канцэртаў як упрыгожаннем сцэнаў»,— з пэўным сумненнем у іх захаванне сказаў я, а пацвярдзенне адразу знайшоў у беларускім календары на 1966 год. Чакаючы старшыню ГП БГКТ Янку Сычэўскага, мы з трывогай меркавалі: захаваліся ці загінулі?

Мне прыпаміналіся некаторыя інфармацыі нашых старэйшых дзеячаў, асабліва Піліпа Кізевіча, Кастуся Сідаровіча, Антона Кавальчука і іншых. У 1933 годзе беластоцкія дзеячы ТБШ вырашылі арганізаціаць гала-канцэрт свайго калектыву ў Беластоку і запрасіць на яго прадстаўнікі мясцовых улад. Дэкарыраваць сцэну ў зале яўрэйскіх арганізацый па вуліцы Я. Кілінскага даручылі Я. Драздовічу. Мастак прысутнічай на рэпетыцыі і замест таго, каб дэкарыраваць паперай, запрапанаваў больш трывалую, многаразовага выкарыстання, на палатне. Ледзь знайшліся гроши на яго набыццё. Не было вялікага памяшкання, у якім можна было бы выканаць малюнкі. Таму мастак пачынаў іх у хаце, а канчаў на панадворку (у П. Кізевіча або у К. Сідаровіча). Грошай за выкананую працу арганізатары канцэрта таксама не мелі. Дзеля іх здабыцця вырашылі арганізаціаць у бліжэйшых мястэчках канцэрты свайго калектыву. Але не ўсе ўдаваліся. Аб адным расказаў жыхар вёскі Міневічы, дзеяч Незалежнай сялянскай партыі Мікалай Мароз. Канцэрт такі быў арганізаваны ў Заблудаве. Але пад націскам паліцыі ў апошні дзень уласнік залы адмовіўся прыняць самадзейнікі. Іх спрэчкі прыцягнулі ўвагу мясцовых яўрэяў, якія самі знайшлі іншую залу, выкупілі частку ўступных білетаў і паведамілі моладзь навакольных вёсак аб пагрозе зрыву канцэрта. Трэба заўважыць, што ў міжваенны перыяд заблудаўскае асяроддзе было ў нацыянальных адносінах моцна падзеленае, а яго асноўная частка — яўрэі падтрымлівалі беларусаў. Гэтым разам каталіцкія праўра-

Малюнак Я. Драздовіча «Беларуская вёска». 1933 г. Фота С. Грынявіцкага.

Малюнак Я. Драздовіча «Краявід з бярозкамі». 1933 г. Фота С. Грынявіцкага.

давыя мяшчане хутка арганізаваліся ў «баёўку», але, зауважыўшы растучы натоўп вясковай моладзі, авантуры не паднялі. Наш расказчык, хоць і не надта багаты, даў на канцэрт 2 злотыя.

Мастак быў, відаць, захоплены атмасферай у калектыве і ТБШ, калі, прадбачачы чарговыя фінансавыя цяжкасці ў разліках за працу, запрапанаваў выкананне іншых двух палотнаў. Але і на гэты раз кааператыву «Сяўба» грошай не меў, нават на палатно. Хіба па гэтай прычыне ён вырашыў маляваць пейзажы на адваротным баку палотнаў.

Выкананая ім сцэнічная дэкарацыя ўжывалася рэдка. Улады ўсё больш настойліва началі перашкаджаць дзеянасці ТБШ і звязанаму з імі калектыву ў арганізаванні канцэртаў. Каля 1936 года ліквідавалі кааператыву, пачаўся занядаб падмастакага самадзейнага руху, распаўся таксама калектыву у Беластоку. Частку яго маёmasci, у тым ліку музычныя інструменты і дэкарацыйныя палотны, забраў член калектыву беластаччанін Кастусь Сідаровіч, які закінуў іх на гарышча свайго дома. Не запярэчылі гэтому дзеячы ТБШ, ні тагачасныя ўлады толькі таму, што К. Сідаровіч да ніякіх партый не належалаў, быў, аднак, бязмежна адданы беларусчыне. Пасля інструменты ён, як кантрабасіст, крыху выкарыстоўваў, а палотны праляжалі ў забыцці каля трыпцаци, багатых на гістарычныя падзеі, гадоў.

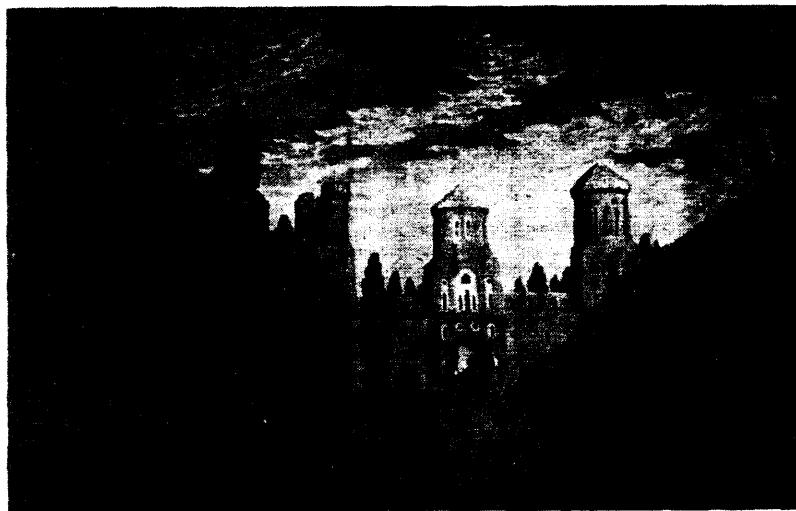
Недзе на пачатку шасцідзесятых гадоў прысутны на канцэрце эстраднай групы ГП БГКТ «Ляўоніха» Піліп Кізевіч праінфармаваў мяне аб захаваных дэкарацыйных палотнах ТБШ, якія ўпрыгожылі б

сцэну эстрады. Прыйшлося ветліва напрасіцца на гутарку з К. Сідаровічам і на агледзіны*. Паднішчаныя цымбалы, трубы і кантрабас добра гурухання не зрабілі, а перадаць іх беларускаму таварыству апякун не пагаджаўся. Быў больш прыхільны да перадачы палотнаў. Хутка справу разгледзеў презідыум ГП, адны яго члены дамагаліся звароту іх як мага найхутчэй, іншыя скіяліся да нейкай формы падзякі за перахаванне. Урэшце прызналі дзве тысячи злотых узнагароды (тагачасная аднамесячная сярэдняя ўкраіне зарплата) і палотны апінуліся ў беларускім таварыстве.

Першыя спробы выкарыстання згодна з прызначэннем паказалі, што будуць яны хутка знішчаны, і каб гэтага пазбегнуць, малюнкі былі абшыты моцным зялённым палатном і накручваліся на шчабельчатыя валкі. Такая канструкцыя аказалася не надта выгадная ў транспарце, асабліва мікробусе «Ныса», якім карысталася эстрада. Палотны паціху зноў былі саскладаваны ў магазіне ГП БГКТ разам з малапатрэбнымі кніжкамі і забыты на чарговыя трывіальныя гадоў. У гэтым прычына іх захавання ў такім дасканальным стане. Эстрада «Ляўоніха», для якой яны прызначаліся, дала яшчэ каля 1300 канцэртаў у розных сцэнічных умовах — знішчэнне палотнаў было б непазбежнае.

На працягу ўпамянутых дзесяцігоддзяў змянілася каля дзесяці працаўнікоў БГКТ, якія былі адказныя за маёmasci арганізацыі,

* У 1960—1969 гадах я быў адказным сакратаром ГП БГКТ.

Малюнак Я. Драздовіча «Замак». 1933 г. Фота С.Грыневіцкага.

Малюнак Я. Драздовіча «Краявід з елкамі». 1933 г. Фота С. Грыневіцкага.

двойчы праводзіліся капітальныя рамонты памяшкання, а палотны ў чахлах стаялі ў куточку гарышча, дзе ніякія рамонты не праводзіліся. З асобай Я. Драздовіча мастацкія дэкарацыі звязваў, маўбыць, толькі адзін шматгадовы рэдактар «Нівы» Георгій Валкавицкі.

Цяпер хапіла толькі расчыніць дзвёры памяшкання, каб угледзець найвышэйшы скрутак — палотны Я. Драздовіча. Агледзелі мы адну іх старонку, пасля другую, і наш віцебскі госць не вытрымаў: «Ці ж гэта малюнкі Драздовіча?» — недаверліва спытуя. І тут мне прыпомнілася, што абшывальнік палотнішчай меў цяжкасці з захаваннем метрычкі ў рагу аднаго малюнка. Мы чарговы раз адварнулі палатно і ўбачылі: «Я.Д. 1.VI.33». Усё супадала з успамінамі мастака: яго ініцыялы і нават год выканання малюнкаў. Малюнкі вясковай хаты і краявіду з бярозкамі маюць памеры 440×225 сантиметраў, а малюнкі замка і краявіду з елкамі — 400×270 сантиметраў. Іх мерытарычную ацэнку пакінем спецыялістам. «Гэта адкрыццё, — паўтарыў некалькі разоў мастак В. Шчасны, — спадчына ўсяго народа! Што нам зараз рабіць?» Пачаў мне ўзрушана дзякаваць быццам за нейкі герайчны пачын, а фактычна ў недапільнаванні належнага выкарыстання дэкарацый у працы эстрады на карысць насельніцтва. А мы са старшинёй ГП БГКТ зусім спакойна запэўнілі госця, што гэтая спадчына будзе захоўвацца ў

Беларускім музеі ў Гайнавіцы, дзе ўжо сабрана частка экспанатаў і арганізуецца аддзел жывапісу беларускіх мастакоў.

Пасля гаварылі ўжо без прысутнасці госця, што трэба ж было на далёкай Віцебшчыне пачаць арганізаванне музея Я. Драздовіча, каб у Беластоку знайшліся невядомыя больш нідзе дагэтуль яго сцэнічныя дэкаратыўныя творы.

ЛІТАРАТУРНАЯ ЧАСТКА

Да 40-годдзя творчасці Віктара Шведа

24 сакавіка 1997 года адбылася сустрэча ў Галоўным праўленні БГКТ з вядомым дзеячам і беларускім паэтам Беласточчыны Віктарам Шведам. Паэт нарадзіўся ў вёсцы Мора, былога Бельскага павета, закончыў агульнаадукацыйны ліцэй з беларускай мовай навучання ў Бельску, а вышэйшую адукацию (два факультэты) атрымаў у польскамоўных вузах нашай сталіцы і толькі пасля закончыў аддзяленне беларускай мовы Варшаўскага ўніверсітэта. З беларускім рухам у Польшчы звязаўся ён ад пачатку заснавання БГКТ.

На хвалах каstryчніцкай адлігі ў Польшчы, накіраваных у значнай частцы супраць усходній славяншчыны («рускіх»), адчуў крыўду і ў адчай даў становічы адказ першым сваім вершам «Я — беларус», які быў апублікованы ў «Ніве» 24 сакавіка 1957 года. А за ім пісаў іншыя. Паэзіі прысвяціў жыццё.

Рэдка, аднак, здаралася ў нашай літаратуре, каб першы верш быў так дасканалы па форме і зместу, каб ён стаў дэвізам жыцця паэта і яго пакалення, каб пачынаючы паэт адразу заваяваў прызнанне чытачоў.

Аб гэтым і ўсёй яго творчасці гаварылі ў час упамянутай сустрэчы сімпатыкі паэзіі Віктора Шведа, госці, а паэт чытаў свае вершы.

Жадаєм яму добраю здароўя, далейшай плённай працы і многіх гадоў жыцця.

Выдаўцы

Віктор Швед

Я — БЕЛАРУС

Я — беларус, рос у народнай гушчы,
Сярод палёў, уквечаных лугоў,
Пад дзіўны гоман Белавежскай пушчы,
Пад заліўныя трэлі салаўёў.

Я — беларус, рос у сялянскай хаце,
Праз спарахнелы ракаваў парог.
Любоў да спрацаваных бацькі, маці
У глыбіні грудзей сваіх збярог.

Я — беларус, я сваёй роднай мовы
Яшчэ дзіцём вучыўся ад бацькоў.
Таму адно з той мовы нават слова
Мне даражэй, чым з іншых сотні слоў.

Я — беларус і гэтым ганаруся.
Усім душу сваю магу адкрыць:
Ніколі і нідзе не адракуся,
Што беларусам жыў і буду жыць!

24 сакавіка 1957 г.

СЯМЕЙНЫ СТОЛ

На штодзень бедны, а багаты
Толькі ў вялікія быў святы.
За тым сталом усёй сям'ёю
Мы ласаваліся ядою.
Быў на стале заўжды хлеб чорны
З муکі, намолатай у жорнах.
Белай настольніцай накрыты
З родным узорным каларытам.
За тым сталом, пад абразамі,
У вэлюме калісці мама
З татам сярод гасцей сядзелі
На ўласным радасным вяселлі.
Тут за сталом псалтыр чыталі,

Калі дамашня ўміралі,
Свячу грамнічную свяцілі
Прад сном іх вечным у магіле.
Мама штодзённа на каленях
Стаяла ў шчырасным маленні
Перад столом, пад абразамі,
Каб Бог апеку меў над намі.
Я пад столом з малодшым братам
Гульняў дзіцячых меў багата.
А за столом рашаў я потым
Усе дамашняе работы.
Наш стол — сямейнае багацце,
Стайць у апусцелай хаце.
І ён яшчэ жыве няспынна
У нашых цёплых успамінах.

СЯМЕЙНЫ ЗДЫМАК

Дзядзьку вайна ў Сібір загнала
І ён абжыўся за Уралам.
Пісаў ён брату: «Як магчыма,
Прышлі ты мне сямейны здымак».

У Вілька атэлье мы скора
Паехалі ў суседні горад.
Фатограф спраўна, з пачуццём,
У кадры затрымáў жыццё.

Шаную здымак, на каторым
Бацькам было па гадоў сорак.
Адсвяткавала сястра Ніна
Дзесятую ўжо гадавіну.

А я на ім, русагаловы,
Быў хлапчуком шасцігадовым.
А брату Пеціку тады
Стукнула толькі два гады.

І гэты здымачак адзіны
З маіх дзіцячых успамінаў.
Мой даражэнкі дзядзька Якаў,
Табе за гэты здымак дзякую!

ІКАНАПІСЕЦ

Міхасю Пячонку прысвячаю

Над дошкай схіліўся Міша,
Твар у яго такі натхнёны.
З вялікім хваляваннем піша
Ён візантыйскую ікону.

І ажывае раптам дрэва,
Пад майстра спраўнаю рукою,
Царкоўныя ўжо быццам спевы
Чутны над постасцю святою.

І твары мрояцца манахаў
У дауніх монастырскіх келлях,
Што з творчым величным размахам
Іконы распісаць умелі.

Мастак з душэўнай асалодай
Вобраз ажыццяўі Ісуса.
І будуць да Хрыста заўсёды
Маліцца людзі Беларусі.

ПРАВАСЛАЎНЫЯ ПАЛЯКІ

Тутэйшымі быць многім надаела
І аставацца імі — не прымус.
Адвагі не хапае сказаць смела
І канчатковая: «Я дык беларус!»

Між намі адшчапенцаў шмат усякіх,
Украінцамі многа стала з іх.
У модзе праваслаўныя палякі.
І з кожным днём тут штораз больш такіх,

Што хочуць большасці прыпадабацца,
Імкнучыся да гэтага ўсяляк.
І беларусамі не хочуць аставацца,
Што хоць і праваслаўны — ён паляк.

І хутка знікне іншасці адзнака,
Адбудзецца працэс у іх такі:
Яны ўжо праваслаўныя палякі,
Наступны крок у іх — каталікі.

ШТУЧНЫ ПАДЗЕЛ

Даўным-даўно нас дзеляць так,
Хоць і адзін у нас Ісус:
Калі каталік ты — паляк,
А праваслаўны — беларус.

Шмат маём беларускіх сёл
З роднай гаворкай з даўніх год.
Ды ёсьць царква тут і касцёл,
Яны вось дзеляць наш народ.

І барацьба за душы тут
Ідзе праз многія гады.
Часта не ведае ўжо люд,
Хто ён, які ён сапраўды.

Калі ж, аднак, падзел такі
Штучна праводзіцца наўкол,
Тады ці ж варта, землякі,
Насілу ціснуцца ў касцёл?

НАШ ГОРАД

Горад наш родны над рэчкай Бялкай,
Хвалюе нас твой рост небывалы.
Ты расцвітаеш з уздымам палкім,
Павырасталі наўкол кварталы.

Ты хрысціянскіх святыняў поўны,
Купалаў стройных, спічастых вежаў,
Ты і касцельны, ты і царкоўны,
Ты нам адзіны, да нас належыш.

Малой айчыны горад сталічны
Лучыць усіх жыхароў сваіх сёння.
Іх спалучае герб сімвалічны,
Польскі Арол з беларускай Пагоняй.

Павінны жыць мы дружнай сям'ёю
Па-хрысціянску, з верай глыбокай
Ва ўсеагульнае шчасце людское,
У нашым доме, у Беластоку.

ВАДАСХОВІЩЧА

*Жыхарам памёршых вёсак
прысвячаю*

Нашы вёскі Лука і Рудня,
Боўтрыкі і Гарбары
Канулі ў агромністай студні
Бяследна і без пары.

І знікнулі тут назаўсёды
Сялян гэтых вёсак сляды,
Загінуў след працы народа
У хвалях сцюдзёной вады.

І ўжо на пытанне такое:
— Дзе нарадзіўся, дзе рос?
Пачуем: — Пад гэтай вадою
З зямелькай звязаўся мой лёс.

Памёршым спакойна не спіцца,
Па смерці ўтапілі тут іх.
Не прыйдзе пад крыж памаліцца
Ніхто і ніколі з жывых.

Прыедуць у святы і будні
Турысты з усіх гарадоў
На магілы Лукі і Рудні,
Боўтрыкаў і Гарбароў.

РАЗВІТАННЕ

Заўжды хвіліны развітання
Навейваюць адвечны сум,
Спіняюць безліч спадзяванняў
І мноства нечаканых дум.

Многапакутны твар жаночы.
Яшчэ ў адчыненых дэвярах
Мужчына сумнія мяў вочы
І горач нейкую ў грудзях.

Яна пабегла па пероне,
Рукой махнуўшы наўздагон.
Ды цягніка ўжо не дагоніць...
Ад'ехаў. І ад'ехаў ён.

І будзе новае чаканне
На надыходзячы цягнік,
Чарговае зноў развітанне,
Чуллівых сэрц балючы крык.

СЫШЛІСЯ НАШЫЯ ДАРОГІ

Дарог жыццёвых вельмі многа
Мы змералі ступнямі ног.
Наша супольная дарога
Нас прывяла на наш парог.

І мы шчаслівия сягоння,
Так вельмі хочацца нам жыць.
І нашых сплесценых далоняў
Ніхто не зможа раздзяліць.

І глыбіня пачуццяў шчырых
Змяце капрызлівы настрой.
Мы будзем жыць у шчасці, міры,
Мы будзем цешыща сабой.

Сышліся нашыя дарогі
У наш жыцця супольны шлях.
У сэрцы шчасція вельмі многа
І безліч радасці ў вачах.

НАШ ЛЕС

Лес дрымучы, ў тваіх нетрах
Колькі ж казачнай красы!
Тваё чыстае паветра
Поўняць птушак галасы.

Паміж меднастволых соснаў
Разаслаўся дываном
Каляровы свет дзівосны,
З рознай ягадай, грыбом.

Тут каханая жанчына
У кустах брыдзе густых,
Сабирае мне маліны,
Поўняцца ёй жмені ў міг.

Быццам сэрца на далоні
Мне нясе багровы дар.
Так шчаслівы я сягоння,
Да здзяйснення безліч мар!

МАЁ СОНЕЙКА

Ты сонейка, што ззяе мне і ўночы,
У цемрадзь пасылае свой прамень.
Трапляе ён у змучаныя вочы
І ў заўтрашні мяне кіруе дзень.

А раніцою, сонейкам сагрэты,
Імкнуся я да новага жыцця.
І як мне сапраўды не быць паэтам,
Калі ў душы так многа пачуцця.

Калі знікаюць жудасныя хмары
З маіх заўжды азмрошаных нябёс,
Калі настаў час збыцца майм марам,
Зноў усміхнуўся мне ласкавы лёс.

Дык будзь заўсёды, сонейка, са мною
І сагравай мяне сваім цяплом.
Хачу заўжды быць, сонейка, з табою
І цешыща адроджаным жыццём.

ТАЛІСМАНЫ

У парку знайдзены каштан,
Што кінула пад ногі восень,
Мне мілая як талісман
Дала, каб шчасцейка прыносіў.

І я забраў яго з сабой
Да Беларусі сінявокай,
І ён бадзёрыць мой настрой,
Калі сумую адзінокі.

Не адзінокі я зусім,
Каштан багровы грэю ў жмені,
Сцяжынкамі вандрую з ім,
Ён у маёй жыве кішэні.

Мілай вязу я ў Беласток,
Мо з талісмана нейкай сілай,
Кляновы залаты лісток,
Які мне восень падарыла.

ВЕРНАЯ ТЫ АДНАМУ

У сапраўднасці ці жартам
Вось ты сцвердзіла чаму,
Што ў жыцці зусім не варта
Вернаю быць аднаму?

Калі па табе сумую,
Адгадаць магу наўрад,
У жыцці як ты стасусш
Свой загадкавы пагляд?

Цяжка мне, аднак, паверыць,
Што, калі мяне няма,
Адчыняеш іншым дзвёры,
Што ты ў хаце не сама?

Я за жарт гэта ўспрымаю,
Дык упэўнены таму,
Што ты аднаго кахаеш,
Верная ты аднаму.

О ВЫ, ШЧАСЛІВЫЯ ХВІЛІНЫ

О вы, шчаслівая хвіліны,
Вярніцеся ка мне ізноў.
Аддайце мне маю жанчыну,
Маё жыццё, маю любоў.

Бо толькі з ёю, толькі з ёю
Магу я спалучыць свой лёс.
Інакш не буду мець спакою,
Шчасця не вымалю з нябёс.

Мы цешыліся, быццам дзеци,
Мы насычаліся сабой.
Найшчаслівейшыя на свеце
Былі мы цэласцю адной.

Нас не раздзеліць нечакана
Надта складанае жыццё.
Імкнуся сэрцам да каханай,
Сваё нясу ёй пачуццё.

ВЯРНІСЯ

Як мае слова нешта значаць,
Дык пашкадуй сваіх ты слёз.
Хай твае очы больш не плачуць,
Бо зменлівы заўсёды лёс.

А твае слёзы — мае муки,
Маё душы пякучы боль.
Я не хачу з табой разлукі,
Ты зразумець мяне дазволь.

Не гіне хай усмешка з твару,
Патрэбны нам душы спакой.
Я аб табе і сню, і мару,
Хачу заўсёды быць з табой.

Спрачацца — гэта недарэчнасць,
У сэрцах — вечная любоў.
Прашу, каханая, сардэчна:
Вярніся да мяне ізноў.

ВЫНАХОДЛІВЫ ДВАЦЦАТЫ ВЕК

Вынаходлівы дваццаты век:
Кулямёты, танкі, самалёты...
У сусветных гіне чалавек
Ад снарадаў і куль граду з дзотаў.

Дык замала мо было ахвяр,
Хоць крыві людской лілося мора?
Каб вайны распальваўся пажар,
Вынайшлі яшчэ і крематорый.

Удалося потым увагнаць
Атам у магутныя ракеты.
І напагатове ўжо стаяць,
Пагражают смерцю ўсяму свету.

Хопіць звар'яцела рукой
Смертаносны ў рух прывесці стронцый,
І апошні гэта будзе бой;
Чалавек не ўбачыць болей сонца.

ЧАЛАВЕЧНАСЦЬ

На свеце мы живем не вечна,
Усе мы госці тут навокал.
Таму павінны чалавечнасць
Мы прайяўляць на кожным кроку.

А чалавечнасці так мала,
Глядзім мы на сябе ўсё воўкам,
Жывем з нахабствам небывалым
І з крывадушлівасцю лоўкай.

Мы часта цынікі і клоўны
Або двудушныя спрытногі.
І з ротам пустаслоўя поўным
Збіраем лаўры і заслугі.

Часта без твару, без сумлення
Жывем, хоць і ў дваццатым веку.
А ўжо найгоршае — падзенне
У чалавеку чалавека.

СТАЛІ ПРАЦЫ МЫ ЦУРАЦЦА

Да працы як быццам штодзённа мы ходзім,
Ды працы не любім, мы хочам раскошы.
Штодзень траціць вартасць праца ў народзе,
Дэвіз наш паўсюдны: менш працы, больш грошай.

У працы заўсёды балбочам, балбочам,
Брыдзем і брыдзэм пастаянна ў маразме.
І так нам праходзіць дзень кожны рабочы,
Рабочым ён толькі становіцца з назвы.

У нас слоў штодзённа па некалькі нормаў,
На жаль, надта мала канкрэтнае працы.
У словах мы топім любую рэформу,
Чамусьці мы працы ўжо сталі цурацца.

За працу канкрэтную ўзяцца нам трэба,
На жаль, нікто дарма не дасць нам нічога.
І манна не будзе нам сыпацца з неба,
Без працы ахвярнай жыць будзем убога.

РОЗДУМ

Упльывае час нам хуткацечны,
З нас ніхто тут на зямлі не вечны.
Прыбывае нам жыцця гадоў,
Убывае хтосьці нам з радоў.

І штораз часцей ужо кагосьці
З блізкіх пакідаем на пагосце.
Ведаем, такі надыдзе час,
Што пакінуць там таксама нас.

Хочацца на свеце нам гасцінным
Заслужыць на добрыя ўспаміны.
Выпадковым каб не быць нам тут,
Калі свой пакінем родны кут.

НА ЦЭНТРАЛЬНЫМ У ВАРШАВЕ

Пасажыраў шмат таўпіцца
На Цэнтральным у Варшаве.
Я наведваю сталіцу
Толькі ў нейкай важнай справе.

Еду пасля спраў дахаты,
Прыпыніўся на вакзале.
Каля кас людзей багата,
Перапоўненая зала.

У чарзе стаю гадзіну,
І білет купіў нарэшце.
Міні-бар гудзе няспынна,
Тут я сеў, каб нешта з'есці.

Столікі, як той канвеер,
Пралускаюць тлум кліентаў.
Кружыць цыганё з надзейай,
Мо дадуць што з гэтай ленты?

Спажываюць людзі хутка,
Ад'язджаюць зноў з вакзала.
Рогат п'янай прастыгуткі
Скальхнуў раптоўна залу.

Абяздолены старэча
У кашы зарыўся носам.
Пажывіцца хоча нечым,
Злізывае кардонны посуд.

Ціснуся ў вагонным віры,
Здабыць месца ўсіх трывожыць.
Шмат яшчэ ўсё пасажыраў,
Хоць каштоўным падарожжа.

Алесь Барскі

МОЙ ЛЕС — МОЙ БРАТ

* * *

Вецпер прабег
І суматоху выклікаў у лесе,
І бор адчайна ўзмахнуў рукамі,
І заламаліся шарэгі песень
Так, як бы спатыкнуліся
Аб камень.
І зашышыкалі навокал
Елкі з абурэннем,
І сосны помсліва
Уз'ёжылі чупрыны;
Лес загучаў
Ад кронаў да карэнняў,
Ды толькі на хвіліну.
Вецпер спалохана нырнуў
У кусцікі і травы.
І зноўку цішыня
На трон лясны засела
Гордай павай
Для панавання.
І я тут другам цішыні,
Саюзнікам спакою,
Плячыма падпіраю
Сосны векавыя,
Спяваюць у мяне
Лясныя песні-мроі
І вершы цёплыя, жывыя.

* * *

Спакою не хачу,
Няхай жыве трывога
І вечны пошук
У майм не вечным целе.
Мая багіня — вечная дарога
Да запаветной і туманнай цэлі.
Каб толькі ведаў я,

Што ты са мною разам,
 Што блізкі нам аднолькава
 Агеньчык той ружовы,
 Што аблінем супольна
 Болі і заразы
 І выйдзем з цемры
 Ў калюровасць.
 Я толькі вершам
 Уквечу твае салодзенъкія грудзі,
 І толькі вершам дабраце
 Магу я пакланіцца.
 Скажы, што вечна ты
 Са мною будзеш,
 З пчалінай песняй
 Пасярод пшаніцы.

* * *

Яшчэ мне пакажы
 Тоё, што ў сховах маеш, —
 Ты да канца
 Не адкрываешся ніколі.
 Я слухаю з увагаю,
 Калі ты мне спяваеш,
 І тваіх песень
 Прагну болей.
 Я маю і свае ліссы
 Ў Беластоцкім краі —
 Яны прыгожыя
 І майму сэрцу дарагія.
 І тыя, і цябе
 Аднолькава кахаю,
 Бо паэтычная мая
 Ў ім зрадзілася стыхія.
 І ты мне домам,
 Іслачанскі лесе!
 Памог давесці да канца
 Пачатыя матывы
 Тых белавежскіх
 Незабыўных песень —
 Без іх не быў бы я
 Шчаслівы.

Таму спявай, спявай,
 Вясёлы дружа,
 Усё пачутае запамятаю
 І забяру з сабою тваю дужасць
 Да краю.

* * *

Я адбіваюся ад думак чорных
 І ад злосці,
 Струмень зялёны
 Зноў у сэрца запускаю;
 Дай, лесе, дозу мне
 Звычайнай весялосці
 З запасаў тых,
 Што яшчэ маеш.
 Крапліны сонца
 Падаюць праз кроны,
 І я лаўлю іх
 Пальцамі і тварам,
 Стаяюся залацісты і зялёны,
 Падпалены лясным пажарам.
 Нясу ў далонях лес.
 І лес нясе мяне у пальцах,
 І больш няма
 Зямнога прыцяжэння,
 І кроны кружашца у вальсах,
 Шуміць шампанськае у венах.
 О, лесе!
 Баек больш не баяй,
 Хачу вярнуцца зноў
 Да раўнавагі.
 Як добра,
 Што у родным краі
 Крыніцы ёсць,
 Напоўненныя магіяй!

* * *

Вяртаюся з лясоў
 Да чалавечых справаў,
 Зялёнае ў пачуццях
 Застаецца.
 Пабыў паўдня
 Ў пушчанай славе
 І бор у майм пульсе
 Б'ещца.
 І стаўся я і песенны,
 І чулы,
 З барскаю крывёй
 Блакітнай,
 Гудзяць у маіх венах
 Гулы
 Жывічна-аксамітныя.
 А ў душы маёй
 Нешта дзявочае,
 Так далікатнае і чыстае,
 А толькі на паўдня
 Заскочыў я
 Ў баравое урачыстае.
 Я на курынай ножцы
 Пабудую домік
 Такі, што верціцца,
 Як на завесе,
 Каб павярнуць яго
 Мне спосабам вядомым
 У бок, з якога плыве
 Песня.

* * *

Лесе, твой шчыры твар
 Мне мілы, хоць калючы,
 Таму ахвотна
 Да яго хілюся.
 Паэзія з'ядае хлеб,
 Які завуць балючасць,
 І гэты хлеб — фундамент Беларусі.
 Не распяшчала нас
 Гісторыя ніколі,

Пілсудскому маліліся
 Або айцу народаў,
 Крывіч не быў гаспадаром
 На родным полі,
 Няволю часта называў свабодай.
 Я б'ю ілбом
 У сосны і каменне,
 Пытаюся, чаму
 Такая недарэчнасць?
 Ці вечна буду поўзаць
 На каленях
 І верыць ідалам фальшывым
 Вечна?!

* * *

Калі іду ў гушчары,
 Дрэвы адступаюць,
 Каб прапусціць,
 Каб запрасіць
 У круг сямейны.
 І станаўлюся зараз я
 Часцінаю гаю
 Спейнай.
 Якое шчасце, калі ты
 Далёка ад радзімы
 Приняты так, як не чужы,
 Але як блізкі, родны.
 Сядаш ты як брат ці сват
 На жнівенскім кіліме,
 Як вольны сярод вольных
 І свабодных.
 З усіх багаццяў тых,
 Што нам жыццё
 Часамі дарыць,
 Хіба што дружба і давер —
 Найбольшае багацце.
 І ці ж не шчасце
 Ежу браць
 З стала супольных мараў
 І кожнаму тут за сталом
 Сказаць: мой браце?!

Ты ў цэнтры маіх сноў
 Заўсёды каляровых,
 І больш нікто мне сніцца
 Не асмеліца.
 Да зорак датыкаемся галовамі,
 У каўчэгу месяца мы селімся.
 Бо ці ж не ёсьць каханне
 Наша смеласцю?
 Вялікай, буйнаю ўзнятасцю?
 Пяе у полі колас спеласцю
 І гімнам пахвалы аратаму.
 Я рос між вішнямі і слівамі,
 Не чуў пра стомы і стронцы,
 Таму і сны свае шчаслівия
 Грэю ў цёплых горнах сонцевых.

* * *

О лёсе мой,
 Ты бацька мой і дзед,
 І песня — ты,
 І мара — ты,
 І глеба —
 Ты пада мной.
 Каб не упаў на плечы свет,
 Падпёр рукамі неба.

ВЕРШЫ*Юры Баена*

* * *

Словы,
 якія з крыкам
 уварваліся ў гісторыю,
 застылі на плітах помнікаў.
 Іншыя змоўклі
 (ад душэўнай прагі)
 або толькі што ападаюць
 з паломанымі крыламі.

Жывая памяць, аднак,
 не раз нечакана бурыцца.
 Падымаете руки,
 камяні з аглухлых вулічак...

* * *

Спрадвечным словам
 трэба жыць,
 міма пагроз,
 што будуць растаптаныя,
 пазваныя на смерць
 праз забыццё
 І зраду.

Спрадвечным словам
 трэба быць
 сярод гнізда,
 разбуранага ветрам,
 і мар зламаных
 і душ, патрэсканых
 у бітвах.

Спрадвечным словам
 трэба быць у нас,
 трываць,
 як святасць
 або храм,
 што адраджаецца
 ў малітвах.

СЛОВЫ І ГОРЫ

Ёсьць многа слоў
на Зямлі
вышэйшых, чым горы.
Шмат слоў у нас,
цяжэйшых
за горныя камні.
Ёсьць слова,
Ёсьць горы.
Сам
без слоў
падымаяся
над прорвай.

ХАДЖУ ПА КАНАЦЕ

Хаджу па канаке:
кожная няўага,
памылка
ці спатыкненне
у лепшым выпадку
можа мне скончыцца
паламаннем ног.
Рацыянальна глянуўши,
няма ўжо выхаду,
калі раней
такі быў выбар.

У ПАМИРАЮЧАЙ ВЁСЦЫ

У паміраючай вёсцы
Адзін толькі месяц
штовечар кагосьці чакае,
штоноч кагосьці шукае,
срэбрыць хаты і дрэвы,
пустыя сцежкі і вуліцы,
ціхія панадворкі,
камяні халодныя
і лавачкі.

Глядзіць
з вышыні пяшчотна
эрокаам учараашнім.

ПАКЛОН

Кланяюся
сасноваму лесу
і гаманкой дуброве,
празрыстай рэчцы-стужцы
і ціхаму чароту,
пылістай дарозе,
што ў спякоце лета.
Кланяюся вам,
родная вёска,
і палёў простора,
і незабудкі сінія
на дыване луга,
і бярозкі стройныя,
што ўзышлі на вотчыне...

З дзесятага паверха
вышыннага будынка
гляджу ў ваш бок.
Сын я і брат,
друг-зямляк
з вялікага горада
Беласток!..

СЕМЯНОЎСКАЕ ВОЗЕРА

Хадзі, дружа,
паглядзім,
як хвалюеца возера.
Пастайм у цішыні
задуманыя,
пакуль не пачуем з бяздоння
трывожнае рэха...

ЗАТОР

Калі напрадвесні
зямлю сагрэе сонца,
а на замёрзлай рацэ
творыцца ледзяны затор
і ў яго напружанні
расце пагроза,
не кожная кропля вады,
не кожны абломак лёду
хочуць асташа
ў абалонні паводкі.

КАПРАЛЫ

Многае ў гісторыі свету
не выйшла б так,
калі б не было
дастатковага ліку капралаў.

Каб змагацца,
проста іх трэба ўжо мець
падрыхтаваных.

Або неяк паклікаць. Звыклым словам, аднак,
акуратна не купіш.

У капралаў — поўны аптымізм.

Асабліва тады,
калі аптымізму няшмат у народзе.

Капралы, вядома, у атаку вядуць,
гневам дасягаюць мэту...

Нярэдкі яшчэ й прыклад такі,
калі за сабой
пакідаюць толькі
клубы пылу.

ВЫБАР

Калі ад болю сэрца
табе хочацца выць,
маўчиш
або робіш гэта ціха.

Калі ідзеш за кругагляд,
на другі бераг ракі,

мабыць, і не думаеш
пра сваё вяртанне.

Калі на гонях
трайнскія коні пасуцца,
чamu, здаецца,
іх не прагоніш?

Зло спараджае зло,
а ты яго
быццам і не бачыш...

Аднак, калі трэба
быць сабой, беларусам,
калі няма выбару,
устань
і на сваю адказнасць
пакажы яшчэ
ч а л а в е ч н а с ц ь .

АНКЕТА

Так,
не,
не ведаю,
не памятаю,
хачу падумаць,
прыпомніць,
рыска,
жыву
зусім звычайна,
нармальна,
калі хтосьці
пастукае да дзвярэй,
адкрываю:
калі ласка,
заходзьце ў дом.
Гутарым,
да канца размовы
не паказваю пальцам
ні на ўсход,
ні на заход,
нікому не перашкаджаю
быць чалавекам
у Бельску.

Стаю непарушна,
Павярнуўшыся ў бок дня.
Гляджу ў бязмежную даль.
А там толькі імгла...
Людзі, што побач мяне, як карусель,
Круцяцца ў замеці —
Налева, направа бягучы,
Шчасце-няшчасце хапаюць рукамі,
Нясуць...
Вечер шапочка дуба лісцём.
З трэскам ён ломіць сухое галіё...
Калі дакранае
Закавулкаў майго паліто
Незнарок,
Я ўсоўваю нос
У попельнік сноў.
Хіба ізноў
Мне прыйдзеца чакаць
Майго прадвесні?

НА ВАКЗАЛЕ ЧУЖОГА ГОРАДА

Жонцы прысвячаю

Позні вечар.
Стаю на вакзале
Чужога горада,
Пralіўны дождж хвастае,
Балюча сячэ мой твар.
Неяк журботна тут,
Холадна ды сонна...
Першая адначасна з другой,
Пятая з шостай,
Дзевятая з дзесятай
Яснеюць рэйкі.
Дзве з гэтых рэек
Напэўна, да цябе,
Каханая.

ЦЕНІ

Цень дзіцяці і цень старога —
доўгія два цені.
З сабой яны злучаюцца
у вечары жыцця і ранкам.
Першы цень, гэта цікавасць свету
і надзея.
Другі, як белы птах ці казка,
заўжды ўспаміны будзіць,
што асталіся за фіранкай.
Крок за крокам, паміж двумя ценямі
я ўвайшоў з двухкрытым ценем:
з правам,
каб да крыніц свайго звяртасца ценю,
і з абавязкам,
каб дасканаліцца ў тварэнні.

ЗАЎТРА

Усё прадбачлівае і нязнанае
здарыцца можа заўтра,
паслязаўтра
або крыху пазней —
так не адзін
год за годам
мінае ў снах.

«Заўтра» — гэта значыць «заўсёды»
або «ніколі».
Два супрацьлеглыя слова
змагаюцца за права
да вечнасці.
Многае зямное адбываеца
па-за нашым прадбачаннем,
здаецца, без ніякай патрэбы
і без дазволу.

Таму, як знакі свабоды,
сны і мары
апрайдуваюць змаганні,
каб дарэшты
не паддацца
капрызам лёсу.

Мікола Гайдук

Спадчынік

Жандар прыехаў у нашу вёску, да солтыса, і загадаў пахаваць «бандыту», што валаеца каля могілак, пад плотам. Мы не ведалі ні яго імя, ні прозвішча. Цела, невялічкае, худзенькае, скручанае ў клубок, ляжала на баку, а на ілбе чарнела дзірка, на разарванай патыліцы — коўзкая мазь мозгу. За плячыма — скручаныя іржавым калючым дротам рукі, чорныя ад гангрэні. Шырока расплющчанае вока здзілена пазірала на свет...

Старэнькі Ядам нагнуўся над трупам, раскруціў і адкінуў дрот, прыгавораваючы:

— Вызвалім цябе, дзіцятка, хоць пасля смерці.

Мігам выкапалі дол, асцярожна паклалі ў яго лёгкае, бы сухая лучынка, цела. Нехта сваёй шапкай прыкрыў твар нябожчыку. Засыпалі. Стаялі панурай грамадкай над свежай магілкаю, і кожны пазіраў у іншы бок, пазбягаючы позірку другога. Ядам дрыгачым голасам, штохвілі ўціраючы парэпанай далонню няўнятныя слёзы, тварыў малітву:

— Упокой, Господзі, душу раба Твоего, імя ж его, бедненького, Табе тут толькі і ведомае, і усіх усопших сроднікаў і благадзецелёў яго, і прасці ему все сагрэшэнія вольныя і невольныя і даруй ему, бездольнаму, Царсцівіе Небесное...

Ахінуўшы сябе знакам крыжка, грамадка моўчкі рассыпалася па сваіх хатах.

У наступную ноч згарэў Шалестуновічаў хутар.

Быў зудны канец лістапада 1943 года.

* * *

Раніца выдалася здаровая, звонкая, з небам, на ўсходзе ледзь-ледзь падрумяненым, і такой цішынёю, што чуваць было, як пахруствае жвірок пад ботамі вартайніка. Звочыўшы на ганку

каменданта, ён затрымаўся, выцягнуўся ў струнку і прастуджаным голасам прахрыпей: «Гут моргэн, гэр!»

Шэф адказаў на прывітанне і працягваў любавацца пагоднай раніцай, удыхваць чыстае, як крышталь, паветра і глядзець па той бок рэчачкі, што вілася побач мястечка. Там, за надрэчнымі алешинымі, зелянелі кудлатыя хвайнякі, а за імі, пэўна...

І каменданта адчуў, як усё яго здаровае, у росквіце сіл цела, быццам электрычны ток, працяла мужчынская пажадлівасць. Ён паспешліва вярнуўся ў сваю кватэру, дзеншчыку загадаў падрыхтаваць брычку і, з'еўшы сытнае снеданне, ускочыў на падножку вазка, потым выгодна рассеўся на задній мяккай лаўцы, пераняў ад конюха лейцы, свісніў на аграмадную яльзацкую аўчарку і рушыў з камендатуры. Сабака пабег паперадзе, у здаўна вядомым яму напрамку, а за ім зацоکаў падковамі звітны дэраш.

Шалестуновічы жылі на самотным хутары, вод даль вёскі і шашы, у зацишшы сасновых пералескаў.

Некалькі дбайных пакаленняў сялян паклапацілася, каб усё тут было, як звон. І клуня на два токі, і стайнія, і кароўнік, і свінарнік, ды нават авечы загон — усё складзена ў зруб роўна, гладка. Стрэхі на іх з трасціны, кошанай пасля першых гулкіх маразоў, што ўкоўваюць дрыгву на памост, і гоні стромкай трасціны ўчыняюць даступнымі для сялянскай касы. Трасцінныя стрэхі не прагніваюць доўгія дзесяцігоддзі. Нават студня і тая з адмысловых цементавых кругоў, з калаўротам пад драніцавым дашкам і побач — карыта для вадапою. На ланцуту гойдалася дубовае, пазелянелае ад веку вядро. Хата, вядома, на дзве паловы з зашклённым ганкам і пад бляхай. І ў хаце ўсё ведала сваё месца і знаходзілася там, здаещца, спрадвечна, з часоў, калі было выгаблевана, вытачана, выткана і выплещена.

Каменданта адкрыў гэты чароўны востраў выпадкова, калі падчас аднаго з паляванняў прамок на халодным восеньскім дажджы і разам са сваімі камратамі-сябрамі «траліў на хутар Шалестуновічай абагрэцца ды абсушыцца». Іх уразіла саліднасць гаспадаркі, чысцінія, апратнасць у хаце і незвычайнай красы гаспадыні: стройная, з высокімі пышнымі грудзьмі, румянімі шчокамі, прылюдным, хаця крыху і спалоханым позіркам. Каменданту яна нечым нагадвала яго Герту: таксама маладзіцу такога ж прывабнага складу.

Тым часам гаспадыня забегала з каморы ў кухню, запахла сквараным «шпэкам», у свяцёлцы, на стале, вышываную ў пунсовыя півоні сурвэту змяніў белы кужельны абрус, на ім сталі рассядзіцца поўныя місы ды талеркі, дзвэнкнулі відэльцы, азваліся кілішкі. Гаспадар, рослы, шырокі ў плячах, але ўжо з прыкметнай лысінай, паставіў на стол гляк самаробнага, але старанна выгнанага з жытнай брагі «шнапсу».

Яны сядзелі босыя і ў адных сподніках, бо ўсё сохла каля печы. Было вольна, лёгка, весела. За стол ледзь сілком усадзілі гаспадароў. Гаварылі ім шчыра добра, цёплыя слова падзякі і пахвалы. Тыя, не разумеючы іхняга гергетання, ўсё ж здагадваліся, што выказваюць нешта прыхильнае ім, бо надта ж часта чулася «гут», «зэр гут», вядомае яшчэ з маленства, яшчэ з першага прыходу сюды немцаў у тую першую нямецка-рускую вайну. Ды па позірках і ўсмешках яны бачылі, што няпрошаныя госьці зычалі ѹм дабра. Выслушаныя, абагрэтыя, сътыя і вясёлыя пакідалі хутар камендант з сябрамі познім вечарам. Гаспадар запрог у святочныя драбінкі прыткага буланчыка і закаціў іх, спываючых ды рагочучых, на самы пастарунак.

Каменданту гэтага нечаканага прывольнага застолля хапіла на некалькі тыдняў: пры кожнай згадцы пра тое каля сэрца яму цяплема, свет станавіўся яснейшы, азмрочанае жорсткасцю і крывёю жыццё святлела. Некалькі разоў ён зрываліся паехаць на той дзівосны хутар, нават сядалі ў брычку, але, выехаўшы з мястечка, па некалькі гадзін бязмэтна валачыўся па ваколіцы, аднак да Шалестуновічу так і не наважваўся заехаць. Ён як быццам бы баяўся разбурыць гэтую чароўную здань, якая яснела ѹ яго свядомасці, і часам яму здавалася, што нават захінала, засланяла і спіхвала на задні план вобраз яго роднага гнязда. Ён не хацеў яго спляміць, спаганіць, намагаўся ўтрымаць у чысціні, у святасці вобразы Герты, Зыгфрыда і Эльзэ — любімых дзетак, старога бацьку Пэтэра Горста. Засынаючы, ён блукаў па беразе іхняга роднага азярца, што паблісквала ѹ нейкай сотні кроکаў ад веранды, хадзіў па старанна выграбленых жвіраваных сцежачках вакол дома, узлазіў на стромкую, зарослу сасняком ды ажыннікам суседнюю гару і адтуль любаваўся маляўнічай ваколіцай. Блукаў, як калісьці, па казарменных калідорах свае афіцэрскай школы і анік не выходзіла яму рашэнне задачы на выпускным экзамене.

Аднак гэтае, тутэйшае, было мачнейшае за тыя святасці — праста яно авалодала ім. І настаў дзень, раніцай якога камендант Георг Горст загадаў уставіць у брычку пяцідзесяцілітровую, аплененную лазою, бутлю нафты, нядайна канфіскаваную ѹ ўрэя-ган-дляра, і паймаўся на запаветны хутар. Брама была расчынена, і ён падкаціў пад самы ганак. Гаспадары былі на кухні, снедалі. Калі ўбачылі ѹ дзвярах каменданта, або ўскочылі ад стала, гаспадар ад уражання нават папярхнуўся, і гэта так рассмяшыла нечаканага госія, што ён зарагатаў на ўсю хату. Паляпаў далонню па гаспадарскіх плячах і, калі ў таго суняўся кашаль, узяў яго пад руку, вывеў да брычкі і, лаказваючы на бутлю, сказаў: «Ду німест, дэйнэт!..»

Шалестуновічу не трэба было тлумачыць, што камендант надароў яго небываля шчодра, — нафта была самай дарагой і амаль недаступнай. Не прамінула і некалькі месяцаў нямецкай улады, як людзі, асабліва ў вёсках, з-за немагчымасці здабыць яе вярнуліся да лучыны. Унёшы ўдвох з камендантам бутлю ѹ камору, Шалестуновіч запрасіў немца ѹ свяцёлку, а сам пабег у свіронак за бутэлькай. Жонка тым часам забразгала патэльняй. Камендант ціха выйшаў са свяцёлкі, стаў у дзвярах кухні і сачыў, як жанчына ўвіхаецца ля пліты. Вось яна склілася, каб падкінуць дроў пад пліту, і разрэз яе кофты расхіліўся, агольваючы белыя-белыя поўныя грудзі. «Такія, як у Герты», — мільганула ѹ думках, і ён не паўстрымаліся — рвануўся да яе і, калі яна, войкнуўшы ад нечаканасці, распрасталася, упіўся вуснамі ѹ іх, а потым, абняўшы за стан, стаў абсыпаць пацалункамі шыю, шчокі, очы. Яна не баранілася, а толькі як быццам няхочучы, злёгку адпіхвала яго, шэпчуцы: «Ман.. ман...» Георг адскочыў, і то ѹ адпаведны момант, бо сапраўды муж, загрукаўшы на ганку, з пляшкай у руцэ ўбег у свяцёлку. «Найн, найн! — запярэчыў пачырванелы, разгарачаны немец. — Данкэ! Ауф відэрзен!..» Ён выбег на падворак, і праз хвіліну брычка знікла за брамай.

Шалестуновіч не сунімаўся: «Во народ! Во людзі! Во культура! Бач, выпілі па кілішку, перакусілі крышку, а заплацілі гарою дабра!..» Жонка прыгакнула: «Прайда ж, не тое што нашы галадранцы: і жывіну ѹ калхоз сагналі ды яшчэ вывезці на белыя мядзведзі абяцаліся...» Шалестуновіч напоўніў нафтай газоўку, выпрабаваў, ці добра гарыць нямецкі дарунак, і разам з жонкай сталі апаражняць бутлю ѹ розныя бутэлькі і глякі, каб не тримаць такога — небяспечнага ўсё ж — скарбу ѹ адным месцы.

У тым часе Георг імчаўся на пастарунак, быццам калісьці дадому пасля спаборніцтваў у Гогэнштайне, як яму, васемнаццацігадовому юнцу, удалося апярэдзіць самых знакамітых наезнікаў у бэзірку і фінішаваць першым. Калі пасля гаманлівых віншаванняў, з вянком з дубовага лісця цераз плячо, прызвысімі грашмі, па-масташку абкаванай вуздэчкай і агромністым тортом ён вяртаўся, з'ехаў з дарогі на лясны дукт і там, расцалаваўшы свайго загнанага да пены коніка ѹ шаўкавістую мызу, расплакаўся ад шчасця. І таксама, як тады, дваццаць гадоў таму назад, цяпер ён з'ехаў з шашы на лясную прасеку, абхапіў прапацелага і сапучага каня за шыю, пацалаваў яго дрыгаткую мызу і... разрагатаўся на ўсё горла: гучна, звонка, юрна, па-самцоўску.

Нават увечары, ужо ѹ пасцелі, Георг ўсё яшчэ не мог пазбавіцца дзівоснага ўзбуджання і задавальнення з сябе самога. Таксама, як тады, калі ўпершыню ѹ вусны пацалаваў Герту, а тая, адапхнуўшы

яго, усхліпнула, што яе бацька заб'е на смерть, як яна народзіць дзіця. «Якое? — здзівіўся ён, — ад како?» — «Ды ад цябе... Ты ж пацалаваў мяне...» — і зноў зарыдала. І Гэорг патраціў нямала намаганняў, каб пераканаць яе, што ад пацалункаў дзеци не нараджаюцца. Яна ўсё ж не верыла. Тады ён, мацнушы яе за пругкія грудзі-яблычкі, запрапанаваў: «Спрабуем змайстраваць?!..» «Найн! Найн!..» — заверашчала дзяючо і з усіх ног рынулася наўцёкі.

Гэорг не пагнаўся за ёю. Паправіў на сабе вopратку і накіраваўся дадому.

Цяпер яму было і радасна, і крыху няёмка за ўспамін пра тое здарэнне. Але і тады ён адчуваў задавальненне з сябе. Пасля некалькіх спатканняў Герта ўсё ж здалася. Адбылося тое вельмі проста, таксама, як раней з той польскай парабчанкай, што на летні сезон наймалася да работы на іхнія гаспадарцы і спала адна ў летняй кухні.

Пасля кожная сустрэча з Гертай або пачыналася, або заканчвалася гэткай забавай. Падчас вянцу па стар даволі кісла пазіраў на Герцін распухлы живот, а нехта з прысутных у кірсе ўпаўголаса заўажыў: «Ну і здорава надзымуў бабу!..» На трэцім месцы пасля шлюбу ў іх нарадзіўся Зыгфрыд.

Цешыўся ён, і цешыліся бацькі, і ягоныя, з-над возера, і ейныя, з-за гары. Хрысціны выправілі багатыя. Хата гудзела бы раstryвоўжаны вулей. Ён у той валтуні пранік цішком у летнюю кухню і забушаваў з парабчанкай. Але ж бацька высачыў ягоныя хітрыкі, узламаўся ў кухню, адвалок яго, голага, ад парабчанкі, а на жанчыну гаркнуў, каб да раніцы яе і духу не было. Бацька — залаты чалавек. Умее сцерагчы сям'ю: да гэтага часу і слоўца нікому не пікнуў пра той выпадак.

* * *

У Івана і Надзі Шалестуновічай дзяцей не было. Яшчэ да вайны яны абхадзілі ды аб'ездзілі паўсвету па цудадзейных месцах, прыкладаліся да аздараўляльных мошчаў, не скупіліся на ахвяры. І ўсё безвынікова. Калі ў роспачы Надзя разрыдалася перад адным старэнкім пустэльнікам, той, зусім не супяшаючы яе, сказаў: «Слабыя ваши малітвы, дзеткі, халаднаватыя. Да таго такая воля Божая — не супраціўцеся ёй». Тады яны кінуліся па дахтарах у Беласток, Варшаву, і тыя ў адзін голас зацвердзілі: Шалестуновіч ніколі дзяцей мець не можа, а Шалестуновічыха — хоць зараз і колькі захоча.

Сваё няшчасце Шалестуновічы разважалі доўта і глыбока, прымерваліся да рознага, але Надзі ніколі ў голаў не прыйшло кінуць шлюбнага мужа, хаця ён і казаў пра такое. Не хацелі яны і

выхаванцаў браць — ні са свае радні, ні чужых. Бо як жа можна было дапусціць, каб такі хутар, гэты кавалачак праўдзівага раю на зямлі, мог перайсці да чужых?!

Урэшце, пераканаўшыся ў бязвыхаднасці, Шалестуновіч парай жонцы па старацца зацяжарыць «на баку», але з кім-небудзь чужым. Вядома, у вялікай таямніцы, каб потым дзіцяці не дакучалі злыя языкі, і не з якой-небудзь тутэйшай галотай, каб не спрабавалі часам заграбастаць хутар.

Надарыўся ж такі чалавек. Савецкі. Нейкі афіцэр. Шалестуновіч якраз паехаў у далёкую Крыноцкую пушчу на вывазку, а яна была дома адна. Той здзішоў пад вечар, сказаў, што солтыс накіраваў яго сюды на начлег. Надзя прыняла начлежніка, нарыхтавала яму памышца, накарміла, паслала ў свяцёлцы. Разгаварыліся. Яна пабедавала, што хутар ім абабралі з жывёлы, абклалі невыноснымі падаткамі, муж цэлымі тыднямі вырабляе накладзеную норму: недзе за светам Божым цягае кубаметры. Гаварыла і вачэй не зводзіла з яго пародзістага хударлявага мужчынскага твару, жылістых і касцістых рук з доўгім і тонкім пальцамі. І ён здагадаўся, што ад яго чакаеца. Надзя патушыла лямпу, і яны без слова ляглі разам. Яна ўпершыню ў жыцці спазнала асалоду быць напоўненай праўдзівай мужчынскасцю.

Падчас перадышкі Надзя спыталася, дзе яго жонка і дзеци. «По чём ты знаешь, что я женат?!» — здзівіўся ён. Яна адказала: «На работе». Савет пацалаваў яе і прызнаўся, што яго жонка — лекар, жыве і працуе далёка, недзе пад Архангельскам, што ў іх двое дзяцей і трэцяе ў дарозе, што ён любіць гэтую работу, што з ёю выходзіць лепш, як з жонкай. «Але ж горш, чым з п'яцелькамі, праўда?» — нібы жартуючы, перапытала Надзя. Ён змаўчаў. Прачнуліся позна, але савет перад уставаннем яшчэ здорава папрацаваў. Потым яна пайшла тупаць па гаспадарцы, ён пабрыўся, памыўся, зачакаў, пакуль яна нарыхтуе сняданак. Грунтоўна падсілкаваўся, падзякаваў, абняў і пацалаваў па-руску — цвёрда, з засосам. Паабяцаў адведаць, але болей не з'явіўся.

Шалестуновічыха два тыдні хадзіла, як каралева: была болей чым пэўная, што ад такога мужчыны не можа не зацяжарыць. Але ж не зацяжарыла. Застаўся толькі ўспамін пра ту юную дзівосную ноч.

Калі з вывазкі вярнуўся муж, яна згадала пра начаваўшага савета, аднак пра спробу зацяжарыць з ім нават і не ўспомніла.

Нямецка-савецкі фронт пракаціўся бокам, іх не закрануў. Шалестуновічы заходзілі пры гаспадарцы, і хутар паволі пачаў падымацца на ногі. А тут яшчэ гэты камендант трапіўся. Прылюдны, пасабляе, відаць, з гаспадаркі таксама. Шалестуновічу ён падабаўся: здаровы, прыстойны, ураўнаважаны. І неяк яму падумалася,

што няблага было б, калі б Надзя зацяжарыла з гэтым немцам. Што ж, чалавек ён чужы, пабудзе якісці час тут, потым перавядуць яго некуды, што болей сюды і не паявіца, а дзіця застанеца. Застанеца патомак яго, Шалестуновіча, нашчадак, спадчынік ці спадчынніца ўсіх гэтых даброт і красы. Пэўна, яму было балюча ўсведамляць, што ён, мужчына, як бык, які мог выцягнуць з багны воз сена, якога не здолеў выцягнуць конь, не можа змайстраваць дзіцяці. Асабліва было цяжка яму глядзець на тых галадранцаў, Данілкавых: ён — згорблены, у лахманах, замораны ад вечнага недаядання, яна — задрыпаная, у заляпаным нямаведама чым дзіравым парцяку, з каўтунястай галавой. А дзяціску тых — як маку ў макаўцы, ды што год — то прыплод. А жыць няма з чаго: трывалыя дзесяціны пяску і лапіна балота. І кожнае з дзяцівы, як толькі адрастала ад зямлі, ішло ў пастушкі, потым ў парабкі ці служанкі. Толькі Саветы вывелі іх з урослай у зямлю кучы ды пасялілі ў двары, выдзеліўши ім кухню, пакой і дзве спальні. Дзяцей адзелі, абулі, выслалі ў школу, далі дапамогу. Данільчыха таксама памяняла парцяк на чистую спадніцу, адмылася, нават паҳаращэла і нарадзіла... блізнят. Аднак шчасце ад іх адкацілася разам з адыходам чырвонаармейцаў. Немцы на ўсіх ашчасліўленых Саветамі гаркнулі: «Рауз!..», занялі двор пад шульцэнамт — праўленне гміны. І вярнуліся Данілкавы з мізэрным сваім скарбам у ранейшую гнілую кучу. Шалестуновіч мо і не злараднічаў, гледзячы на іхнюю прыгоду, але і не падумаў чым-небудзь пасобіць. Нават у наймы іх не браў, бо пайшла погаласка, што старэйшыя Данілкавы хлопцы па начах недзе валочацца.

Гэтак, снуючыся паміж клуняй і хлявамі, Шалестуновіч і не прыкметіў, як на падворак укацілася брычка і камендант увайшоў у клуню ды звонка, па-сяброўску гукнуў: «Гут моргэн!». Падышоўшы да здрыгануўшага ад нечаканасці Івана, зняў пальчатку і падаў руку. Той прамямліў: «Гут, гут!..», хуценька абцёр сваю далонь аб палу пінжака і нясемла працягнуў яе немцу. Той хахатніў і па-юнацку гучна плясніў сваёй далонню ў ягоную і моцна, па-прыяцельску яе пацісніў, а левай паляпаў па Іванавым плячы. Пераняў з яго рук рэзгіны з сенам і, упэўніўшыся: «Фэрд?», на што Іван прытакнуў: «Я, я, каню», пакрочыў у бок стайні. Акуратна выклай сена ў катух, пагладзіў каня па шыі і, задаволены, падаў рэзгіны Івану. Потым насіў трасянку каровам і чухаў іх за вушамі сваімі выпеставанымі пальцамі. Затым выскачыў з хлява, зняў шынель, страхнуў з яе труху, апрануўся і, пазіраючы на здзіўленага Івана, разрагатаўся: «Іх бін вір! Вір! Гаспа-дэр.. Ха-ха-ха!» І, прыхіліўшы да сябе Івана, накіраваўся разам з ім на ганак. Іван таксама ўсміхаўся, а ў думках мільгала: «Ты шэльма, Гэрг!..»

I ў хаце немец паводзіў сябе як гаспадар: распрануўся, наліў у тазік вады, памыў і выцер рукі, прычесаўся перад люстэркам і, падкручваючы вусікі, падышоў да Надзі і імокнуў яе ў шчаку, а, наблізіўшыся да пліты, стаў зазіраць у гаршкі.

Іван стаяў як укананы, сачыў за немцам і адчуваў сябе ніякавата: задавальненне і радасць захлістваліся то зайдрасцю, то нейкім жalem. Унутры яго штосьці рашылася: «Няхай... Можа з гэтага штосьці выйдзе!».

Выпіўшы са дзве чаркі першаку, госць выскачыў да брычкі і прынёс велікаваты скрутак. Разгарнуў яго на тапчане і стаў падаваць Надзі кавалкі матэрыялаў: на сукенку, кофту, спадніцу, а гаспадару падаў адзін чобат, а другі падняў уверх падэшвай і з яго выпаў... пісталет. Іван здрыгануўся, а Надзя войкнула. Немец падаў пісталет Івану, кажучы: «Гэгэн бандытэн...» Той спачатку аднекваўся, але потым узяў зброя і запытаўся: «Патроны?..» Гэрг у адказ хахатніў і падаў яму цяжкаваты пакуначак. «Данкэ, данкэ шон...» — Іван няўклюдна кланяўся Гэргу, а той падышоў да яго, абняў: «Ду біс маін брудэр!»

Шалестуновічы праводзілі госця аж да брамы, а потым доўга пазіралі ўслед брычцы, пакуль яна не знікла за хвайніком. Думалі, відаць, аб адным і тым самым. Пераглянуліся і, не азваўшыся, пайшлі кожнае да свайго занятку.

Праз қолькі дзён Іван вяртаўся з шараваркі. Усцешаны, што майстар усіх раней пусціў «нах хаўзэн», ён падгняў ляйчынай каня, спадзеючыся, што да канца дня яшчэ нешта зробіць па гаспадарцы. У апошнюю хвіліну, ужо быўшы каля брамы, ён раптам прыкметіў пры ганку камендантаву брычку і, спахапіўшыся, раптоўна затрымаў каня ды, павярнуўшы назад, спачатку паволі, а потым усё хутчэй паехаў прэч, на дальні палетак. Здагадкі гналіся адна за другою... раз пераймала нейкае шаленчае задавальненне, што жаданае збываецца, другі — пачуццё, што крадзена самае дарагое, і нават мільганула: «А каб з таго пісталета пакласці іх ды сябе — і канцы ў воду...»

Гэрг жа, пачуўшы ад Надзі, што Іван пры «шар варэн» і верненца «гэгэн абэнд», не мешкаўся: расцалаваў яе, падвёў да тапчана і прыступіў да справы, як незабыўны ўсё яшчэ той савет.

Аддаліся яны сабе адначасова, і яна адчула, як па ўсяму яе целу прайшла далікатная дрыготка.

Праз хвіліну Гэрг адсопся, устаў, паходзіў па хаце, выглянуў у акно, прысёў пры яе галаве, пацалаваў. Яна ляжала ў салодкай стомленасці. Счакаўшы, ён зноў прыступіў да работы...

І гадзіны не сышло, як камендантава брычка выкацілася з хутара і знікла ў пералесках. Сабака, як заўсёды, гойсаў па загонах, знікаў у гушчары, абнюхваў і паліваў кожны сустрэчны слупок.

Іван з возам, поўным галля, уехаў на падворак, як ужо змяркалася. Каровы былі падоены, авечкі пабэквалі ў загоне, Надзяя ўпраўлялася пры свіннях. На кухні даядаў вячэру пастушок. Усё было такое звычайнае, мілае.

Ужо ў пасцелі Надзяя азвалася:

- Камендант заязджаў, недзе ў полудзень.
- Заязджаў, кажаш...
- Ага...

І на тым іхняя размова скончылася. Іван быў задаволены, што Надзяя не крыеца ад яго, і пра нішто не пытаўся. Раніцай ён прыкмеціў пад паветкай ля клуні пукаты папяровы мех. Мацнуў — соль. «Немец патрапіць адудзячыца, — падумала яму. — За гэтую соль сёння і ялошку набыць можна».

Камендант Гэорг Горст стаў з'яўляцца на хутары ўсё часцей. І кожны раз гаспадар быў або ў ад'ездзе, або некуды неадкладна спяшаўся. І немец ўсё зразумеў. Цяпер рабіў сваё не спяшаючыся, рыхтоўна. А пад паветкай паявіліся калясны плуг, сеялка, касілка. Надзяя раптам прыкмеціла, што месячнае ўе не паявілася, ды такое ўжо здаралася. Але калі ні з сяго, ні з таго, сцелючы на сенажаці лён, яна самлела і нават страціла на хвіліну прытомнасць, тады толькі ўпэўнілася, што напэўна зацяжарыла. Спачатку сказала пра сваё меркаванне Івану. Ён не тайг радасці, але сказаў, што трэба яшчэ пачакаць, ці то не абмылка і дадаў: «Немцу не барані — няхай сваё робіць». І Гэорг стараўся. Калі яна жэстамі растлумачыла яму, што зацяжарыла ад яго, ён прыняў тое амаль абыякава. А калі гаспадыня папаўнела і цяжарнасць выразна абазначылася, нечакана Гэорг з'явіўся так, каб напэўна застаць дома Івана, прыехаў на досвітку і не сам, а ў ахове трох жандараў.

Ахова засталася на падворку, а ён, увайшоўшы на кухню, дзе гаспадары якраз снедалі, склопіў у абдымкі Надзю, расцалаваў, пагладзіў жывот, а затым абняў Івана, як тады, уручаючы пісталет, і прахрыпей: «Ауф відэрзен, мутэр! Ауф відэрзен, майн брудэр!» і знік з хаты.

Шалестуновічы выбеглі на падворак, але было ўжо пуста. Толькі там, у хвайніках, зядла брахаў камендантаў сабака, як быццам кагосьці браў, пачуліся неразборлівія крыкі, некалькі стрэлаў.

— Палююць, — заўважыла Надзяя і падалася ў хату.

Іван жа зачакаў, прыслухаўваўся, як быццам прадчуваючы нядобрае. Але брэх сабакі суняўся, і на ваколіцу лягла ціш позней восені. Назаўтра, завозячы малако на прыёмны пункт, ён даведаўся, што ранейшы камендант паліцыі выехаў, што непадалёк яго хутара немцы злавілі якогасці хлапца без дакументаў, мабыць, савета, уцекача з транспарту. Хтосьці бачыў, што вывалаклі яго з брычкі з

рукамі, скрученымі дротам, і ўвапхнулі ў склеп, дзе пры жандармеріі трymалі арыштантаў. Той ды сёй скоса пазіралі на Шалестуновіча і, як ён набліжаўся, усе заціхалі. Усё гэта моцна ўстрывоўжыла Івана.

Вярнуўшыся з прыёмнага пункта, ён расказаў пра зведанае Надзі і наказаў ёй сысці з хутара да радні, хаця б на некалькі дзён. Тая заўпарцілася, сказаўши, што са свае хаты яна і кроку не ступіць, не будзе па чужых кутках туляцца. Іван не стаў спрачацца, але кінуўся раскідаваць, што дасца: расцягнуў па садзе машыны, быдла выгнаў на сенажатку і навязаў ля стога, зарайняў і заваліў ламачком ямы з бульбаю, у сасонніку прыхаваў крыху збожжа, пад вечар парасчыняў дзвёры ў хлявах, дзе стаялі свінні і авечкі. Надзяя, пазіраючы на мужа, таксама перавязала ў пасцілкі што важнейшае з адзежы і прыхавала пад гароднінай і бульбай у мураваным склепе на падворку. Іван не выкладаў з кішэні пісталет з патронамі. Служачы ў польскім войску, ён няблага налаўчыўся страляць, і цяпер, атрымаўши зброю ад немца, у адзін навальнічны дзень падаўся ў лес і там належна прыстраляўся да падарунка. Ці ён паабяцаў сабе не аддаваць танна сваё жыццё? Мабыць, не. Іван не думаў пра сваё жыццё — паводзіў сябе несвядома, як звер, як самец, што абараняе ад смяротнай пагрозы сваю саміцу з малым, сваё гняздо.

Ні ў першую, ні ў другую ці трэцюю нач нікто на хутар не з'яўвіўся. Шалестуновічы парассоўвалі па болей пэўных скованках сваё дабро, а нават сёе ды тое Іван завёз да далёкага сваяка. Там некалькі начаў перабыла і Надзяя. Туды ж акружнымі палявымі ды ляснымі дарогамі Іван завёў і карову з ялошкай ды некалькі самых пародзістых авечак. Туды перакінулі лепшае з хаты ды крыху збожжа. Але было ціха, і Надзяя стала журышы мужа, што ўсё гэта лішніяе. Аднак муж маўчаў ды рабіў па-свойму. Жонка ўсё ж прыйшла дадому.

І тae ж ночы, калі поўначы, у вокны ўдарыў незвычайны бліск. Надзі падалося, што гэта ўзыходзіць месяц. Яна зірнула ў акно — з-пад страхі клуні патыхалі языкі полымі...

— Ваня, Ваня!.. Гарым!.. — раскатурхала яна мужа.
Той сарваўся, выхапіў з-пад падушкі пісталет і захрыпей:

— Уцякай! Ратуйся!..
— Не! — скрэз слёзы заенчыла яна.

— Уцякай! — гаркнуў ён, і ў водблісках пажару яна ўбачыла выкрыўлены лютасцю яго твар і кінулася ў камору. Там дзён два таму Іван прарэзаў патайны выхад у свіронак, а з яго ў склеп і далей, ровам, можна было незадувальна перапаўзі ў лясок.

Калі Надзяя дапаўзала да першых хваін, гарэла не толькі клуня — зімаліся і хлявы. Спачатку ёй здалося, што гарыць і хата, але

гэта толькі водбліскі ад палаючых клуні і хлявоў адбіваліся на крытым цынкавай бляхай даху. Стракацела стральба, з хаты таксама. Яна падпаўзла пад разглістую хвойку і ў жаху пазірала і служала.

— Немецкій пёс, шлюха полицеjская, — выходите! — пракрычаў чужы мужчынскі голас. У адказ яму Іван азваяўся стрэлам. Тыя спачатку заціхлі, а потым сыпнулі з некалькіх месцаў. Пасля стрэлы з абодвух бакоў сціхлі, і яна пачула голас Данілкавага старэйшага, Алёшкі:

— За аднаго нашага двое заплоціце, паліцейскі халуй з нямецкай курвай! — затрашчалі выстралы. Іван адстрэльваўся. Праз колькі часу, як клуня і хлявы ўжо дагаралі, шуганула полымя з вокан хаты.

Надзяя вобмацкам выбралася з хвайніку і напрасткі, з-за слёз і цемры нічога не бачачы перад сабою, пабегла, куды неслі ногі. Толькі пад полуздзень, ледзь жывая, завалаклася яна да радні.

На пажарышча немцы прыехалі толькі пасля поўдня. З імі прыбыў новы камендант — невысокі таўстун. З гатовымі да стрэлу аўтаматамі патапталіся яны па вуголлі, вакол пакарэжанай агнём дахавай бляхі і каля склепа натыркнуліся на труп Івана. Загінуў ён не ад чужой кулі — сам у сябе стрэліў, у самае сэрца.

* * *

Гэтае здарэнне мела працяг.

Данілкавы адразу пасля фронту выехалі ў Саветы і след па іх загінуў.

А Надзяя Шалестуновіч нарадзіла сына, дала яму імя не памужу, але па бацьку — Георгій. Перамагаючы неймаверныя цяжкасці людской помслівасці, зласлівасці і пагарды, разам з малалеткам сынам, апіраючыся на сваякоў, яна адбудавала хутар. Сын пасля пачатковай школы завочна закончыў сельскагаспадарчы тэхнікум. Ажаніўся, як бацька, з суседавай дачкою. Надзяя дачакалася ўнукай і лягла на могілках, далёка ад Івана, пахаванага на ўскраі хвайніку, навідавоку ў хутара. Цяпер Юры Шалестуновіч лічыцца ў гміне найлепшым гаспадаром-фермерам — абраўляе каля восьмідзесяці гектараў пакінутай іншымі зямлі і лугоў. У яго малочны статак — трывцаць галоў. Пад прасторнай паветкай стаяць: камбайны зборжавы і бульбяны, два трактары і ўсе машыны да іх, грузавік і, вядома, паланез. Старэйшы сын займаецца ў сельскагаспадарчай акадэміі ў Ольштыне, паблізу дзедавай «фатэрліш» — бацькаўшчыны. Але каля азярца, пад Ольштынкам, жыве ўжо другое пакаленне колішніх рэпатрыянтаў з-пад Баранавіч, і пра нямецкую сям'ю Горстаў нічога не чуваць.

Калі ж вы запытаце каго-колечы ў ваколіцах хутара ці ў мястэчку пра Шалестуновічаў, той пацісне плячыма і здзіўлена перапытвае: «А ці ёсьць у нас такія?» Як пратлумачыце, пра каго ідзе

гаворка, усклікне: «А-а-а! Гэта ж вы пра немца! Ну, ён у нас у вялікай пашане — старшынёю гмінай рады, чалавек царкоўны... А што вы думалі?!» І абавязкова, міргнуўшы, шэптам дадасць: «Кажуць, маці нагуляла яго з нямецкім камендантам, а бацька з таго гора застрэліўся». І громка заявіць: «Але ж мужык ён рыхтоўны!..»

Віктар Кабац

працягу апошняга паўгоддзя арганізавала ўжо пяць выставак графікі, фатаграфіі і малярства. Прадбачваецца, што ўпамянутая «Галерэя ВМ — БМ», як яе скарочана назвалі мастакі, будзе працягваць дзейнасць, дзякуючы якой згуртуе ўсіх мясцовых мастакоў, выпрацуе формы ўздрэяння на таленавітых аматараў і агульнымі намаганнямі ўзбагаціць прадугледжаны аддзел сталай экспазіцыі мастацтва ў Гайнаўскім беларускім музеі.

«Галерэя ВМ — БМ»

У адным з залаў музея і асяродка беларускай культуры ў Гайнаўцы існуе ад лістапада мінулага года невялікая галерэя, у якой экспануюцца працы тых мастакоў, якія сваю творчасць звязваюць з Беласточчынай або з беларускай праблематыкай. Дагэтуль свае працы экспанавалі: Віктар Кабац, Яўген Давідзюк, Яраслаў Пэршака, Уладзіслаў Завадскі, Пётр і Патрыкія Гаганы і Вяслава Ганас.

Грамадскі камітэт пабудовы музея даў згоду на стварэнне праз мастакоў праграмнай групы, якая склала план сваёй дзейнасці і на

Пейзаж «Капіца калі Горнага». 1965 г. Фота У. Завадскага.

Змест

Алесь БАРСКІ

Мой край — моя святыня.....	4
КАЛЯНДАРЫУМ; гістарычныя і іншыя звесткі (апрацаў Уладзімір Юзвюк).....	5

Уладзімір ЮЗВЮК
Barbara GODEWSKA
Уладзімір ЮЗВЮК
Тамара РУСАЧЫК

НАША СУЧАСНАСЦЬ	
Парламенцкія выбары 1997	30
Białostoczyzna і яе problemy	37
Асірацэлы музей.....	40
Значніе конкурсай дэкламатарскіх, тэатральных і беларускай песні ў фарміраванні асабовасці вучняў і нацыянальнай тоеснасці	54
Літаратурная «Белавежа» ў поль зроку беларускай перспектывы	61
Вінцук Скулубоўскі — пісьменнік чалавечага болю	69
Летапіс дзеянасці БГКТ у 1996—1997 гадах	81

Уладзімір КОНАН

Аляксандар БАРШЧЭЎСКІ

Ян СЫЧЭЎСКІ

Уладзімір ЮЗВЮК

Аляксандар БАРШЧЭЎСКІ

Уладзімір ЮЗВЮК

Віктар ШВЕД
Алесь БАРСКІ
Юры БАЕНА
Мікола ГАЙДУК
Віктар КАБАЦ

З НАШАЙ МІНУЎШЧЫНЫ	
БГКТ у шасцідзесятых гады (факты, успаміны).	
Аматарскі рух.....	105

Усходняя Беласточчына ў асвяленні «Нашай нівы» за 1907 год	117
---	-----

Мастацтва Я. Драздовіча на Беласточчыне (да 110-годдзя з дня нараджэння).....	128
--	-----

ЛІТАРАТУРНАЯ ЧАСТКА

«Я — беларус», «Сямейны стол» і інш. вершы ..	134
Мой лес — мой брат	147
Верши	153
Спадчыннік	160
«Галерэя ВМ — БМ»	172

ДАДАТАК

Матэрыялы XIII з'езда БГКТ	
XIII з'езд Беларускага грамадска-культурнага таварыства	
Справаздача аб дзеянасці ГП БГКТ (вытрымкі) ..	
Віншаванні	
Галоўнае праўленне БГКТ	
Галоўная рэвізійная камісія	
Прэзідым ГП БГКТ	
Пастанова XIII з'езда БГКТ	

**Беларускі каляндар. 1998/Склад. У. Юзвюк. —
Б 43 Мн.: Беларусь, 1998. — 174 с.: іл.**
ISBN 985-01-0164-4.

Штогодніе выданне Беларускага грамадска-культурнага
таварыства ў Польшчы.

Беларускі каляндар на 1998 год змяшчае даты свят і імянін
для католікаў і праваслаўных, асноўныя гістарычныя звесткі і
іншыя матэрыялы. У гэтым годзе расказваецца аб выніках
парламенцкіх выбараў у Польшчы, конкурсах для дзяцей і
моладзі, дзейнасці БГКТ, аб мінуўшчыне грамадска-культур-
нага жыцця ўсходняй Беласточчыны. Змешчаны літаратурныя
творы і матэрыялы XIII з'езда БГКТ у Беластоку (Дадатак).

Для тых, хто цікавіцца жыццём беларусаў у замежжы.

ББК 70 (4Бен)+70(4П)

Навукова-папулярнае выданне
БЕЛАРУСКІ КАЛЯНДАР 1998

Складальнік Уладзімір Юзвюк

Рэдактар *Г. С. Пармон*
Мастак *А. М. Аўчыннікаў*

Мастацкі рэдактар *А. Г. Дашкевіч*

Тэхнічнае рэдагаванне і камп'ютэрная вёрстка *I. П. Касцецкай*

Карэктар *Ю. І. Петрыкеева*

Аператары *I. Л. Жукоўская, Л. Е. Капусцінская,*
T. A. Касцяневіч, A. M. Прохарчык

Падпісаны да друку з арыгінал-макета 18.11.97. Фармат 60×84 1/16. Папера
кн.-часоп. Гарнітура «Таймс». Афсетны друк. Ум. друк. арк. 10,23. Ум.
фарб.-адб. 10,7. Ул.-выд. арк. 9,95. Тыраж 1000 экз. Зак. 2563.

Дзяржаўнае прадпрыемства «Выдавецтва «Беларусь» Дзяржаўнага камі-
тата Рэспублікі Беларусь па друку. Ліцензія ЛВ № 2 ад 11.01.93. 220600,
Мінск, праспект Машэрава, 11.

Мінскі ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга паліграфкамбінат МВПА
імя Я. Коласа. 220005, Мінск, Чырвоная, 23.